

پر

"افغانستان در پنج قرن اخیر"

کتاب باندي له نويو زياتونو

سره د انتقادي مقالو مجموعه

دويم چاپ:

د الحاج غلام محي الدين زرمالوا له خوا

۱۳۸۵ ل

پر

"افغانستان در پنج قرن اخیر"
 کتاب باندي له نويو زياتونو سره
 د انتقادي مقالو مجموعه

دويم چاپ:

د الحاج غلام محي الدين زرمलोال له خوا

۱۳۸۵ لمريز کال

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د کتاب ځانګړنې:

د کتاب نوم	:: پر "افغانستان در پنج قرن اخیر" کتاب باندې له نویو زياتونو سره د انتقادي مقالو مجموعه
دويم چاپ	:: د الحاج غلام محي الدين زرمالوا له خوا
چاپ شمېر	:: ۵۰۰ ټوکه
چاپ نېټه	:: ۱۳۸۵ ل / ۲۰۰۶ ز
کمپوزرګر	:: حاجي محمد عمر خېل

چاپ او کمپيوټر ځای

د دانش فېرنډوې ټولنې تفنیکي څانګه — پېښور

Tel/ Fax: 2564513 E-mail: danish2k2000@yahoo.com

فهرست

۱- میر محمد صدیق فرهنگ شوک دی؟

د بی فرهنگی لوی مبلغ (د داکټر رومان لیکنه)

۲- میر محمد صدیق فرهنگ کیست؟

یک چپی و غلام تعصبات... (د سناغلی پوهاند محمد حسن کاکړ لیکنه)

۳- صدیق فرهنگ شوک دی؟

د شیطانی روایاتو خپرونکی (د سناغلی غلام محی الدین زرملاوال لیکنه)

۴- فرهنگ کیست؟

یک کمونسټ... (د سناغلی فیض احمد ذکریا لیکنه)

۵- فرهنگ کیست؟

یک تفرقه افکن و نویسنده دستوری... (د سناغلی پوهاند داکټر یحیی ابوی لیکنه)

۶- فرهنگ کیست؟

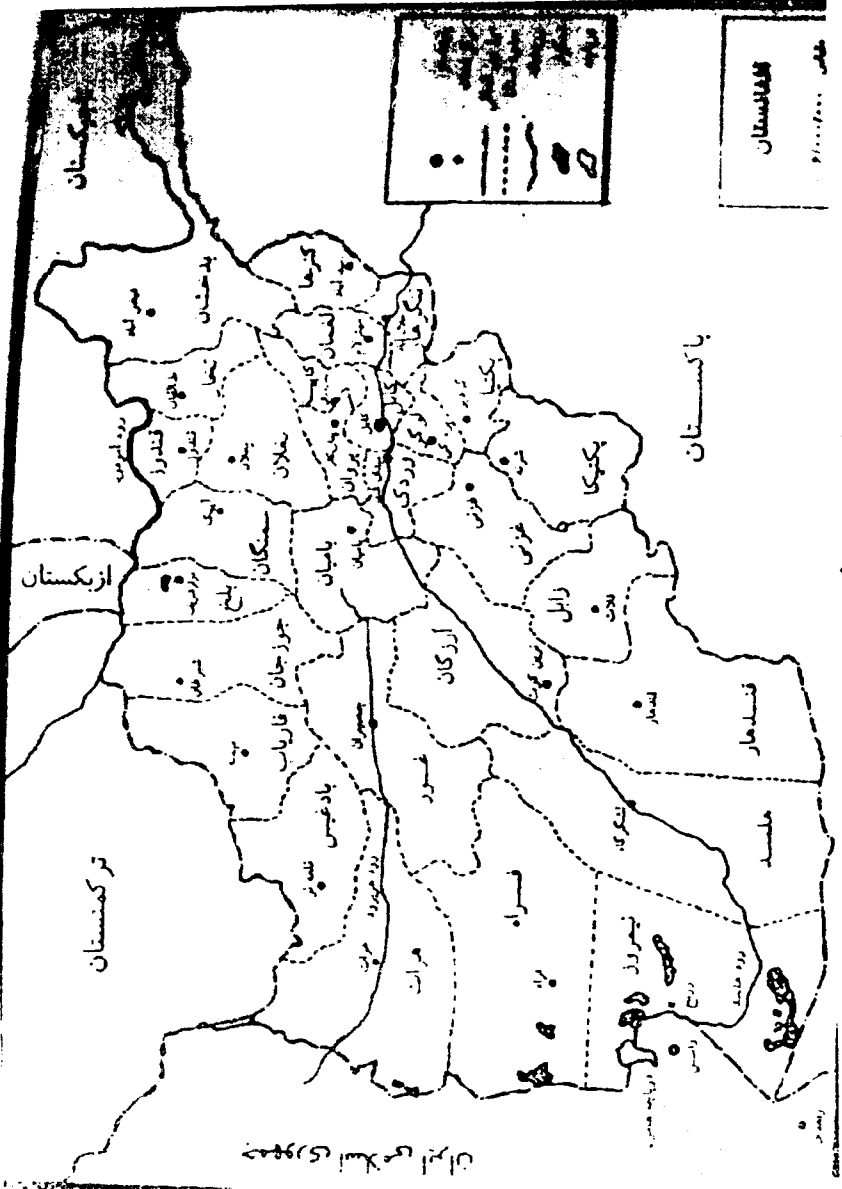
ناشر مفکوره ستم ملی... (د محترمی پروین مجروح علی لیکنه)

۷- فرهنگ کیست؟

یک مخرب افتخارات و وحدت ملت افغان.

(د سناغلی فیض احمد فیضی کابلی لیکنه)

فنی افغانستان

ایضاح و توضیح لغت معجم

تالیف: "لغوس و نیا" لغت معجم از استاد بزرگ

قسمت	تعداد	توضیح	تعداد	قسمت	تعداد	قسمت	تعداد
۰/۱	۲۵/۰۰۰	پنجابی، سندھی، سکر	۵/۰۰۰	انہری	۵۲/۹	افغان	۸/۰۰۰/۰۰۰
۰/۱	۲۰/۰۰۰	تیسری لہجہ	۵/۰۰۰	پلی لہجہ	۱۹/۸	تاجیک	۲/۰۰۰/۰۰۰
۰/۱	۲۰/۰۰۰	چنگر (پکری وال)			۸/۶	ہزارہ	۱/۲۰۰/۰۰۰
۰/۱	۱۰/۰۰۰	جنت	۸/۶	انہری	۲/۰	جامایہ	۴۵/۰۰۰
۰/۱	۵/۰۰۰	کوہستانی (کوہستانی)	۲/۰	ترکمن	۰/۹	بلوچ	۱۲/۰۰۰
۰/۲	۴۰/۰۰۰	پری کون	۲/۰	افشار و قزلباش	۰/۸	نورستانی	۱۲/۰۰۰
۰/۲	۳۰/۰۰۰	عرب	۱/۰	قزاق	۰/۷	پامیری	۱۰۰/۰۰۰
۰/۱	۲۰/۰۰۰	مغل	۵/۰۰۰	قزاق	۰/۲	پارسی	۴۰/۰۰۰
۰/۱	۳۳/۰۰۰	اقلام دیگر چون گوجری، ہندی، ایغوری			۰/۱	کر	۱۰/۰۰۰
۱۰/۱	۱۵۶۰۸/۰۰۰	مجموع	۰/۲	پشہاری			

ادوہاند سما الشکر و رشاد ڈاؤد

سریزه

د واقعاتو او حوادثو واقعی درک د انسان د پوهې او ایماني مسئولیت محصول دی او همدا انسان دی چی کولای شی یوه تپولنه د خپل توان او استعداد په اندازه سمی اویا هم غلطی لاری ته رهبری کړی. د مثال په توگه که تاریخ لیکونکی او لیکوال تیر شوی واقعات او پیښی په واقع بیني او ریښتنولی او د کوم شخصي تعصب او احساساتو پرته ولیکی نو دا کار د تپولنی راتلونکی او اوسنی نسل ته لوی خدمت، علمی پانگه او د اصلاح او جوړونی بل مثال دی. خوګ چیری همدغه تاریخ لیکونکی او لیکوال د خپلو شخصي احساساتو تر تاثیر لاندی راشی نو د حقیقت سترگی نی پتی او هرڅه چی نی په خوله راشی هغه د کاغذ پر سپین مخ ولیکی او خپل اصلی ماهیت لوستونکو ته څرگند کړی.

دغسی لیکنی د تپولنی د اتحاد او یووالی د پاکی لاری په مسیرکی داغزیو او خنډونو اچول دی او راتلونکی نسلونه له بدبختیو سره مخامخ کړی. اصلی مطلب دادی چی مبالغی صدیق فرهنگ د خپلو پښتنی ضد احساساتو څرگند ونه پخپل کتاب «افغانستان در پنج قرن اخیر» کی وکړه او همدا اوس دده د منحوسو افکارو یوڅو پیروان په امریکا او اروپاکی د هغه بی آوازه د هل ته ناڅی او دی د ستر او نابغه استاد په توگه یادوی او حتی دده دغه د شیطاننی روایاتو کتاب کور په کور گرځوی او هره اونۍ په نوی تیراژ خپریزی.

ددی لپاره چی د فرهنگ اصلی څیره او مفکوره گرانو وطنوانو ته لاڅرگنده شی دادی ددغی کوچنی مجموعی مطالب د مجاهد ولس او نورو خپرونو څخه محترم داکتر صاحب رومان راټول او په (۱۱۰)

مخونو کی ئی قدر منو خویندو او وروڼو ته وړاندی کړل. دغه کوچینی مجموعه ماته لکه د زیات اهمیت وړ بریښی چی له یوی خوا ناروا او بی اساسه تورونه او افواهاات پکی په علمی دلایلو په گوته شوی دی اوله بلی خوا د تاریخ او نقد مینه والو ته د اجرئت ورکوی چی د خپل فکری قضاوت قوه د حقایقو په ویلو اولیکوکی استعمال کړی. ښه ته ښه او بد ته بد ووائی.

زه ښاغلی رومان صاحب ته ددغی علمی مجموعی د راتلولو او چاپولو مبارکی وایم او دلوی خدای (ج) د درباره ورته د عظیم اجره یله کوم. ددی په څنگ کی د پښتنو ضد نشرئی په ډیر منظم او اساسی ډول خپله لاره تعقیبوی، په ښکلی صحافت، لوړ تیراژ او رنگونو له چاپه را وزی او ډیر پښتا نه خویندی او وروڼه ممکن تری خبرهم نه وی.

په هر حال مونږ د غوچپی شرمیدلو کمونستا نو ته یوازی دومره وایوچی پښتا نه په افغانستان کی پنځه زره کلن تاریخ لری، نه قاجاریان، نه قزلباشان او نه هم داسو د پوری غاری مهاجر دی. په څوسپکو او بی اساسو نشریو دغه دروند قوم نه څوک سپکولای شی او نه هم واقعیتونه پخپله خوښه اړولای شی.

افغانستان د هزارو، ازیکو، تاجکو، نورستانیو، بلوڅو او پښتنو گډ کور دی او هر څوک چی په دغه کورکی د نفاق اور بل کړی پخپله به هم پکی وسوځی. یوځل بیاد دی خبری یادونه ضروری بولم چی ددغه مجموعی د نشرولو څخه مقصد خدای ناخواسته کوم قومی امتیاز او یا تفرق او یاد نورو تحقیر ول ندی بلکه یوازی د نفاق او شراچوونکو د څیر و څخه پرده پورته کول دی.

په درناوی
جلال «میران»
تورنتو کانادا

د فرهنگ بی فرهنگي

زمانوم محمد گل او تخلص می رومان دی . اصلاً د کندهار یم ولی زیاتره ژوند می په کابل کی تیر شوی او تحصیلات می د کابل پوهنتون د طب په پوهنځی کی سر ته رسولي دی . دثور د کمونستی کودتا په وخت کی می په تعلیمی غنډ (د پوهنتون د فارغ التحصیلا نو د عسکری خدمت د تیرولو مرکز) کی د داکتر په حیث وظیفه اجرا کوله . یوه هفته وروسته د کمونستی کودتائی زه جبراً د تعلیمی غنډ نه و غنی خیلو ته تبدیل کړم . پسله یوی مودی یی بیرته کابل ته وغوښتم اوله هغه لحایه د استحکام غنډ ته چی په حسین کوت کی واقع و تبدیل کړم، څو بالاخره د ۱۳۵۷ کال د میزان دمیاشتی په اواخروکی د پوهنتون د استادانو له یوه گروپ سره یوځای بندی شوم .

د مخه تردی چی په اصلی موضوع پیل وکړم، لازمه ده یوڅوڅوبری د مقدمی په توگه وړاندی کړم .

ز ما مسلک او وظیفه که څه هم چی طبابت دی . مگر د تاریخ لوستلو، په تیره بیاد گران افغانستان د معاصر تاریخ، له مطالعی سره زیاته مینه او علاقه لرم . پدی توگه نو هر هغه اثر او کتاب چی د هیواد د معاصر تاریخ تحلیل او ارزیابی پکښی شوی وی، ماته په زړه پوری او دهغه لوستو ته می تنده ډیره وی ځکه د تاریخ پوهانوله نظره، د تاریخی جریانانو علمی څیړنه او درست تحلیل د ټولنی وطنپال سیاسی قوتونو ته داتوان ورکوی چی ټولنه د ترقی او رفاه پر صحیح مسیر برابره او رهبری کړی . دغه علت دی چی د مورخانو او تاریخ لیکونکو رسالت ډیر مهم او باارزښته دی . لکه څرنگه چی تاسو پوهیږی دیو طبیب وظیفه داده چی د طبابت د میتود

پراساس لومړې د ناروغ مرض تشخیصوی او بیایي تداوی کوی . تاریخ لیکونکی هم په لږتوپیر سره لکه طبیب، د ټولنی د تاریخی اوږد دوران مختلفې پیښې اوکثیر الجوانب حوادث د ټاکلی میتود پراساس چی هماغه د تاریخ میتود دی، تحلیل او ارزیبای کوی، حقایق او فاکتونه راټولوی، ددغوحقایقواو فاکتونو او مختلفو پیښوتو مینځ علمی او منطقی اړیکې پیدا او برقراروی او بالاخره حکم یعنی تاریخی قضاوت کوی .

نوکه دیوه مورخ اویا تاریخ لیکونکی څیړنی پر علمی او آکادمیک معیارنو بناوی، په هغه اندازه به پخپل تحلیل او قضاوت کی بریالی وی او که بالعکس دده څیړنی پر علمی او اکادمیک اصولو بنا نه وی، څیړنه یی سرسری او دحقایقو په ارزیبای کی دده شخصی تمایلات او احساسات شامل وی، نو ددی پرځای چی و سیاسی زعامت ته ئی د ټولنی د سالم انکشاف بالقوه نسخه په لاس ورکړی وی، د ذهنونو په گډ وټولو او د حقایقو په تحریفولو او مسخه کولوسره به ئی د نفاق او فساد، د بښمنی او بدبینی تخم پاشلی وی. پدی توگه، ددی پرځای چی ز موز د ټولنی د مزمن رنج علاج او مداوا شوی وی، هیواد به دگډوډی پرخوا په شعوری او یا غیر شعوری توگه روان شوی وی. که څوک داکار په غیر شعوری ډول کوی، جلاخبره ده، او که ئی څوک په شعوری توگه اوله ارادی له مخی کوی، نه یوازی گناه ده، بلکه د وطن د واقعی گټو په حق کی لوی ترین خیانت شمیرل کیږی .

زموږ دگران افغانستان په تاریخ کی دا ډیرځله واقع شوی دی هر وخت چی زموږ وطن ترخارجی یرغل لاندی راغلی دی، مهاجم اویرغلگر دولت بر سره پرتاوده جنگ چی په سنگرونوکی ئی جریان درلودلی دی، ډیره پراخه تبلیغاتی جگړه هم په کار اچولی ده. دغه تبلیغاتی جگړه له عادی جعلیاتو او اقوا هاتو څخه نیولی بیاد افغانانو د تاریخ په تحریف اوجعل کولو او بالاخره د هغوی په توهین اوسپکاوی باندی ختم شوی دی. د داسی پیښو مثالونه زموږ دهیواد په تاریخ کی ډیر دی، اودغه ډول تبلیغاتی جنگونه زموږ د تاریخی هویت، ملی حاکمیت، مخکنی بشپړتیا او تاریخی اصالت د له مینځه وټولو په خاطر پیل شوی، څرنگه چی حقیقت ئی نه درلود، د مودی

په تیرید لو سره د اوږدو سرلیکي شوی او محوه شوی دی. بده به نه وی که پدی برخه کی یوڅو. مثالونه راوړم .

دهندد مغولی امپراطوری په وخت کی چی پښتنو د روښا نیانو او خټکو د نهضتونو تر نامه لاندی د خپلی آزادی لپاره دوامداره جگړی کولی او پدی لاره کی ئی بی ساری سر مښندنی وکړی، دهند د مغولی دولت محیره خورو مورخینو د پښتنو د تاریخ، ژبی او کلتور پر ضد یولړ جمعلیات اوناروا لیکنی وکړی او پښتانه ئی نسلاً " بنی اسرائیل و بلبل. زموز استقلال طلبانه غورځنگونه ئی «شرارت» او «بغاوت» وبلبل. پدی ئی لا هم زړه سوړ نه شو، زموز ژبه (پښتو) ئی د «دوړخیانو ژبه» و بلله او داسی نور.

د ایران د صفوی دولت سره د هوتکیانو او ابدالیانو دوامداره مبارزی ددی سبب شوی چی زموز هیواد یو وار بیا آزاد او مستقل و اوسی. ولی ایرانی متمصبان او عظمت طلبان همیشه ز موزد هیوا د تاریخی هویت او ملی حاکمیت د دښمنانو په څیر پاته شوی او آخرنی پاچائی موز «افاغنه وحشی» و بللو.

د نونسی او شلمی پپړی په موده کی له برتانوی هند سره زموز دخلگو دری لوی جگړی او سر مښندنی ددی سبب شوی چی انگریزان تربل هر وخت زموز دمیپنی قوم پر بیلابیلو اړخونو لیکنی او خپرونی وکړی ولی اکثره لیکنی ئی د غرضه دکی او استعماری د فوډونه پکښی پراته وه . کوم وخت چی انگریزان ز موز د هیواد له دائمی اشغال اوتصرف څخه عاجز شول، نوموز ئی د غلا، انسان وژنی، خیانت او درواغ ویلو ترکیب وبللو. پدی ترتیب، زموز په عصرکی یعنی کوم وخت چی زموز هیواد تراوسنی یرغل لاندی راغی، داوول تبلیغاتی جنگ هم د شوروی په اصطلاح مستشرقینو او هم دهغوی د افغانی اجنتانو په واسطه په نوی شکل سره پیل او شورویانو ځانونه د افغانستان د غیر پښتون قومونو د حقوقو مدافع بلل او پښتانه ئی په «ملی او ژبنی ستم» باندی تورن کړل. شورویانو پدی کار سره تلابن کاوه چی د افغانستان د بیلابیلو قومونو او ملیتونو تر منیغ د ملی او ژبنی اختلافاتو په رابر سیره کولوسره زموز په هیواد کی دځان د

پاره په اصطلاح دگوتو لگولوځای پیدا کړې .

پدی ترتیب، د تاریخی حقایقو او واقعاتو د جمل او تحریف پراخ کاربیل او د حزب او دولت په جمعی اطلاعاتی وسایلو لکه رادیو، تلویزیون، ورځپاڼو او مجلو کی د پښتون ملیت پر ضد ناروا خپرونی شروع شوی. یوشمیر کتابونه اورسالی د «تاریخ تاجیکان»، «نظری به قبیله و قبیله سالاری در هفتصد سال اخیر در افغانستان» «پرابلمهای تاریخ نویسی در افغانستان»، «تاجیکان» اوداسی نورچی زیاتره ئی د روسی مستشرقینو په واسطه تهیه شوی وه، دیو شمیر معلوم الحاله ملی ضد اوپښتنی ضد عناصرو لکه جلال الدین صدیقی، اسدالله حبیب، فداحمد دهنشین او داکتر جاوید په قلمی او تخنیکي مرستو او د سلطان علی کشتمند چی د وخت صدر اعظم و، په امر اولار پښتوونه له چاپه راووتل .

نوموړی آثار ډیرله غرضه ډک، گمراه کوونکی، دستوری او تفرقه اچونکی وه . د پښتنو او په مجموع کی د افغانستان پر ډیرو ملی او تاریخی شخصیتونو لکه لوی احمد شایبایا، غازی وزیر محمد اکبر خان، امیر شیرعلی خان، اعلیحضرت امان الله خان، پرپښتو ژبی او د پښتنو پر تاریخ پی ناروامطالب لیکلی وه، پښتانه ئی «اکثریت بی فرهنگ»، «کتلوی ارتجاع»، «ستم گر» او بالاخره فاشیست» بللی او د «امین» او «تره کی» په گناه ئی ټول پښتانه محکوم کړل.

روسی مشاوی، ینو پدغه توره دوره کی و غیرپښتون عنصر ته په ډیر اهمیت قائل وه، ځکه ددوی په گمان، پښتانه کتلوی ارتجاع ده او د کمونیزم د اعمار د پاره مساعد کلتور او پرمخ تللی فرهنگ نه لری. ځکه نوددوی په نزد، و افغانستان ته ددغه شرمیدلی ایدیالوژی انتقال دغیر پښتون عنصر پرلاس چی پر مخ تللی ښاری کلتور او دشوروی د آسیائی جمهورتیونو سره نژدی، قومی، ژبنی او کلتوری اړیکی لری، آسانه صورت نیولای شی . ددغه خائنانه سیاست په تعقیب په ټولو علمی، تعلیمی او کلتوری - موءسسوکی د پښتو ژبی شدید تعقیب پیل شو. ځینی پښتو ورځپاڼی او جریدی یا بیخی بندی اویائی تیراژ را کم کړای شو. په تعلیمی نصاب کی

د پښتو ژبې او دیني علومو ساعتونه راکم او پرځای ئی روسی ژبه شامله شوه. یوشمیر پښتو ژبې ابتدایی ښوونځی چی د شور د کمونستی کودتا په شرکی د عوامو د غولولو دپاره په کابل کی پرانیستل شوی وی، بیرته وتړل شوی. له ټولو کتابخانو څخه په تدریج سره پښتو آثار په تیره بیا هغه آثارچی په پاکستان کی چاپ شوی وه لکه «پښتانه د تاریخ په رڼاکی»، د «پښتنو تاریخ»، «تاریخ مرصع» د بینوا د اثارو په شمول را ټول، او بیا وسوځول شول. د افغانستان پر تاریخ روسی مشاورینو اولزوډیر د ایران و تودی دگوند د فعالانو له خوا تجدید نظر پیل شوڅو ددوی په نزد «علمی تاریخ» ولیکی. پر ډیرو ملی او تاریخی شخصیتونو لکه لوی احمد شا بابا، وزیر اکبر خان، امیر شیرعلی خان، اعلیحضرت امان الله خان او نورو باندی ناروا تهمتونه وتړل شول او په مقابل کی ئی د سقاووزی «امیر حبیب الله خادم دین رسول الله» او د لومړنی بزگری او ضد استبدادی قیام مشرویهاله.

ډیر دخواستنی ځای لادادی چی د لوی استاد مرحوم پوهاند حبیبی تر مرگ لږ وروسته ئی دهغه وروستی اثر «په افغانستان کی د مشروطیت نهضت» چی په مطبعه کی تر چاپ لاندی و، پدی بهانه له چاپه راوگرځاوه چی په هغه اثرکی تقریبا ټوله پښتانه د مشروطیت دلاری فعالان او سرښندنکی ښوول شوی وه.

لنډه داچی شورویانو هم لکه د مغولو، فارسیانو او انگریزانو غوندی د افغانانو پر ضد په عمومی توگه او په خاصه توگه دپښتنو پر ضد په تبلیغاتی جگړه کی پراخه ونډه واخیستله او دا عمل په کابل کی تر «چپ تمایل» لاندی په لومړی سرکی «فرهنگ» او بیا جلال الدین صدیقی، اسدالله حبیب او نورو وکړ. او په غرب کی تر «ښی تمایل» لاندی بیا هم میر محمد صدیق فرهنگ او یو شمیر نور د ډالرو نوکران ترسره کوی. د میر محمد صدیق فرهنگ تاریخ یوله هفوا ټاروڅخه دی چی د پښتنو د دښمنانو په گټه او دهغوی د خوش خدمتی په منظور لیکل شویدی. نوموړی چی د پښتنو سره په د ښمنی کی ډیره اوږده سابقه لری، د علمی

او اکادمیک کلماتو اواصطلاحاتو ترپردی لاندی وپښتون ملت، پښتو ژبی او ملی شخصیتونو او کلتورته په سپکه سترگه کتلی او دیو متعصب لیکوال په توگه ئی خپل شخصی د ښمنانه احساسات په ډیره سپین سترگی سره بیان کړی دی .

لکه څرنگه چی ما مخکی وویل زه یو طبیب یم او په ځان کی علمی او مسلکی صلاحیت نه ونیم چی زه د نوموړی کتاب هره برخه او هر مبحث تر نقد لاندی ونیسم . ممکن داکار په نژدی راتلونکی کښی د علمی او مسلکی اشخاصو له خوا وشي او یا به شوی وی . اما دیوه لوستونکی په حیث او په عین حال کی دځینو معاصرو واقعاتو دلیدونکی په حیث، دومره پوهیزمه چی «فرهنگ» دیولړ حقایقو او پیښو په توضیح کی د شخصی احساساتوتر اثر لاندی راغلی او نوموړی پښی ئی مسخ کړی او پرډیرو واقعاتونو باندی ئی سترگی پټی کړیدی . د مثال په توگه، میر محمد صدیق «فرهنگ» د بیرک کارمل او تره کی - امین د اعمالو په مقایسه کی بیا هم ترخپل ملی او ژبني تعصباتو تر اثر لاندی راغلی او د امین او تره کی د جر مونو پټی ئی د بیرک ترپټی دروند بللی دی . دایو ښکاره حقیقت دی چی د امین او تره کی ظلمونه او جنایتونه به هیڅوک و نه بخښی . هغه ظلم او اهانت چی ددوی د زمامداری په وخت کی زموږ د مظلوم او بیگناه - ولس په حق کی وشو د بشر په تاریخ کی ئی ساری لږ لیدل کیژی او هیڅ یوداسی پښتون به پیدا نه کړی چی د امین او تره کی اعمال چی زموږ د هیواد په تاریخ کی دیوی لوی ترازیدی حیثیت لری، تبرئه کړی . ولی په زړه پوری او د تعجب خبره داده چی فرهنگ پخپل تاریخ کی د پپرک د وطنفروشانه اعمالو او جنایتونو پله د مخکینی کمونیستی لیدر شق د اعمالو په مقایسه سپکه او حتی بی اهمیت ښوولی ده . ممکن زیاتره هیواد وال زه ا سره پدی خبره کی موافق وی چی کله چی حفیظ الله امین قدرت ته ورسید، شورویا نو په ظاهره سر ورسره و ښوراوه او دهغه رژیم ئی په رسمیت وپېژاند . څرنگه چی امین د خپلو باطنی احساساتو له مخی یو جاه طلبه، د قدرت تیزی اویو قسی القلب انسان و،

دائی نه خوښېده چې څوک دده د عمل استقلال تهديد کړي او يا څوک مشوره اولارښوونه ورته وکړي. زما ددی مدعا ثبوت دده هغه اعمال دی چې د تره کی او خپلو نورو ملگرو په مقابل کی ئی ترسره کړیدی.

اما شورویا نود افغانستان او سیمی په هکله ډیری لوی پروژی درلودی.. هغوی غوښتل چې د افغانستان د مستقیم اشغال په نتیجه کی پرتو دو اویوا و د فارس د خلیج پرنا بمو تسلط پیدا کړي. ددوی په نزد تره کی او امین ددغه طویل المدت پلان دا جرا لپاره مناسبی مهري نه وی. هغوی په افغانستان کی یوه داسی شخص ته ضرورت درلود چې کاملاً سر سپارلی او «گوش به فرمان» وی او د شوروی د پراختیا غوښتنی سیاست ښه ترا درک او د تطبیق په لاره کی ئی د زده له کومی همت وکړي. دغسی یو واقعی اجنت بیرک کارمل وه چې ددی کار تر عهدی و تلای شوای.

بیرک او دهغه پرچمی ملگری چې تریوه کال زیات د شرقی اروپا په هیوا دونوکی بی سرنوشته گرځیدل، و قدرت ته د رسیدو لپاره هر ډول ننګینو شرایطو او ذمه واریو قبلولو ته آماده وه. زمونږ هیواد والو ولیدل چې په څه رسوائی او فضیحت بیرک کارمل قدرت ته ورسید.

بیرک د شوروی د عسکرو سره یوځای راغی، خپل ځان او دخپل جناح ملگری ئی واقعی انترناسیونالستان و بلل. دوی هرڅه د شوروی مشاورینو په اختیارکی ورکړل. د شوروی عسکرو په واسطه ئی خپل ولس قتل عام کړ او بیائی تشکر ځینی کاوه. داخبره چې ویل ئی «رفقا! چیزیکه رفیق مشاور میگوید همانطور بکنید» د پرچمی ما مورنیو د خولی وردگرځیدلی و کوم وخت چې شورویانو امین وواژه، هغه ئی د سی، آی، ای اجنت وپاله. بیرک بیا هغه د ثور د انقلاب دښمن، و کمونستی گوند او دولت ته ځان او د تاریخ لوی شید او قاتل و پاله.

د امین د زمامداری په وخت کی د واشنگتن پوسټ اخبار ولیکل چې د افغانستان په اداری دستگاه کی د سی، آی، ای فعالیتونه محسوس دی. او داهغه وخت و چې امین د ضیاء الحق او گلبدین حکمتیار سره مراده جاری کړی وه څود خپل شخصی اقتدار د تحکیم په خاطر د پاکستان له

خوا ډاډ من او يالز او ډير د گلبدين حكمتيار ملاتړ ځانته را جلب كړى. محمد ابوبكر د «قلم در خدمت جهاد» چه مجله كې ليكلې دى د رژيم د سقوط احتمال ډيرو، خوكه امين لږڅه نور پر قدرت پا ته شوى واى. په دې توگه كه دارشتيا وى چې امين دسى، آى، اى اجنت، د ثور د انقلاب دښمن او د كمونستې رژيم ساقط كوونكى وى، نودا به واضح او ښكروړ درواغ وى چې د شورويانو په نزد بېرك او امين يوشان ويولو. امين د ظلم، عامه وژنې، فساد او بيرحمې سمبول و، ولې بېرك علاوه پردې چې د ظلم، عامه وژنې، اخلاقي او معنوي فساد، د هيواد د جمعې خرابې مسئول دى، زموږ د عصر د وطنفروشى لوى سمبول او د افغانستان د استقلال لوى دښمن بلل كيداي شى.

د مير محمد صديق فرهنگ «د بېرك د اعمالو ماست مالي او دهغوى لږو ډير تېرته كول، په دوه دليله دى:

اول: څرنگه چې بېرك يوغير پښتون زمامدار و، دلته دى د خپلو ملي او ژبني احساساتو لاندې راغلى او دهغه اعمال ئې د امين او تره كې په مقايسه چندانې دغندنې وړ ندې كهلې.

دوهم: مير محمد صديق فرهنگ شپږ مياشتې د بېرك حقوقي او كلتوري مشاور و. په ټولو هغو جنايتواو وطنفروشيوكې چې بېرك كړيدى، فرهنگ سم نيمى ورسره شريك او مسئول دى. ددې د پاره چې فرهنگ خپل اعمال جبيړه كړى وى، نوئې د بېرك د گناهونو اندازه سپكه ښوولې ده.

فلهدا دابه ديوه تاريخ ليكونكې لپاره نهايت تنگ نظرى او د وجدان ناپاكى وى چې د مسايلو ارزيايې په دغسې احساساتو وكړې.

فرهنگ په ډيره بې شرمې سره لوى استاد مرحوم عبدالحي حبيبي پدې خاطر غندلى دى چې هغه د افغانستان د ملي وحدت په نفع تاريخ ليكلې دى. پدې توگه صديق «فرهنگ» د تاريخ نويسې په نامه «تاريك نويسې» كړې او غوښتل يې چې د ډالرو په مرسته په افغانستان كې د ملي وحدت شيرازه ږنگه او هيواد د تجزئې خواته سوق كړې.

ددغو مقدماتي خبرو په آخر كې غواړم اصلى موضوع ته راسم چې هغه زما

د سیاسي شخصیت د اعدای مسئله ده. گران لوستونکی به متوجه شوی وی چی د فرهنگ د تاریخ نینس لکه د لېم غوندي هیڅ پښتون ئی له ضرره ندی په امان شوی. ما باید دیر وختی خپل نظر د کتاب دهفی برخی په مورد کی سبکاره کړی وای چی ز ما د سیاسی ژوند سره ئی تماس نیولی دی. اما څرنګه چی کتاب ډیر ناوخته زما په گوتو راغی، نومی اوس و جواب لیکلوته اقدام وکړ.

پیسنه پدی ډول وه:

د ۱۳۵۷ کال د میزان د میاشتی په اواخر وکی د کابل دپوهنتون دیو شمیر استادانو لکه پوهاند دوکتور محمد عثمان هاشمی، پوهاند دوکتور محمد اختر مستمندی، داکتر سید عبدالله کاظم، داکتر عزیزالله لودین، داکتر غلام محمد نیاز، داکتر محمد داودیار او داکتر میر محمد امین فرهنگ له خوا دیوه سری گروپ دجوړ ولو دپاره چی هدف ئی د شوروی د پراختیا غوښتنی د خائنانه سیاست مخ نیوی و، بلنه راکول شوه.. څرنګه چی ددی حلقی اکثره غړی ز ماډیر نژدی او صمیمی ملګری وه او اوس هم دی، ما هم ورسره تائید او ددغه مقدس مرام د تطبیق لپاره مو په ګډه کارکاوه. څومو ده لا تیره شوی نه وه چی نوموړی گروپ او دهغه پروگرام د حکومت د امنیتي مامورینو له خوا کشف او دیوی هفتی په جریان کی زما په شمول ټول. ذکرشوی استادان دستگیر او دپلچرخي و زندان ته واستول شولو، او د ۱۳۵۸ کال د جدی تر ۱۶ نیټی پوری په زندان کی پاته شولو.

اوس به راسم ز ما دلیکنی اصلی مطلب ته چی هغه د «فرهنگ» د تاریخ په هکله یوه ضروری یادونه ده. گران هیوادوال خبر دی چی د ۱۳۶۹ کال دثور په میاشت کی چی د ۱۹۹۰ کال د می د میاشتی سره سمون خوری د «افغانستان در پنج قرن اخیر» په نامه دوه ټوکیزه کتاب چی مولف ئی میرمحمد صدیق فرهنگ دی، خپور شو. د نوموړی کتاب د محتویاتو په هکله څه ناڅه د دوستانو او اشنایانو له خوا پخوا غوړیدلی وم چی د تحلیل طرزئی سرسری، احساساتی، له غرضه ډک او په تیره بیا د پښتون ملیت

سپکاوی ډیره پکښې شویده. زه چی د جامی یو معمولی غړی یم، نه می په لوړ و چوکيوکی کار کړی دی او نه می د بېرک غونډی تورمخی انسان ته د وطنفروشی مشورې ورکړی او نه می بله کومه خاصه توقع درلوده، ولی زما یوازی آرزو داوه او ده چی گران افغانستان آزاد، مستقل، سر لوړی او بالاخره دیوه وطنپالونکی ملی سیاسی زعامت په واسطه اداره شی. ما ددغه مقدس ارمان د تحقق په خاطر تقریباً ۱۴ میاشتی د پلچرخي په قرون وسطائی زندان کی بی اندازه زیاد درد او رنج گاللی او په هغه منحوس او غیر انسانی جیل کی چی د مرگ او ژوند ترمینح فاصله د بانو په رپ وه، خپلی شپي سباکړیدی. ولی میرمحمد صدیق فرهنگ دغه د بی فرهنگی لوی مبلغ د خپل کتاب د دوهم جلد په (۹۶) مخ کی د «مبارزه روشنفکران» تر عنوان لاندی داسی لیکي: «تا جائیکه برای مولف معلوم شده یکی از اولین سازمانهایی که درین خط کار کرد در ماه جوزای سال ۱۳۵۷ یعنی در فاصله تقریباً یک ماه بعد از کودتا در پوهنتون کابل به تشبث استادان آتی به میاز آمد: پوهاند دوکتور محمد عثمان هاشمی از فاکولته طب، پوهاند دوکتور محمد اختر مستمندي از فاکولته طب، دکتور سید عبدالله کاظم از فاکولته اقتصاد، دوکتور غلام محمد نیاز از فاکولته اقتصاد، دوکتور محمد داودیاز از فاکولته اقتصاد، دکتور عزیزالله لودین از فاکولته اقتصاد و دکتور محمد امین فرهنگ از فاکولته اقتصاد. این جمعیت که مرام آن تنویر محصلان درباره سیاست ضد ملی رژیم و توسعه جوئی شوروی در افغانستان بود، در ماه جولای سال ۱۹۸۷ در نتیجه نفوذ شخصی بنام محمد گل رومان از خویشاوندان نور احمد نور وزیر داخله پرچمی کشف شده اعضای آن بازداشت شدند و پس از تحقیق آمیخته با شکنجه در محبس پلچرخي زندانی گردیدند (۶۸)».

د فرهنگ پورتنی ادعاچی محمد گل رومان و حکومت ته ددغه گروپ په هکله راپور ورکړی دی، د لاندینیو د لایلوله مخی مطلق درواغ او یو ناروا تهمت دی:

۱- لکه څنگه چی ما مخ کی اشاره وکړه چی زموږ گروپ په ټولنیز شکل

سره ضد زومسی فعالیت د میزان په میاشت کی پیل کړیدی، داهنه وخت دی چی اصلاً پرچمیان په افغانستان کی هیڅ قدرت نه لری او ددوی ډله د ۱۹۸۷ کال د جولای په میاشت کی چی د ۱۳۵۷ کال د سرطان او اسد له میاشتو سره سمون خوری د خلقیانوله خوا ټکول شوی وه. مشران ئی لکه بېرک، نور احمد نور، نجیب، وکیل او نور پخوالاسفارتونو ته لیزل شوی وه او یو شمیر ئی لکه قادر، شاهپور، کشتمند او میرعلی اکبر د کودتا کولو په تور بنديان شوی وه. پدی توگه، په دغه وخت کی نور احمد نور د امریکا په متحده ایالاتوکی د سفیر په حیث مقرر شوی و او د وزارت عهده یی پرغاړه نه در لوده. داچی فرهنگ وائی چی محمد گل رومان چی د کورنیو چارو د وزیر له خپلوانو څخه و، د خپل گروپ په هکله ئی حکومت ته راپور ورکړی دی، کاملاً بی بنیاد او ښکاره درواغ دی.

۲- دا درسته خبره ده چی نور احمد نور زماخپل د (عمه زوی) دی. په پښتو کی هم یو متل دی چی نوم له نامه نه پری کیزی. اما باید ووايم د مخه تر دی چی دوی کودتا. وکړی او سیاسی واک ترلاسه کړی مانه یوازی د نوراحمد نور د مسلک او ایدیالوژی سره ژور عقیده ئی او مفکوره ئی اختلاف در لود بلکه کورنی تگ راتگ می هم نه ورسره درلود. د هیواد تر واقعی گټو پوری موزته کورنی اړیکی هیڅ مفهوم نلری. د «بچه خاله» او «بچه عمه» اصطلاحات خود «فرهنگ» په فرهنگ کی زیات رواج لری او دغه روابط په کلکه پالی. په موزپښتنو کی هریو فرد چی د پښتو او پښتو نولی چی په هغه کی د وطن گټی په سرکی حای لری، خلاف عمل وکړی هغه موز ته پردی او مجرم دی. د جرگی په حکم ئی کور د سوځولو او مرگ ئی روا بولی. که څه هم زموز دسترگو تور یا اولادی وی. مطلب دا چی نور احمد نور چی زما د عمه زوی و نو حتماً به ما ایدیالوژیک او عقیده ئی توافق ورسره در لود، پداسی حال کی چی داسی نه ده. کوم وخت چی دوی قدرت ته ورسیدل زماکورنی اړیکی دده سره بیخی وشکیدلی. که ما لږڅه سر ورسره ښورولی وای یعنی له دوی سره می د همکاری او معاونت اکت کړی وای، نوزه به هم دیوی غټی چوکی خاوند او

یاد مرکزی قطعاتو دیوی قطعی قوماندان وای. په داسی حال کی چی د کمونستی کودتا په لومړی هفته کی زه جبراً او جزائی د غنی خیلو غند ته تبدیل او په مرگ تهدید شوی یم او بیاتر هغه وروسته د استحکام غند ته تبدیل او دهغه ځای نه د ضد کمونیستی فعالیتونو او کودتا کولو په تور زندان ته لیزول شوی یم.

۳- دلته باید د فرهنگ نه پوښتنه وشي که احياناً ما و حکومت ته د نوموړی گروپ د تشکیل او فعالیت په هکله راپور ورکړی وای، نوزه ولی ددغه گروپ سره یوځای دستگیر او دپلچرخي زندان ته واستول شوم. ددی خدمت په مقابل کی چی ما و حکومت ته وکړ، مکافات ئی څه شول؟ که ئی مقام نه راکاوه نویندی کولم ئی ولی؟ دغه ځای دی چی وائی «در واغجن دی درواغ وائی، عاقل دی قیاس کوی».

فرهنگ ته لازمه وه چی مخکی له دی چی بی خریطی فیر وکړی، باید پوښتنه ئی کړی وای چی محمد گل رومان نوڅه شو کوم مقام ئی ترلاسه کړ که یا؟ له دی څخه معلومیږی چی فرهنگ په دغه گروپ کی زه پښتو ژبی ولیدم نوئی تور لاس یرما باندی پاک کړ.

دیوه مشروطه خواه اویو تاریخ لیکونکی لپاره به دانهایت تنگ نظری او د وجدان ناپاکی وی چی تاریخ په دغه ډول احساساتو لیکي.

۴- گران هیوادوال خبر دی چی ببرک کارمل د ۱۳۵۸ کال د جدی پر شپږمه نیټه د روسی یرغلگرو عسکرو سره یوځای افغانستان ته راځی او دخپلو روسی بادارانو په واسطه د افغانستان پر خلگو باندی د زمامدار په حیث تحمیل کیږی، ببرک د عامه ولس د قهر او غضب د آرامولو د پاره د سیاسی بندیا نو عمومی عفو اعلان کړه. ټول پرچمیان چی د خلقیانو په وخت کی بندیان شوی وه بیله ځنډه د جدی پر اومه نیټه له پلچرخي څخه وایستل شول، اما زه د خپل گروپ دغړو اویوشمیر نورو بیگناه وطنوالو سره د جدی پر ۱۶ نیټه له زندان څخه آزاد شوی یو. نودا واضح خبره ده چی زه اصلاً د نور احمد نور د خط پیرو نوم اونیم.

۵- مهمه خبره لا داده په هغه وخت کی چی پرچمیان د خپلو روسی با

دارانو په مرسته ددوهم ځلې لپاره قدرت ته ورسیدل او موږ د عمومی عفوی تر عنوان لاندې له زندان نه خوشی شولو، ما نه تنها ددوی لپاره خدمت ونه کړ، بلکه ددوی پر ضدې په پاکستان کې په الجهاد روغتون کې چې د کویتې په ښار کې دی د خپلو مجاهد و اوسهاجرو وروڼو لپاره د ۱۹۸۲ کال تر آخره پوری وظیفه اجرا کړیده. خود زړه د ناروغی له کبله مجبوراً کاناډا ته راغلم.

ټول هغه هیوادوال چې مایپښنی زما د دغه ادعا شاهدان دی.

۶ ترټولو مضحکه مسئله ئی ریفرنس دی. گران لوستونکی به متوجه شوی وی چې فرهنگ د درواغجنی ادعا د پراگراف په وروستی برخه کې (۶۸) لمبر لیکل شویډی چې معنائی په پاورقی کې د ریفرنس شرح ده. هلته ئی لیکلی دی چې د جمعیت اسلامی یوه تن پخپلو یاداشتوکی لیکلی وه چې محمد گل رومان دپوهنتون د استادانو د جدید التشکیل گروپ اسرار و امنیتی قواوته په لاس ورکړی دی. داتر بدو لابدتره. ددی پرځای چې فرهنگ، هغه زموږ د کندها ریانو په اصطلاح. پر تړلی د کان حواله ورکولای، ښه به داوای چې ویلی ئی وای چې زمازوی محمد امین فرهنگ دارمز «کشف کړی و» او وده ته ئی ویلی دی. په هغه صورت کې به پورتنی دروغجنه ادعالبز موثقه اورښتنی ښوول شوی وای. اوس نو داچې فرهنگ پر تړلی دکان حواله ورکړی ده او شخص هم معلوم نه دی زه ئی د چا سره سپینه کړم، او څوک ترگریوانه راکش کړم.

په هغو لیکونو او قضاوتونو کې چې د اشخاصو د نوم اونښان او حیثیت مساله مطرح وی، باید ډیر غور او توجه وشي، ځکه سطحی، سرسری او احساساتی حکمونه او قضا وتونه نه یوازی داچې لیکونکی ئی درواغجن معرفی کیږی بلکه خپلی کورنی او اولادو ته په ناحقه د ښمنان پیدا کوی. په آخر کې باید ووايم چې زه اوس هم حاضریم د خپل تیر سیاسی ژوند او شخصیت دفاع په هره افغانی ټولنه په هرځای کې وی وکړم. هغه متل دی چې وائی «پاک اوسه، بیباک اوسه».

زه آرزو لرم که هروخت په گران افغانستان کې یو آزاد، ملی او اسلامی

حکومت جور شی، زه به دغه «تاریک نویس» او ملی خائن ترگریوانه ونیسم
او واقعی عدالت به پرتطبیق کهم خود نورو دپاره د عبرت درس شی.

محمد گل رومان

نظری به کتاب: افغانستان در پنج قرن اخیر

لیکوال: پوهاند داکتر محمد حسن کاکړ
د چاپ کال: ۱۳۶۹ وری / ۱۹۹۰ مارچ - پېشاور
د امان کتاب خپرولو موؤسه

مقدمه

اثر فوق نوشته میر محمد صدیق فرهنگ است، که بار اول در ۱۹۸۸ در کشورهای متحده امریکا از طرف سازمانی بنام انتشارات حکیم سنایی و بعد از طرف انجنیر احسان الله مایار در پشاور نشر شده است. معلوم نیست سازمان انتشارات حکیم سنایی متعلق به چه کسان است. و تا جائیکه معلوم است این سازمان غیر از این اثر کدام کتاب دیگری نشر ننموده است. به هر حال، این اثر سر و صدای زیادی بلند نموده و تعدادی از افغانها از اینجانب خواهش نموده‌اند، درباره آن اظهار نظر نمایم.

اظهار نظر درباره کتاب که ۶۰۰ صفحه دارد، و به گفته نویسنده آن پنج قرن اخیر افغانستان را دربر میگیرد، رساله میخواهد، ولی مجال این چنین نوشته در حال حاضر مسافرت نیسر نیست، به سبب که دستیابی بر ماخذهای کتاب ممکن نیست بنابراین اکنون درباره میتود کار و نقاط ممیزه و عمده آن ابراز نظر می‌شود. و بعد ممکن درباره تمام کتاب و همچنان درباره کتاب افغانستان در مسیر تاریخ نوشته میر غلام محمد غبار رساله‌ای نگاشته شود.

پروفیسر ای، اچ، کار در یکی از آثار خود بنام تاریخ چیست؟ که اینجانب آن را سالها پیش ترجمه نموده و پوهنتون کابل آن را نشر نموده است، در یک جا مینویسد: که برای شناسایی کتابی درباره تاریخ پیش از آنکه آن

را خواند باید مولف آن را شناخت. این سفارش بخاطری داده شده است که بین مولف و تالیف رابطه حقیقی و غیر قابل انفکاک موجود است و شناخت مولف در راه شناخت تالیف او کمک زیادی می‌کند.

میر محمد صدیق فرهنگ که به روایات متعددی در اصل از میرهای هزاره جاغوری است، از لیسه استقلال فارغ شده، مگر تحصیلات عالی تر و اختصاصی ندارد. پدرش سید حبیب نام داشت، که از مستوفی‌های مشهور وطن بود. برادر فرهنگ سید قاسم رشتیاهم یک نویسنده و سرشناس است. طوریکه از نام‌های‌شان معلوم میشود، افراد برجسته این خانواده بالقاب میرومید یاد میشوند. مگر مشغولیت‌شان در امور روحانی نبوده، بلکه در امور کشورداری و علم و نویسندگی بوده است، آنها در کارهای بلند پایه دولتی و حیات عملی سیاسی، بخصوص در دوزه شاهی مشروطه سهم بارزی داشتند.

تاجائیکه باین نویسنده معلوم است میرمحمد صدیق فرهنگ بخشی از جلد سوم تاریخ افغانستان را که به دوره بعد از اسلام اختصاص دارد و سالهای بسیار پیش نشر شده است، بطور سنتی و معمول در وطن به رشته تحریر در آورده است. ولی شخصیت و جهان بینی سیاسی میر محمد صدیق فرهنگ از آن مقالات او فهمیده می‌شود که موصوف در دوره شاهی مشروطه که آزادی بیان و مطبوعات در افغانستان به درجه اهلی خود رسیده بود. در جریده هفته وار بنام «روزگار» درباره مسایل روز بخصوص درباره امور اقتصادی به نشر میرساند. فرهنگ در این مقالات رویدادها را از دیدگاه مارکسیستی تحلیل میکرد، گرایشی بسوی شاخچه پرچم مربوط حزب دموکراتیک خلق افغانستان به سرکردگی بیرک کارمل از خود نشان میداد. شاید بخاطر همین گرایش بوده باشد که وقتی حکومت شوروی بیرک کارمل را در افغانستان بر اریکه قدرت رسانید. فرهنگ بزودی بحیث مشاور در ظاهر در خدمت بیرک کارمل ولی در واقع طور غیر مستقیم در خدمت روسیه شوروی درآمد (۱) که با مداخله نظامی خود در افغانستان همزیز، دشمن شماره یک استقلال کشور،

حاکمیت ملی و هویت ملی افغان‌ها بشمار میرفت. فرهنگ پیش از آن در دوره حکومت باصطلاح خلقی مقاله، نسبتاً طویلی درباره روابط افغانستان و حکومت هند برتانوی نوشته بود، که در رساله‌ای بنام جنگ دوم افغان - انگلس بمدونی سید قاسم رشتیا از طرف آکادیمی جدید التاسیس علوم افغانستان به نشر رسید. مگر مهمترین اثر فرهنگ همین کتاب اخیر او بنام افغانستان در پنج قرن اخیر میباشد، که درباره آن طور مختصر اظهار نظر میگردد. اما پیش از آن یادآوری یک نکته لازمی است، و آن این است که از این نوشته کوتاه درباره فرهنگ واضح است، که تاریخ‌نویسی برای موصوف یک مصروفیت ضمنی و ثانوی بوده، نه برای آن تربیه شده، نه در آن تمرین و ممارست دارد، و نه هم در آن از تخصص حرفوی و مسلکی برخوردار میباشد.

انگیزه نوشتن کتاب از نظر خود مولف چنین معلوم می‌شود، موصوف در پیشگفتار خود مینویسد «... در آن هنگام (پیش از تعرض شوروی بر افغانستان) هر سال آثاری چند در داخل و خارج کشور در این زمینه (تاریخ افغانستان) طبع و نشر میشد، اینان به دلایلی که بعد ازین بیان می‌شود، نمی‌توانستند نیاز جامعه بخصوص قشر جوان را به آگهی از تاریخ کشور به گونه شایسته رفع کند».

برای یک نویسنده این چنین ادعا واقعا بسیار کلان و حتی مضحک است. معنی آن این می‌شود که موصوف (فرهنگ) تمام آثاری را که درباره تاریخ افغانستان در تمام زبانها در خارج و داخل نشر شده است، مطالعه نموده است، در حالیکه این کار برای فرهنگ ممکن نیست. دیگر اینکه تاریخ باید (به عقیده فرهنگ) نیاز جامعه بخصوص قشر جوان را رفع کند. این نظر مضحک تر از نظر بالاست معنی این ادعا این میشود که تاریخ باید ذوق و نیاز مردم بخصوص جوانان را رفع و ارضا نماید، نه اینکه حوادث دسته جمعی انسان‌ها را که در گذشته آنچنانکه واقعا رخ داده است یعنی بدون در نظر داشت نیازمندی این دسته و آن دسته مردم که جمعا یک جامعه را تشکیل مینماید، بلکه صرف برای خدمت بداعیه واقعیت، شرح و بیان

نماید. بعبارت دیگر برطبق فکر فرهنگ مورخ باید با شرح واقعیت‌های گذشته اجتماعی اصلاح و تنویر ذوق و ذهنیت عامه را مد نظر نداشته باشد، بلکه این نوع ذهنیت را ارضا و متسلی نماید. این چیز دیگری نیست، مگر این الوقتی و اپار چونیزم که یک عالم حقیقت جو از آن جداً میپرهیزد. اگر چنین نمیبود گالیله باید هرگز نمیگفت که زمین کروی میباشد، زیرا کروی بودن زمین مخالف ذهنیت عامه بود. هکذا بر طبق نظر فرهنگ مصلحین اجتماعی باید به اصلاحات اجتماعی مبادرت نکنند. معلوم است جستجوی حقیقت برای فرهنگ غایه تاریخ نمیباشد و او با این وجیزه لاتینی ارزشی قایل نیست که میگوید افلاتون را دوست دارم، سقراط را دوست دارم، ولی حقیقت را بیشتر از آنها. اما درینمورد یک کمی احتیاط لازم است. زیرا فرهنگ در نامه‌ایکه بعد از نشر کتاب به ناشر دوم آن انجنیر مایار نوشته است، به نارسایی‌های خود اعتراف نموده و گفته است: «... نارسایی‌های که من بآن معترفم.» ولی موصوف «نارسای‌هایی» خود را مشخص نساخته است. در این نوشته چندی از این نارسایی‌ها در دو بخش طور خلص مشخص می‌شود.

(۱) یادی از یک قصه درین باره بی‌مورد نیست: بعد ازآنکه خبر نصب فرهنگ به سمت مشاوری سدارت به نشر رسید، فردای آن که یک روز بسیار تلخ و سرد ماه جدی بود، مرحوم پوهاند داکتر سید بهاء الدین مجروح و اینجانب بمنزل موصوف در شهر نو رفتیم. فرهنگ بفکر اینکه ما بر طبق عنقه جهت عرض تبریک آمدیم، بخود بالید و بلادونگ بدون آنکه حرفی از ما شنیده باشد، درباره عات قبولی عهده جدید خود به لیکچر دادن آغاز نمود موصوف گفت که کاربل صاحب بمن گفتند که همراهند یک جیبیه اتنلافی به ریاست حزب خلق ازنیروها و افراد مترقی بمیان آرند. و آنچه را که درینمورد در دوره وکالت خود وعده داده بود. اکنون می‌خواهد آن را عملی کنند. بعد فرهنگ درباره قوه نظامی شوروی اظهار نظر نموده، گفت که ازآنجا که سیاست یک هنر امکان میباشد، گوشش خواهد نمود یا برقراری چنان یک حکومت درباره مساعد شدن زمینه برگشت قوای شوروی همکاری کند و او این عهده را به همین منظور قبول نموده است. ما بی‌حوصله شدیم و ازآنجا که بین ما روابط حسنه بود، مطمئن بودیم که آنچه می‌گوییم نزدش محفوظ خواهد بود. اول مرحوم مجروح بر این فکر ساده و استدلال عجیب او انتقادات سختی وارد نمود، ولی انتقادات او را طور مشخص بیان ندارم. بعد اینجانب فرهنگ را مخاطب ساختیم که وقتی یک قدرت بزرگ چون شوروی بکشور همسایه خود چون افغانستان قوه نظامی می‌فرستند، مقصد اصلی آن کمک با شخصی چون کاربل بمقابل. حفیظ الله امین نیست، بلکه هدف آن چیز دیگر است و دیگر اینکه مواظب این لشکرکشی چنان وخیم خواهد بود که اکنون فکر شده نمیتواند بعد بلافاصله خانه را ترک کردیم. فرهنگ که شاید فکر میکرد. ما با او همکاری خواهیم کرد. چنانچه از دیدن ما بسیار خوش شد. وقت رفتن ما بسیار ملوس معلوم می‌شد.

(۱)

عنوان کتاب غیر دقیق و حتی نادرست است و مثل متن شده نمیتواند. شخصی تا کتاب را ندیده باشد فکر می‌کند که این کتاب چون درباره پنج قرن اخیر افغانستان است، شاید از وضع جغرافیایی، فزیک و مردم آن حکایه کند، در حالیکه مولف تاریخ افغانستان را در آن مورد مطالعه قرار داده است. وقتی خواننده متن آن را میبیند، میفهمد که تاریخ پنج قرن اخیر افغانستان هم در آن گنجانیده نشده است. صرف تاریخ سه قرن اخیر در آن آمده است. دو قرن شانزدهم و هفدهم در آن طی چند صفحه آمده است، و این برخ کمتر از آن است که مولف درباره تاریخ قدیمی افغانستان از زمان زردهشت تا آنوقت اختصاص داده است.

این ادعای مولف هم درست نیست که در صفحه «ج» میگوید به «تالیف» کتابی در تاریخ افغانستان در دوره اسلامی با تکیه بر پنج صده اخیر یعنی از هنگام باز شدن پای اروپائیان به شرق که دوره جدید را در تاریخ این منطقه (کدام منطقه؟) آغاز نموده، اقدام کند.

افغانستان در واقع با شروع قرن نوزدهم از تاریخ اروپا و اروپائیان متاثر شده است، نه قبل از آن. پای اروپائیان در قرن شانزدهم در کشورهای نهاد شده و سیاست آنها را متاثر ساخته که کنار ابحار واقع بوده، نه در افغانستان که بخشک محاط بود. البته یک چند زایر و سیاح اروپایی طی

این دو قرن از افغانستان عبور کرده بودند، ولی آنها سیاست ملی را بهیچوجه متأثر نساخته بودند. در ظرف این دو قرن تجارت کثورهایی که در مجاورت ابحار واقع بوده، از راه بحر با اروپا شروع شد، و افغانستان حیثیت سابق تجارت بری را از دست داد که از آن میگذشت ولی این تغییر صرف تجارتنی، تدریجی، و در ساحه سیاسی بکلی غیر محسوس بود، بنابراین این دوره برای افغانستان دوره جدیدی را در تاریخ . . .

طوریکه مولف گوید، باز ننموده، و اگر مینمود مولف باید درباره آن چیزی مینوشت، و به ذکر یک حکم بر بنیاد اکتفا نمیکرد. از نوشته فرهنگ در پیشگفتار معلوم میشود که موصوف برای نوشتن این اثر کدام فکر و طرح مشخص نداشت. در طول عمر یادداشت ها را از لابلای کتابها جمع کرده بود آنها را بخواش دوستان بقسم کتابی در آورده است، طوریکه گوید: برخی از دوستان که از علاقمندی این جانب به تاریخ وطن و یادداشت‌هایی که در این باره فراهم کرده بودم خبر داشتند، مرا باجرای این کار (نگارش تاریخ افغانستان) تشویق میکردند، اگر این اعتراف او جدی گرفته شود باید گفت که خودش اصلاً فکر تاریخ نوشتن را نداشت، و آنچه در اوقات مختلف زندگی بنام یادداشتها از کتابها جمع کرده بود، بخواش دوستان تلفیق نموده کتابی از آن ساخت. نتیجه این کار این می‌شود که کتاب باید کدام نقطه و نقاط مرکزی و اساسی نداشت باشد، بطوریکه برای آن اطلاعات و معلومات و حقایق صحیح و مهم و مربوط جمع نماید، و یک مجموعه منسجم و منطقی از آن بسازد. همین لحاظ است، که موصوف در این کتاب از موضوعاتی بحث کرده که اصلاً باهم ارتباط ندارد، مثل رویدادهای سیاسی داخلی، رویدادهای دیپلماتیکی، اوضاع سیاسی سایر کشورها، و ادبیات آن هم ناقص و مربوط به یک لسان یعنی دری. ادبیات و منظومه‌های ادبی را با تاریخ سیاسی، بخصوص با تاریخ دیپلماسی و روابط خارجی یکجا تالیف نمودن بدون شک کار بی رابطه و نوشته یک آماتور میباشد که بین آنها فرقی قابل شده نمیتواند، نویسندگان سنتی هرچه می‌یافتند، بدون آنکه بین شان ارتباط منطقی قایم

نمایند، و از آن یک واحد منطقی و علمی بسازند، در یک مجموعه جمع و تالیف مینمودند و از آن بمانند سراج التواریخ قوریه اطلاعات می ساختند. فرهنگ هم کم و بیش همین کار را کرده است مگر او در این باره از چنان یک موقف بلندی آغاز نموده که تو گویی موصوف تمام تاریخ های جهان شرق را که نویسندگان داخلی و خارجی انشاء نموده اند خوانده است، و تمام شان راناقص دریافته است چنانچه با طمطراق زیاد مانند یک نویسنده مغرور فاقد اخلاق سقراطی گوید که «تاریخ نگاران مشرق زمین عموماً» و مولفان غربی عمدتاً آثارشان را به شرح پیش آمده های سیاسی و نظامی و کارنامه احیای دولتی وقف نموده از احوال مردم و شرایط زیست شان کمتر صحبت نموده اند» از این گفته او معلوم می شود که موصوف تمام آثار نویسندگان داخلی مشرق زمین را در لسان های چینی، جاپانی، هندی و امثال آن و از نویسندگان خارجی را در لسان های اروپایی خوانده است، امریکه برای یک انسان با حیات کوتاهی که دارد، تقریباً ناممکن است. افزون بر آن این حکم او به یک لحاظ دیگر هم مردود است. این درست نیست که گفته شود در منابع خارجی درباره اوضاع اجتماعی و اقتصادی معلومات موجود نیست، اگر فرهنگ بتواند آرشیف ها را در لندن و دهلی درباره افغانستان قرن گذشته بخواند، یقیناً که باین فکر خودباتی نخواهد ماند، در این مراکز آرشیفی و همچنان در آثار مطبوع نویسندگان خارجی درباره اوضاع اقتصادی و اجتماعی افغانستان در قرن گذشته هم پهلوی اطلاعات درباره اوضاع سیاسی و دیپلماتیکی با اندازه زیاد موجود است. مگر جمع آوری این اطلاعات حوصله، علاقمندی، دقت، مصرف و بالاتر از همه میتود دقیق تتبع می خواهد. جای تاسف است که از افغان ها تاکنون صرف تنی چند اعم از داکتر اشرف غنی، داکتر عبدالعلی ارغنداوی، و اینجانب از این آرشیف ها استفاده کرده اند. فرهنگ شاید درهای این آرشیف ها را هم نمیده باشد. البته اگر بخواند میتواند باین آرشیف ها برود ولی از آنجا که موصوف میتود تتبع وارد نیست، نمیتواند از آن استفاده کند. این حکم در ذات خود درست و سخت است

ولی فرهنگ برای آن دستاویز داده است. و آن این است که موصوف در صفحه ج کتاب خود از طرفی تحقیق تاریخی، را اساساً «کار علمی» میخوانند و از جانبی درباره تاریخ گوید که هینای تاریخ بر احتمالات است، نه قطعیات.

فرهنگ باید بداند که تحقیق تاریخی یا بهتر است گفت تتبع تاریخی یک میتود، یک طریقه و فن کاوش است، نه علم و دانش. دانش و میتود دوکته گوری کاملاً جداگانند، علم اساساً از ارتباط بین پدیده‌ها بدست می‌آید، و این ارتباط با پیروزی از یک میتود دقیق قایم شده میتواند. بگونه، مثال در ساحه طبیعی فیکتها و حقایق از تجارب لابراتواری بدست می‌آید ولی در ساحه علوم اجتماعی بشمول تاریخ شواهد مادی و معنوی از منابع مختلف و متضاد حاصل میشود و تتبع در هر دو ساحه حقایق ثقه، مهم و مرتبط را با میتودی دقیقاً بررسی کرده، از آن حکم یا کلیه بدست می‌آورد، مثلیکه مثال‌های آن داده شد. از مجموع چندین کلیه و حکم علم حاصل می‌شود و تیوری هم بر همین کلیه‌ها و حکمها مبتنی میباشد. درینصورت دیده می‌شود که فیکتها اساس حکم. علم و تیوری میباشد. پس استواری و صلابت و همچنان عکس اینها بر صلابت و صحت فیکتها مربوط میگردد. اگر تغییری در همین حقایق نمودار شد، و یا هم حقایق جدید کشف شد عمل و تیوری هم تغییر می‌یابد، و حتی بکلی مردود میگردد و عالمی در رد آن تردید نشان نمیدهد، مگر آنکه مانند اکثر مارکسیستها دکماتیک باشد. البته در ساحه اجتماعی بخصوص تاریخ مشکل بوجود است. این مشکل مشکل انسان است، که هم عامل و هم موضوع میباشد، و انسان میتواند در شرایط متحول اعمال خود را تغییر دهد و حتی عمداً به جعلیات پردازد و فیکتها را معکوس و حتی غلط نشان دهد پس در این ساحه قطعیت علم طبیعی ممکن شده نمیتواند ولی این تغییرات انسان قابل فهم و حتی قابل درک است. کار متتبع امور انسانی بنابراین پیچیده و مشکل میباشد متتبع دقیق در حالیکه درباره سلوک انسان، چه در حال فردی و چه در حال دسته جمعی باشد، از

بصیرت‌های ابعاد متعدد عصر آگاهی داشته باشد، میتواند واقعیت اجتماعی را با وجود تمام مشکلات دریابد. باینصورت بوالهوسی انسان هرج و مرج را در علوم آورده نمیتواند و بنابراین در هر دو ساحه علوم طبیعی و علوم اجتماعی امپیریسیزم (Empiricism) یا اصل تجربیتی و مشاهده اساس و پایه میباشد. معلوم است فرهنگ این را نمیداند که «تحقیق تاریخی» را اساساً «کار علمی» میخواند و خود تاریخ را مبتنی بر احتمالات میداند. وقتی او چنین میگوید شاید تاریخ خود را در نظر داشته باشد. افزون بر آن موصوف تاریخ را با پیشگویی تاریخی مفسوش ساخته است. زیرا این پیشگویی تاریخی است، (نه خود تاریخ و یا هم دانش) که بر احتمالات استوار است، در آخر این موضوع راجع به یک نقطه که اساس انتقاد فرهنگ را شاید از روی فکر چپی او تشکیل داده باشد و آن عطف توجه به احوال مردم عامه است باید گفت که خواننده توقع داشت که اکنون فرهنگ این تقیصه را رفع خواهد کرد و اثر او راجع به مردم عامه که مارکسیست‌ها ایشان را تاریخ سازان واقعی جامعه خوانده‌اند ابتکارات و تفصیلات خاصی خواهد داشت ولی او هم کتاب خود را مثل دیگران بکار نامه‌های رجال دولتی و افراد برجسته وقف نموده است.

مآخذها و منابع مولف تقریباً تماماً دست دوم یعنی مطبوع و بشکل کتابها میباشد. اینکه مولف در صفحه ج ادعا می‌کند که «برای این منظور (دخیل نساختن عواطف شخصی در نوشتن کتاب) سعی کرده‌ام تا سطح مطالعه را گسترش داده تعداد بیشتر اسناد و مدارک را بررسی کنم» اساساً غلط و اغوا کننده است. هر کسی که در تاریخ نویسی وارد باشد میفهمد که برای یک فرد ناممکن است کتاب را که دارای ۶۰۰ صفحه باشد از روی اسناد، ولو قسمتی از کتاب را از روی اسناد انشاء نموده باشد، تهیه و انشا نمود. مقصد از اسناد طومارها، مکاتیب و راپورهای رسمی و استخباراتی و مکاتیب شخصی، فامیلی و امثال آن در حالت اولی یعنی غیر مطبوع آن میباشد که در مراکز مختلف و اغلب از هم نهایت دور جهان واقع بوده، استفاده از آنها برای همچو یک کتاب مدت بسیار

طلواتی میخواهد، بهمین علت است که صرف نوشته‌ها و مونوگراف‌های مختصر اختصاصی را میتوان از روی آنها انشاء نمود. مولف فرهنگ صرف در قسمت اخیر کتاب از یک چند سند ذکری دارد ولی حکم فوق او درباره تمام کتاب است، که مسلماً درست نیست.

مولف ماخذهای خود را هم در لست منظمی نشان نداده است که جزو حتمی یک اثر علمی میباشد. علاوه بر آن نامهای بعضی از آنها را غلط داده است. کتاب من را که از آن استفاده فراوان نموده، ولی ریفرنس‌های کمتری داده است. صرف در متن بنام غلط «افغانستان در دوره پادشاهی امیر عبدالرحمن خان» قید کرده است، در حالیکه نام (افغانستان، تحقیق درباره انکشافات سیاسی داخلی، ۱۸۸۰-۱۸۹۶) میباشد. این دو عنوان دو موضوع جداگانه را تمثیل می‌کند. اگر خواننده ببحوصله نه شود فرهنگ در این ترجمه عنوان کتاب من چهار غلطی را مرتکب شده است یکی اینکه نام کتاب را، طوریکه ذکر گردید، غلط ترجمه نموده. دیگر اینکه موصوف در ترجمه خود فرقی بین اصطلاحات پادشاه و امیر را ندانسته است. دیگر اینکه این کتاب تمام دوره امارت امیر عبدالرحمن خان را، طوریکه از ترجمه فرهنگ پیدا است، دربر ندارد، بلکه ۱۶ سال دوره ۲۱ ساله امارت او را شرح و بیان می‌نماید. دیگر اینکه این کتاب من تمام موضوعات افغانستان را، طوریکه از ترجمه فرهنگ معلوم می‌شود، شرح نمیکنند، بکله صرف رویدادهای سیاسی داخلی را شرح و بیان می‌نماید، شاید فرهنگ سایر منابع خارجی را هم بهمین ترتیب تحریف و مسخ کرده باشد ولی تثبیت این نقطه اکنون شده نمیتواند.

بدتر از همه فرهنگ واقعیت آنچه را که از کتاب من اقتباس نموده بعضاً نه تماماً، تحریف نموده است. بگونه مثال در صفحه ۲۶۹ در ریفرنس ۱۷ از کتاب من این طور اقتباس دارد: «قرار سنجش نماینده دولت انگلیس از ماه جولای ۱۸۹۲ تا جون ۱۸۹۴ در حدود ۹ هزار هزاره بطور کنیز و غلام در بازار کابل در محل بیع و شرع قرار گرفتند.» این جمله در کتاب من باین عبارت آمده است: «تعداد مجموعی این اسرا (هزاره‌ها) که بین ماه

جولای ۱۸۹۲ و جون ۱۸۹۴ به کابل وارد شدند، واجنت برتانیه آنها را ثبت نموده به ۸۷۵۵ نفر می‌رساند. فرهنگ در پیشگفتار خود خواننده را مطمئن می‌سازد که «از آنجا که تحقیق تاریخ اساساً کار علمی است، در هنگام بررسی پدیده‌ها کوشیده‌ام تا در حد امکان موازین قبول شده این دانش را بکار برده از مداخله عواطف شخصی و حتی احساسات وطنی و ملی خود در آن جلوگیری کنم». فرق فاحشی که بین این اطمینان و عمل فرهنگ دیده می‌شود، خواننده را حتماً باین فکر می‌سازد که آیا فرهنگ واقعاً تقوای علمی دارد، و به نوشته او باید اعتماد کرد؟ گذشته از آن فرهنگ در ترجمه این جمله اشتباه بزرگی را مرتکب شده است. موصوف اجنت برتانیه را بنام «نماینده دولت انگلیس» خوانده است. اجنت برتانیه هرگز نماینده دولت انگلیس در کابل نبود، او صلاحیت نمایندگی از دولت انگلیس را هرگز نداشت، و چون اجنت یا عامل برتانیه یا حکومت هند برتانوی در دربار کابل اجرای وظیفه مینمود و بس.

(۲)

نقطه عمده دیگری که بقسم تبصره بر کتاب فرهنگ از آنه می شود این است که موصوف علی الرغم نارسایی هایی که خود بآن معترف است به تقلید از مورخین و سوسیولوژیست های بزرگ تاریخ افغانستان را دوره بندی نموده و در صفحه ۲ کتاب خود اعلان نموده که «دوره» تاریخی در این سرزمین . . . از نگاه دگرگونی های عمده اجتماعی و فرهنگی به سه بخش اساسی تقسیم می شود:

«اول - دوره باستانی از پیدایش زردهشت تا نفوذ اسلام در افغانستان در سده هفتم بعد از میلاد».

«دوم - دوره اسلامی از نفوذ اسلام تا اعلان استقلال افغانستان در سال ۱۹۱۹».

«سوم - دوره معاصر از اعلان استقلال به بعد . . .»

اگر برای یک چند دقیقه این دوره بندی فرهنگ جدی گرفته شود باید از موصوف پرسید که کدامند آن دگرگونی های عمده اجتماعی و فرهنگی که در موقع استرداد استقلال موجود بود، و آن را از دوره های پیش و بعد عمیقاً متمایز ساخت؟ کسب استقلال برای ما افغانها بدون شک مهم است، ولی این یک موضوع ملی بشمار میرود. استرداد استقلال یک موضوع

رفع ورد محدودیت بود که بالای روابط خارجی افغانستان وارد شده بود. غیر از آن افغانستان در سایر ساحات بکلی آزاد بود. و در واقع امیر عبدالرحمن خان که این محدودیت را در سال ۱۸۸۰ پذیرفته بود، بعد از تحکیم قدرت مرکزی راه را برای عصری ساختن وطن و وارد آوردن دگرگونی‌ها، با آنکه به قیمت نهایت زیاد تمام شده بود. آماده ساخته بود که تفصیل آن در کتاب دومی اینجانب بلسان انگلیسی بنام حکومت و جامعه افغانستان در دوره امارت امیر عبدالرحمن خان آمده است. چنین معلوم می‌شود که خود فرهنگ هم این دوره بندی خود را که واهی و بی بنیاد است، بصورت غیر شعوری ضمن شرح رویدادها در عین کتاب خود فراموش کرده است. پیشتر دیده شد که فرهنگ ورود اروپائیان را در مشرق زمین سرآغاز «دوره جدیدی در تاریخ این منطقه» که افغانستان طبعاً جزئی از آن است، خوانده است تنها این هم نیست. در جاهای دیگر کتاب خود فرهنگ اصطلاح «فیودالیزم» و بمانند چپی‌ها و مارکسیستها بکار برده و بدین صورت برخلاف آنچه در صفحه ۳ کتاب خود گوید «تقسیم دوره های تاریخی به چهار بخش قرون اولی، قرون وسطی، قرون جدید و قرون معاصر که در غرب معمول است با مختصات تاریخ افغانستان سرنیمخورد» باید فیودالیزم هم که دوره‌ای از دوره‌های تاریخی اروپا بشکل مارکسیستی آن است، با مختصات تاریخ افغانستان سرنخورده مگر فرهنگ در صفحه ۲۸۱ کتاب خود میگوید که در دوره امیر عبدالرحمن خان «... فیودالیزم به صفت یک پدیده اجتماعی و فیودالها بعنوان قشر ممتاز و برتر جامعه، قدرت سیاسی و اجتماعی شان را حفظ کردند. مانند سابق بر سرنوشت مردم و معیشت ایشان مسلط بودند». صرف نظر از این که این حکم غلط محض است، معلوم است که فرهنگ در مورد دوره بندی‌های تاریخی خود سرگیج و مفلوس است.

متن یک اثر تاریخی ارتباط غیر گسستنی با مآخذهای آن دارد. درباره مآخذهای اثر فرهنگ تبصره مختصر کرده شد. در این بحث دو نقطه واضح شد. یکی آنکه مآخذهای او بجز از یک چند سند، دست دوم و

مطبوع است یعنی مولف بالای آثار مطبوع دیگران اتکا کرده و درینصورت
برایش مجال نمی ماند که خودتیسرها و بصیرت های ابتکاری بمیان آرد.
علاوه بر آن درباره قرن نوزدهم که از مهمترین و بلحاظ وقایع غنی ترین
قرن تاریخ افغانستان معاصر بشمار میرود مولف نتوانسته از مآخذهای
نهایت عمده ای که بدون آن فهم بر تاریخ افغانستان در این دوره ناقص
می باشد، استفاده کند. این مآخذها عبارتند از جنگ (اول) افغان در دو
جلد از جان کی، یکی از نامی ترین و دقیق ترین مورخان انگلیس که همپایه
مونت ستورات الفنتستن میباشد. و آثارش با جمع آثار چارلز میسن بنام بیان
اسفار متعدد در بلوچستان، افغانستان و پنجاب نیمه اول قرن نوزدهم را هم
بلحاظ انکشافات داخلی و هم دیپلماتیکی دقیقاً شرح می نماید. تالیف
نارس بنام جنگ اول افغان هم در همین ردیف می آید. بیان روابط
دیپلماتیکی نیمه دوم این قرن بدون استفاده از آثار آنها بخصوص اثر
دلیپ سنگهیل بنام افغانستان و هندوستان که کاملاً از روی اسناد
آرشیفی انشا شده است، هم ناقص است. برای مطالعه جهات مختلف
جامعه، و تشکیلات دولتی نیمه دوم قرن نوزدهم بخصوص در دوره امارت
امیر عبدالرحمن خان استفاده از کتاب اینجانب بنام حکومت و جامعه
افغانستان در دوره امارت امیر عبدالرحمن خان هم (با معافی از تعارف و
ستایش شخصی) حتمی است. نقطه دوم که از تبصره بر مآخذهای اثر
فرهنگ واضح است این است که وی از مآخذهایی که استفاده نموده هم
طور دقیق و با رعایت اصل امانت داری و تقوای علمی که وظیفه اساسی
یکعالم میباشد، استفاده نکرده است. پس جای تعجب نیست که از یکطرف
در یک تعداد موارد حقایق و ارقام که او اقتباس کرده است، صحیح
نیست، تضادها در نوشته او دیده می شود و تحلیل بسی موضوعات از نظر
عندی و شخصی او بوده است، و در مجموع اثرش جورنلتستیکی و غیر
دقیق است. برای تثبیت نمودن این حکمها یک چند مثال آورده می شود:

فرهنگ در صفحه ۲۶۹ کتاب خود مینویسد «وقتی که عبدالرحمن خان
بامارت افغانستان رسید، سرحدات کشور با همسایگان نامعلوم و تاحدی

مورد بحث و نزاع بود. این حکم غلط است. زیرا که سرحدات افغانستان با بخارا کاملاً و با فارس قسماً (هیئت گولد سمت) قبلاً در دوره امارت امیر شیر علی خان تثبیت شده بود. طوریکه خود فرهنگ هم در فقره بعد حکم بالای خود را این چنین نقض می‌کند «در دوره امیر شیر علی خان روس (حکومت روسیه تزاری) و انگلیس (حکومت برتانیه در لندن) پس از یک سلسله اختلافات بالاخره راجع باین سرحد بیک موافقه عمومی رسیدند که بموجب آن رودخانه پنج و آمو و اخان تا خمیاب بعنوان سرحد افغانستان و بخارا قبول (شد)». اینگونه تناقضات در اثر فرهنگ اندک نیست. علاوه بر آن آنچه او در فقره آخر آورده است، صحیح نیست. روسیه و برتانیه در مورد اینکه آمو سرحدی بین بخارا و افغانستان باشد، موافقتنامه امضاء نکرده‌اند، بلکه بعد از چهار سال مکاتبات در وقفه‌های طولانی از ۱۸۶۹ تا ۱۸۷۳ بالاخره بیک «مفاهمه» رسیدند. البته این «مفاهمه» شان اهمیت و ارزش موافقتنامه را بمرور زمان حاصل کرد.

فرهنگ در صفحه ۲۷۰ کتاب خود بدون آنکه ماخذی نشان داده باشد می‌نویسد که امیر عبدالرحمن خان در ۱۸۸۴ در حالیکه هیئت‌های حکومت هند برتانوی و روسیه تزاری برای تعیین سرحد (بین خمیاب و ذوالفقار) در حال حرکت بودند یکدسته سپاه خود را در بدخشان از آب آمو عبور داده آن قسمت روشن و شغنان را هم متصرف شد که آنسوی دریا یعنی در تاجکستان امروزی واقع است. این نوشته یا بهتر است گفت: سنه نوشته هم صحیح نیست سنه صحیح ۱۸۸۲ است. اما فرهنگ برای اینکه این موضوع را به فکر خود به موضوع پنجاه ارتباط داده باشد، آن را جعل کرده تا زمینه را برای اظهار یک احتمال مساعد ساخته باشد، که به فکر او طوریکه پیشتر بر آن بحث شد، مبنای تاریخ می‌باشد و بنابراین در صفحه دیگر کتاب خود بچنین استدلال و تفکر عنندی می‌پردازد: «ملت اصلی این حرکت امیر درست معلوم نیست، اما چون در اینوقت پیشرفت نیروی روس باستقامت هرات دوام داشت احتمال دارد که امیر میخواست باین وسیله بایشان حالی سازد که اگر در آن قسمت توقف ننمایند وی

میتواند در نقاط دیگری برای شان مزاحمت تولید کند.

حقیقت این است که بین موضوع اشغال پنجده از طرف روس ها در مارچ ۱۸۸۵ و اشغال مناطق شغنان وروشان واقع در ساحل راست آمو ارتباط موجود نیست. امیر عبدالرحمن خان بعد از آنکه توسط سردار عبدالله خان توخی والی بدخشان حکمران محلی شغنان وروشان واقع در هر دو طرف دریای آمو بنام شاه یوسف علی شاه را به کابل تبعید نمود، آن مناطق را تحت اداره مستقیم حکومت در آورد. یعنی به توسعه در آنطرف دریا هم پرداخت و تا پامیر کلان مناطق را اشغال کرد و در آنجا در محلی بنام سومه تاش دورترین پوسته نظامی را مستقر ساخت. امیر میگفت که تمام مناطق شغنان وروشان از مضافات بدخشان بوده و حق دارد آنها را تابع بدخشان یعنی افغانستان سازد. بهرحال، درینوقت روسها باینطرف متوجه نبودند و آنها در سالهای اول دهه هشتاد بخصوص بعد از اشغال مرو متوجه مناطق ترکمن نشین شدند. این در دهه بعدی بود که روسها بعد از آنکه با تثبیت و تعیین سرحدات بین مناطق تحت الحمايه ترکمن نشین شان و افغانستان پیشرفت مزیدشان متوقف ساخته شد، بطرف پامیرات به لشکرکشیها پرداختند و افراد پوسته افغانی را در سومه تاش دریا میرکلان بقتلا مورد حمله قرار دادند. و همه آنها را هلاک ساختند. سپس بر حکومت برتانیه فشار آوردند که امیر عبدالرحمن خان را برعایت مفاهمه سال ۱۸۷۲ وادار نموده تا مناطق آنطرف دریا را تخلیه نماید، امیر نظر به دلایلی این ادعا را نمی پذیرفت، مگر از آنجا که از شش سال تا آنوقت تحت فشار حکومت هند برتانیوی هم واقع بود، تا با آن کشور سرحدات خود را تعیین نماید، با پذیرفتن هیئت دیورند در کابل بالاخره رضایت نشان داد. نتیجه این هیات انعقاد دو معاهده دربارہ منطقه شمال - شرق و جنوب - شرق افغانستان شد. گویا فشار روسیه در منطقه پامیرات عامل فوری ایفای معاهده دیورند شد. بهرحال فرضیه و احتمال فوق فرهنگ که پیشروی قوای روسیه در پنجده را با سوقیات نظامی امیر در آنطرف دریای پنجه یا آمو مرتبط ساخته ساخت و بافت فرهنگ است.

درباره این احتمال فرهنگ به دلیلی تفصیل داده شد، که این نوع توجیهاات و احتمالات عندی در کتاب فرهنگ کم نیست. علت آن علاوه بر آنچه قبلاً در مورد گفته شد شاید این باشد که موصوف با انشا همچو کتاب بزرگ مجال تتبع لازمی نداشته و خلاهایی که در آن به سبب مطالعات نامکفی حتمی می‌شود، بر طبق مذاق خود که تاریخ را مبتنی بر احتمالات میدانند، با احتمالات عندی در ظاهر موجه خود پر می‌نماید و باینصورت عوض آنکه تاریخ بنویسد، آن را جعل می‌کند، موضوع فوق به تفصیل در آن اثر اینجانب آمده است، که بنام تاریخ سیاسی و دیپلوماتیکی افغانستان در دوره امارت امیر عبدالرحمن خان آماده طبع و نشر می‌باشد.

از جمله استنتاجات و حکم‌های عجیب و غیرقابل دفاع فرهنگ یکی هم درباره عواقب جنگ اول افغان انگلیس است که در صفحه ۱۹۵ کتاب خود آن را باین عبارات بیان می‌کند «اما برای افغانستان نتایج جنگ سراسر منفی بود».

چنین معلوم میشود که فرهنگ برخلاف آنکه حصول استقلال را شروع یک دوره نامیده است، در واقع به استقلال، و دفاع از ارزش‌های ملی و دینی افغان‌ها در برابر تجاوز بیگانگان اهمیت قایل نیست و طور ضمنی به تسلیم شدن افغانها در برابر متجاوزین بخاطر مرفه بودن و عصری شدن و اجتناب نمودن از دادن تلفات جانی و مالی توصیه می‌نماید و بیک حکم به زندگی ننگین اسارت و بی‌ننگی رای می‌دهد. مثلیکه خودش طوریکه پیشتر ذکر گردید. طور غیر مستقیم از راه ببرک کارمل به شوروی متجاوز تسلیم شده بود. پخش این نوع افکار در حالیکه افغان‌ها در برابر تجاوز شوروی در یک مسئله حیات و ممت ملی در گیرند شاید بس مضر ثابت شود و زمینه را برای پخش ایدیالوژی تسلیم طلبی ایجاد نماید و یا هم تقویه کند. به هر حال، این فیصله افغان‌ها در جریان نخستین تجاوز انگلیس بر افغانستان بود که تجاوز را طرد کنند و خود به حیث انسان‌های آزاد در محیط و کشور مستقل با گردن‌های افراشته زندگی کنند. آخر هدف زندگی چیست؟ فرهنگ بهر فکری باشد نزد افغان‌ها کیف و عصاره زندگی، طوریکه از مبارزات شان در طول تاریخ شان معلوم

می‌شود، مستقل زیستن است. فرهنگ اگر واقعا تاریخ مینوشت باید رویدادهای جنگ اول افغان و انگلیس را که یکی از مهمترین واقعه در حیات ملی افغان‌ها میباشد، باتمام ابعاد آن شرح و بیان مینمود و باید هر دو جهت نتایج جنگ یعنی عواقب منفی و مثبت را با ارائه و استناد ارقام و شواهد قانع کننده بیان مینمود مگر او این کار را نکرده است، شاید او این کار را بخاطری نکرده باشد که بعد از فاجعه کودتای ثور که خورده گیری بر حکمران‌های محمد زایی شدید شد، عده ای از نویسندگان این فکر غلط را درآثار خود پخش کردند که امیردوست محمد خان حین عودت بافغانستان در ۱۸۴۳ معاهده‌ای با حکومت هند بر تانوی بست که در آن استقلال افغانستان را با آن سودا کرد. این فکر از منظومه اکبرنامه حمید کشمیری نشأت کرده که فرهنگ هم در صفحه ۱۹۴ بآن اشاره کرده و بگمان غالب در مقاله‌ای قبلا بآن اشاره شد، موصوف عین این تهمت بر امیر دوست محمد خان را بعبارات واضح نسبت داده است. مگر امیر دوست محمد خان این چنین معاهده را با حکومت هند بر تانوی نه‌بسته است. حمید کشمیری هم این تهمت را به عبارات قطعی اظهار نکرده، بلکه روایت او از افواهاات منشاگرفته است. اینجانب ذکر این چنین معاهده را در هیچ نوع منبع منتشر و غیر منتشر رسمی و یا غیر رسمی حکومت هند برتانوی و آثار عاملین نویسندگان بعدی ندیده است. منطوق هم حکم می‌کند که ازآنجا که حکومت هند برتانوی بعد از شکست و لشکرکشی انتقامی افغانستان را کاملا تخلیه کرد و نماینده‌ای را هم در دربار کابل مستقر نکرد. برای مجبور ساختن امیر برعایت همچون یک معاهده هیچ نوع میکانزم و وسیله در دست نداشت. خلص اینکه افغانستان در دوره ۲۱ ساله امارت دوم امیر دوست محمد خان مستقل بود. و این استقلال از نتایج مستقیم جنگ دفاعی و برحق افغان‌ها بود که فرهنگ آن را احمقانه «سراسر منفی» خوانده است.

(۳)

میرمحمد صدیق فرهنگ درباره کلمات افغان، پشتون، غلزایی، و افغانستان نوشته‌هایی دارد، که از روی آن و سایر موضوعات مربوط چنان استنتاج می‌شود که موصوف در مورد از یک نظر معین و خاص که از مدتی بین بعضی‌ها مود روز شده، نمایندگی می‌کند و فرهنگ می‌خواهد اکنون بآن صیغه و اعتبار اکادمیک دهد. موصوف تحت عنوان پشتون‌ها در روند تشکیل دولت می‌نویسد که «تاریخ نویسان و جغرافیه نگاران اسلامی . . . از سده دهم (میلادی) به بعد پشتون‌ها را به عنوان افغان یا دکرده و زبان شان را هم افغانی گفته‌اند.» بعد مینگارد که هر سه نام پشتون، افغان، و پتهان از سده شانزدهم به بعد در کتابت راه یافته و در معنی واحد بکار رفته است.» اینکه نام پشتون در زمانه‌های بسیار پیشین قید گردیده فرهنگ آن را با شک و تردد تذکر می‌دهد و می‌نویسد «برخی از مولفان (اولاف کهرو و بها در شاه ظفر کاکا خیل) کلمه پشتون را با کلمه پکتیکه که در تاریخ هرو دوت مورخ معروف یونان به عنوان نام قومی ساکن در حدود ردوخانه سند آمده است، ارتباط داده و مدعی شده‌اند که پشتون‌های امروز از بقایای پکتیکه‌های عصر داریوش هخامنشی می‌باشد.» متصل آن فرهنگ شک و تردد خود را بعبارت قوی‌تر اظهار مینماید و

می‌نویسد که «هرچند فاصله زمانی پیش (تر) از دو هزار سال که در بین عصر داریوش و پیدایش کلمه پشتون در آثار نویسندگان سده هفدهم میلادی موجود است، درین باره شک و شبهه ایجاد می‌کند و بعضی‌ها (فرهنگ) این سؤال را مطرح کرده‌اند که پس قوم مذکور درین مدت در کجا بود و چرا در آثار متعددی که در مورد تاریخ جغرافیا و ملل و نحل این خطه در دوره پیش از اسلام و بعد از آن به رشته تحریر آمده ذکری از ایشان در میان نیست.» فرهنگ جواب این تردد خود را باین عبارت سست و کتره دار می‌دهد و مینویسد که «اما شبهه» مذکور باینصورت می‌تواند رفع شود که پشتون‌ها همواره در همین حوالی (سند) موجود بودند، لیکن چون در زبان خود خط و کتابت نداشتند مولفینی که از ایشان یاد کرده‌اند بجای کلمه پشتون، کلمه افغان را که در نزد فارسی زبانان معمول بود بکار برده و کلمه پشتون را از قلم انداخته‌اند.»

فرهنگ در این نوشته ماهرانه خودچند مطلب را بکشل خاصی گنجانیده مگر از آنجا که موصوف یا جرئت اخلاقی نداشته، و یا بنوشته خود مطمئن نبود که این مطالب را، طوریکه خاصه یک متتبع حقیقت جو و دانش پرور می‌باشد بوضاحت و جرئت بیان نماید. یکی اینکه نام افغان از سده هفدهم به بعد در آثار و منابع کتبی قید شده یعنی پیش از آن در آثار تحریری قید نشده است. دیگر اینکه چون دیگران پشتون‌ها را به نام افغان خواندند، و چون خود پشتون‌ها اهل خط و کتابت نبودند همین نام جای نام پشتون را در آثار کتبی گرفت، و دیگر اینکه در دوره‌های پیش و بعد از اسلام یادی از پشتون‌ها نشده و پسان‌ها دیگران از پشتون‌ها به «صفت سپاهی اجیر» (صفحه ۲۴ کتاب) استفاده میکردند. نکته دیگر اینکه پشتون‌ها بفرهنگ در دوره‌های بعدتر و پیشتر از ظهور اسلام در حوالی سند میزیستند، یعنی در خراسان نبودند، اگر چه در یک جای دیگر کتاب خود از پشتون‌ها در جمله باشندگان خراسان هم ذکری دارد.

تمام این موضوعات و دیگر موضوعات مربوط در رساله اینجانب بنام افغان

افغانستان، و افغان‌ها و تشکیل دولت در هندوستان، فارس و افغانستان باستناد صد منبع اولی و معاصر نسبتاً به تفصیل آمده است و درینجا از آن استفاده می‌شود. باید گفت که این رساله اول در ۱۹۸۷ از طرف پوهنتون کابل طبع و نشر شد؛ ولی بلافاصله مصادره شده و بار دوم در بهار ۱۹۸۹ رساله متذکره از طرف اتحادیه نویسندگان (افغانستان) آزاد در پشاور طبع و نشر شد.

درینجا درباره مطالب فوق‌طور مختصر تبصره می‌شود، و بعد در مورد ذهنیتی که شاید فرهنگ را به نوشتن این چنین مطالب تحریک کرده باشد، بعضی مطالب ارایه می‌گردد. ولی پیش از آن یادآوری یک چند نکته لازمی می‌باشد. یکی اینکه نویسنده متمایل نیست در موضوعات علمی طرف واقع گردد، مگر این هم غیرقابل تحمل است که در برابر نوشته‌های مغرضانه و غلط ساکت ماند. دیگر اینکه نویسنده برخلاف زیادی از دیگران معتقد نیست که از مفاهیمی مانند قوم، ملت، ولس، مردم و جامعه و امثال آن که از انبوه و مجموع تمثیل می‌نماید طرفداری یا مخالفت نباید. این نوع سلوک و تفکر یعنی مخالفت و یا طرفداری از انبوه‌ها در واقع و در اساس مخالف سلوک و ذهنیت حقیقت‌یابی است، که عالم باید از آن بپرهیزد. از این نوشته آخری باید چنین فهمیده نشود، که من دعوای عالم بودن را دارم، ولی در اینکه می‌خواهم دانش را کسب نمایم، شکی نیست. من بخاطری از انبوه‌ها و مجموع‌ها مخالفت و یا طرفداری نمی‌نمایم که اینها را افراد انسانی تشکیل می‌دهند افراد انسانی با آنکه مربوط و منسوب مفهوم کلی باشند دارای عین صفات و خصوصیات نمی‌باشد. باین حساب قومی را «اجیر» گفتن در حالیکه از ارزش‌های اجتماعی و کولتور مشخص برخوردار باشد، و یا «بی سواد» نامیدن در حالیکه فرهنگ خط و کتابت در دور و محیط شان تثبیت شده باشد، مثلیکه میر محمد صدیق فرهنگ این کلمه ناروا درباره پشتون‌ها واداشته است، منطقی درست بوده نمیتواند.

اکنون نوبت تبصره نام‌های فوق است که میرمحمد صدیق فرهنگ آنها را در کتاب خود بشکلی که ذکر گردید، آورده است، طوریکه در سطور زیر

مستند خواهد آمد بدو! باید گفت که کلمات افغان و پشتون بمراتب قدیمی‌تر از آن در آثار تاریخی قید شده‌اند، که فرهنگ خیال می‌کنند.

به قول البیرونی نام افغان به کلمه‌ای ارتباط دارد، که در مه‌اباراته بنام اسواکا (Asvaka) مربوط منطقه گندها را که معنی آن «اسپ سواران» می‌شود، ذکر شده است. مه‌اباراته مقارن ۱۲۰۰ قبل المیلاد بمیان آمده است. مورخ احمد علی کهزاد در یکی از آخرین اثر خود بنام (افغانستان در شاهنامه) در مورد اشتقاق این کلمه می‌گوید که کلمه افغان یک اسم مرکب و ماخوذ از اسمی در سانسکرت به شکل اسواغانه (Asva_ghana) میباشد، که جزء اول آن اسوه یا اس پشتو واسپ دری و جزء دوم آن غان بمعنی مکان یا مهد میباشد. باین ترتیب اسواکا، اسواغانه (و افغان بعدی) بمعنی «سرزمین سواران» می‌شود. پس کلمه افغان که پسان‌ها از اسواکا و اسواغانه بمیان آمده هم بمعنوم مردم و هم بمعنوم سرزمین بکار برده می‌شود مثلیکه همین اکنون هم کلمات شنوار، مهمند، خوگیانی و اپریدی هم بمردم و هم به مرزشان اطلاق میگردد.

بعد از آن نام افغان بشکل ابگان و اوگان در معبد نقش رستم واقع در پرسی پولس دیده شده است. پروفیسر شپرنگلنگ باستناد این کتیبه گوید که کلمه افغان از نام خاص (گوند افرابگان راز مود) ماخوذ است که در این کتیبه باسر شاهپور اول ساسانی (تاریخ وفات ۲۷۳ میلادی) بلسان‌های پارسی، فارسی میانه، و یونانی حک شده است. عبارات خود شپرنگلنگ این است: «برای ابگان (Abgan)، اوگان (Avgan) نویسنده کلمه بهتری یا مستثنی افغان معاصر سراغ کرده نمی‌تواند» سر اولاف کارو هم در کتاب خود بنام پتان نظر مشابهی پیش کرده می‌گوید که تکامل کلمه افغان از اپکان (Apakan) و ابگان (Abgan) طبیعی معلوم می‌شود. شاید بهمین دلیل باشد که دری زبانان عامه امروز هم افغان را اوغان (ابگان قدیمی) می‌گویند. یک تعداد نویسندگان با نظر فوق موافقت نشان نمیدهند، مگر کلمه ابگان بمعنوم افغان در منابع مابعد هندی، چینی، عربی و فارسی بچنان کثرت دیده می‌شود، که بدون شک این کلمه با کلمه افغان مطابقت

در قرن ششم میلادی یک منجم هندی بنام و راها میرا در اثر خود بنام بری هت سمهیتا کلمه اواگان (Avagana) را پهلوی کلمات دیگری که برای مردم استعمال شده بکار میبرد. قرنی بعد زایر مشهور چینی بنام هیون تسانگ (در اصل شون چونگ متولد در ۶۰۳ م) سی سال تمام در هندوستان، و افغانستان شمالی، مرکزی و شرقی سفر نمود و کتابی در دو جلد بنام اسناد بودایی جهان غرب نوشت. نویسنده‌ای بنام ستانیلاس جولین متون کامل آن دو جلد را در انگلیسی در آورده و برای این منظور ۲۰ سال را برای فرا گرفتن لسان های چینی و سانسکریت صرف نموده است. پسان‌ها همین ترجمه معتبر اساس کتاب الیکزاندر کنگم بنام جغرافیه قدیمی هند را تشکیل داد. شون چونگ (هیون تسانگ) در این اثر خود افغان را بنام متغیر اپوکین قید نموده، مثلیکه چینی‌ها معمولاً اعلام خاص خارجی را تغییر میدهند، کنگم ضمن بحث فصلی اپوکین را با افغانستان و افغان یکی میداند، مثلیکه کهز ادهم چنین گوید: کنگم طور مشخص چنین گوید. «من تقریباً مطمئن هستم که مقصد شون چونگ از ذکر کلمه اپوکین افغان بوده است.» بعد از قرن دهم نام افغان با راول در حدود العالم مذکور است، که مولف آن مجهول است. از آن به بعد نام ابگان، اوغان در منابع و آثار دری و عربی دیده نمی‌شود و بجای آن نام افغان بچنان کثرت آمده است که حاجت به تذکار امثله ندارد. ولی اینقدر باید گفت که تا وقتی که کلمات اسواکا. اسواغانه، ابگان و اوغان گفته می‌شد، مراد از آن هم مردم و هم ماوا بود و این پسان‌ها بود که افغان به مفهوم مردم و افغانستان بمفهوم سرزمین اختصاص یافت. در این سلسله سیفی هروی صاحب تاریخنامه هرات شاید اولین مصنفی باشد که کلمه افغانستان را در قرن چهاردهم عیسوی بکتابت در آورده است.

درباره کلمه پشتو دو نقطه را باید در آغاز سخن گفت. یکی آنکه این کلمه قدیمی تر از کلمه افغان است. و دیگر اینکه این کلمه بقدر کلمه افغان در منابع تاریخی نیامده است. ولی برخلاف آنچه فرهنگ گوید،

پشتون‌ها غیر از مناطق سند در مناطق دیگری هم میزیستند و افزایش آن در مناطق غزنی و غورهم بر طبق شواهد کتبی در زمانه‌های پیش و بعد از اسلام نام برده شده است.

در نظر مورخ غبار و فیلالوجیست مارگن سترن کلمه پشتون یا پختون قدیمی‌تر از افغان می‌باشد. این کلمه برای اولین بار در قدیمی‌ترین کتاب مذهبی و یدابشکل پکتھاس (Pakthas) آمده است. هیرو دوتس، پدر تاریخ این کلمه را در قرن پنجم قبل از میلاد بشکل پکتیان (Paktian) یا باشندگان کشور پکتیوکا (Paktiyca) یاد نموده است. مارگن سترن این روایت را نمی‌پذیرد و می‌گوید کلمه پشتون ممکن با پرسوتیا (Parsyetae) که شکل قدیمی‌تر آن پرسوانا (Parswana) است، ارتباط داشته باشد، که بطلمیوس در جغرافیه خود آن را عبارت از قومی میداند که در پارایامیز ویس (Parapamisus) یا مناطق اطراف کوه بابا میزیست. دلیل مارگن کاملاً صوتی است. بر شواهد تاریخی مستند نیست او چون صوت نرم ش پشتو را بر طبق استدلال زبانشناسی بر صوت سخت آن خ مقدم‌تر میدانند، باین نتیجه میرسد که صوت آخرین در وقت هیرو دوتس موجود نبود و بنابراین پکتیان یا پکتویس معرف پشتون‌ها شده نمیتواند. مگر اولاف کارو ضمن یک بحث مفصل این را تثبیت نموده که لهجه سخت پشتو لااقل در دوره سکندر هم موجود بود. دو دلیل او چنین خلاصه میشود: یکی اینکه لهجه سخت پشتو بین یوسف زایی یا اسپه زایی قدیم نواحی پشاور معمول بود و نویسندگان یونان قدیم بشمول آراین نام اسپه زی را حین ورود سکندر ذکر می‌کنند. دیگر اینکه لهجه سخت پشتو در کلمه خوسپس (Khoaspes) که نام قدیمی دریای کنر میباشد، قید شده است و خوه (Kho) کلمه یونانی شده خه پشتو است که در لهجه اسپه زی (یا یوسف زایی معاصر) منطقه و سایر پشتون‌های منطقه کنر معمول بود، و نویسندگان یونانی چون ارستو، سترابو و غیره این کلمه را ثبت کرده‌اند. باین ترتیب معنی دریای کنر اسپه‌های خوب می‌شود و این میرساند که کم از کم در دوره سکندر لسانی در ناحیه کنر تکلم میشد

که دارای لهجه سخت پشتو بود. همچنان اولاف که رو این نظر مارگن سترن را رد می‌کند که کلمه پشتون مشتقی از پراسوانا است. او می‌گوید که این کلمه با کلمه پارس یا فارس نزدیکتر است، تا با پشتون.

قبل بر این آمده است که در پکتیکای قدیم، که گندها را هم نامیده شده است. پشتونها و همچنان مردمی بنام دادیک که بگمان اغلب اسلاف تاجک بوده باشد، میزیستند، باستاند و نوشته‌های غبار داد یک‌ها بمرور زمان از راه چترال به بدخشان مهاجرت کردند، و از آنجا قسمتی از دریای آمو گذشتند، و دیگران در دیگر طرف‌ها منجمله سیستان و هرات منتشر شدند. البته تمام داد یک‌ها پکتیکا را ترک نکردند، بقایای شان هنوز هم بنام دهگان در این منطقه دیده می‌شوند، و حتی بین کاکرها هم هستند. فلولوجست مارگن سترن هم باین نتیجه رسیده است که اسلاف پشتون و تاجک در ادوار قدیم یا در یک محل و یا در مجاورت هم امرار حیات مینمودند، زیرا که لسان‌های این دو طایفه با هم قرابت نزدیک دارد، و هر دو به دسته زبانهای شمال - شرق آریایی متعلق است. یک انتروپولوجست امریکایی بنام شورمان که درباره مغل‌های افغانستان کتاب معتبری دارد، و در آن درباره تاریخ و انتروپولوجی اقوام عمده افغانستان هم اباحت دارد مینویسد که ابزار، طرز زراعتی و اقتصاد پشتون‌های منطقه کوه‌های سلیمان آنچنانکه مونت ستورات الفنستن شرح و بیان نموده با ابزار طرز زراعتی و اقتصاد تاجک‌های کوهستانی بدخشان قرابت نزدیک دازد و از این چنان معلوم می‌شود که منشا تاریخی آن‌ها منطقه واحدی بوده باشد.

طوریکه قبل بر این آمده فرهنگ مکررا بر این نقطه اصرار دارد که پشتون‌ها در قدیم الایام در مناطق سند زندگی مینمودند. معنی آن این می‌شود که پشتون‌ها در سایر نقاط افغانستان قدیمی نبودند، گرچه دریک جا آنها رابه حیثیک اقلیت از اهل خراسان هم قلمداد نموده است مگر این درست نیست.

پکتیکا یا گندها را که فرهنگ ذکر آن‌ها را بمذاق خود نمی‌یابد، و آن‌ها را به مناطق سند یاد می‌کند صرف بمناطق دو طرف سند، و یا اطراف کنر را شامل نبود. برطبق نوشته‌های اورل ستاین و اولاف که رو پکتیکا

شامل مناطقی بین کابل و سند بود بیلو ساحه گندهارا یا پکتیکا را هنوز هم وسیع‌تر میدانند. و می‌گویند که این منطقه بین سند و هلمند واقع بود، یعنی منطقه‌ای که کوچی‌های پشتون در آن گشت و گذر داشتند. منابع دیگر هم نشان می‌دهد که پشتون‌ها در قرن دوم قبل از میلاد، و همچنان در قرن هفتم میلادی حوالی غزنی و غور و احتمالاً بلخ هم بود و باش داشتند.

کهزاد در «افغانستان در شاهنامه» گوید که کوچولو کد فیزس، اولین شاه کوشانی بعد از آنکه در نیمه دوم قبل از میلاد علاقه‌های کابل (کادفوی قدیم) و کاپیسا (کی پن قدیم) و غیره را مسخر نمود حوالی جنوب غزنی با مردمی بنام بوتوها مقابل شد. این مردم را واله دو پوسن فرانسوی پختو یا پوختو میدانند که عبارت از پشتون‌ها باشد. باید گفت که نوشته‌های کهزاد از روی نوشته‌های دانشمندان فرانسوی صورت گرفته، و اینها در منطقه کاوش‌های زیادی کرده‌اند. از نوشته‌های شون چونگ هم چنین استنباط می‌شود که پشتون‌ها در قرن هفتم میلادی حوالی غزنی مسکون بودند. وی می‌نویسد که الفبا و لسان این منطقه از زبان‌های مردمان مجاور متفاوت بود و چون موصوف لسان‌های ترکی و هندی را میدانست گنگم از نوشته‌هایش استنتاج می‌کند که مردم حوالی غزنی پشتون بودند. عبارات خود او این است. «من باین نتیجه رسیده‌ام که زبان مردم غزنی با احتمال قوی پشتو بود.» از نوشته شون چونگ این هم واضح است که این پشتون‌ها اهل الفبا بودند، و طوریکه فرهنگ ادعا دارد بیسواد نبودند باین حساب برخلاف نوشته فرهنگ بعد از نویسندگان یونان قدیمی تا قرن هفت میلادی هم نام پشتون و پشتو در منابع قید است، ولی نه به آن کثرت که کلمه ابگان یا افغان بکار برده شده است عبدالحی حبیبی شاید در مورد نوشته‌هایی داشته باشد، که اکنون در دسترس نیست (۱) بر علاوه غزنی و غور هم از جمله مامن‌های اولیه پشتون‌ها در یک شمار منابع بشمار رفته

(۱) بلی شادروان علامه عبدالحی حبیبی رساله‌ای بنام «افغان و افغانستان» دارد که سازمان مهاجرین مسلمان افغانستان به نشر آن دست زده است. «ناشر».

است. طبق نوشته غبار (شماره ۱۱ سال اول مجله کابل) خود کلمه غور در اصل مشتقی از کلمه غر (یاکوه) پشتو بوده، تحریفات آن بمرور زمان غرج و غرش می‌باشد و این نام در دوره اسلام به غرجستان، غرچستان و غرسستان نامیده شد.

در جریان مهاجرت‌های اولیه آریزها از شمال هندوکش بعضی از آنها اول جانب غرب (بامیان و غرجستان) و پس بطرف جنوب غرب یعنی غور پراکنده شدند. چون غوریک منطقه کوهستانی و از چهار طرف محصور بود امرای محلی آن توانستند تا ابتدای قرن یازدهم میلادی مستقل بمانند، و به عقاید پیشین معتقد باشند. مردمان قدیمی غور اغلباً بکدام لسان جنوب شرق آریایی حرف می‌زدند مگر این لسان که از دری مروج در دربار غزنه متفاوت بود، اکنون از بین رفته است. غبار مینویسد که «زبان آریایی قدیمی ولایت غور در سرور دهور و نفوذ السنه یونان و هند متروک گردیده بالتدریج جای خود را بعلاوه لهجه‌های محل بزبان پشتو گذاشت.» و «طوایف پشتانه از عهد قدیم از جبال غور» در وادیها سرازیر شدند. بین خود پشتون‌ها هم روایتی موجود است که بموجب آن قوم غلزاری در غور بمیان آمده است. نه باصطلاح مانند سمارق که از زمین روییده باشد بلکه از جمله پشتون‌های مقیم آنجا شاخچه جدید غلزاری منشاء گرفته است. خاندان سوری مشهور هم بااستناد منابع معتبر از غور برخاسته است مستشرق نامی روسی قرن گذشته دورن و ولیم جونزهیم میگویند که افغان‌ها از مردمان اصلی و باشندگان پاراپامیزادی نویسندگان یونان قدیم‌اند. کنگهم هم ضمن بحث بر افغان‌های روهیله ولایت روه از «افغان‌های غور، بین بلخ و سرو» ذکر می‌نماید.

فرهنگ طوریکه قبل براین آمد، از پشتون‌ها «به صفت سپاهی اجیره» هم یاد کرده است. این گفته دراصل به تعدادی از مصنفین خارجی منسوب است. آنها نسبت‌های تحقیر آمیزتر از این هم به پشتون‌ها کرده‌اند، و شاید این بخاطری بوده باشد که پشتون‌ها با اقوام مهاجم برخوردارها و مقاومت‌های شدیدتری کرده‌اند. اگر تهمت‌هایی را که دراین دهه اخیر عمال حکومت

شوروی و کابل بر مجاهدین راه آزادی افغان از قبیل «راهزنان، دزدان، اجیران و فروخته شدگان به دالر، پوند، و کلدار» بسته‌اند، بنظر فرهنگ درست باشد، کلمه اجیران هم که مخالفین خارجی بر پشتون‌ها روا داشته‌اند درست خواهد بود. فرهنگ این نوع نوشته‌ها را که بمذاق و میل خود یافته است، بدون آنکه آن را با ارتباط به قرینه تاریخی دیده باشد، طور مجرد دیده است. مگر فرهنگ باید این را میدانست که از آنجا که افغانستان بحیث یک کشور سرحدی جهان اسلام قرار داشت، و مقابل آن جهان غیر اسلام هند دیده می‌شد، و از آنجا که هندوها به تناسب دیگر اقوام قوم جنگی نبودند و هندوستان، نه تمام هندوها، در داشتن غنا و ثروت نام داشت، مسلمان‌های افغانستان بشمول، یا خاصه پشتون‌ها به تاخت و تاز بدان دیار تحریک میشدند و در لشکر کشی‌های فاتحان اسلام بخصوص سلطان محمود غزنوی بر هندوستان، شرکت مینمودند و بدین منوال هم برای پخش اسلام در راه خدا (جل جلاله) جهاد میکردند و هم غنائم بدست می‌آوردند. مثلیکه دیگر مردم جهان هم چنین کرده‌اند و هم اکنون میکنند. درین حال در صورتیکه پشتون‌ها اجیر نامیده شوند باید تمام مسلمان‌های غیر پشتون هم که در این نوع تشبیهات سهم گرفته‌اند، بدین نام تحقیر آمیز یاد شوند، بر طبق این ذهنیت باید خود فاتحان مسلمان، نی تمام فاتحان دنیا، بشمول استعمار گران عصر، آن افرادی که رشوه ستانی‌ها کرده‌اند و از دارایی عامه اختلاس نموده‌اند، که یقیناً درین حال خاندان فرهنگ هم مصئون نمی‌ماند، باید غارتگران و بدتر از اجیران شمرده شوند.

خواننده از مطالعه دقیق کتاب ناگزیر چنان انتباه میگیرد که شاید هدف اصلی فرهنگ از تالیف این کتاب ضدیت با پشتون‌ها بوده باشد. در این اثر هیچ قوم دیگر تا این حد کوبیده و تحقیر نشده است، مثلیکه پشتون‌ها کوبیده شده‌اند. فرهنگ در هر مورد کدام نظر ناساعدی راجع به پشتون‌ها یافته است، آن را بدون انتقاد و حتی بدون ارائه شواهد اقتباس کرده و بعد تفسیر عندی در جهت تأیید آن اظهار نموده، باین عبارات او

کوش دهید: «پس از سقوط دولت خلجی در دهلی و شعبه دیگر آن در مالوه این کلمه در هند از رواج افتاد و بجای آن در خراسان قبیله‌ای بنام خلجی ظهور کرد که یکی از شاخه‌های مهم ملت پشتون یا افغان بود. از این پیش آمد بعضی از مورخان چنین نتیجه گرفته‌اند که غلجائیان در واقع همان خلجیان می‌باشد که در اثر معاشرت با پشتون‌ها زبان و فرهنگ آنان را پذیرفته و با تحریف نام از خلجی به صفت یکی از شاخه‌های پشتون شناخته شده‌اند (۱۸) شاید بنابر همین علت است که در روایات پشتون‌ها غلجی‌ها با تلفظ غلزی از باز ماندگان یک نفر شاهزاده غوری بنام شاه حسین تلقی شده‌اند که پیش از وصلت با بی بی متو دختر بیت نیکه از بزرگان پشتون با او معاشقه نموده و ثمره این ارتباط به غلزی یعنی اولاد دزدی یا اولاد غیر شرعی مسمی گردید. هرچند صحت این داستان مانند سایر روایات قومی پشتون‌ها در محل شامل است (زیرا گذشته این قوم نیز مانند اکثر اقوام دیگر از افسانه آغاز می‌شود) معدالک در موضوع حاضر می‌توان گفت که حکایت بالا باغلب احتمال بطور کنایه بیانگر این واقعیت تاریخی است که غلجی‌ها یک شاخه دخیل پشتون‌ها می‌باشند، یعنی شاخه‌ای که در بدو امر جزء ملیت دیگر بود، اما در اثر آمیزش با پشتون‌ها زبان و رسوم آنها را فرا گرفته، در آن جذب شده است.

در این فقره نقاط زیاد قابل اعتراض موجود است، ولی اکنون درباره منشأ غلزایی بخصوص بر قسمت آخر آن که از طرف اینجانب زیرخط گرفته شده، تبصره می‌شود. این موضوع به سببی عمده است که قوم بزرگ غلزایی یا شاخه‌های مهم آن بنام هوتک، توخی، اندو، تره‌کی، سلیمان خیل (با شاخچه‌های عمده احمد زایی، بابکرخیل و جبار خیل) ناصر، خروتی، و غیره بین ثلث و ربع تمام پشتون‌ها را تشکیل می‌دهد که به گفته فرهنگ در اصل ترک بودند نامبرده درینمورد شاید به سائقه احساسات ضد پشتون خود بقدری جدی است، که آن را عوض آنکه قرار نظر خود که مبنای تاریخ را بر احتمالات میدانند، احتمالی خواند بر عکس «واقعیت

تاریخی، مطلق خوانده است.

فرهنگ شجره غلزایی‌ها را به عبارات بیان کرده که بر طبق آن غلزایی‌ها هم غل زوی یعنی مولود معامله دزدی و هم خلجی یعنی در اصل ترک‌ها اند. این نوع نوشته شاید حس ضدیت با پشتون فرهنگ را ارضا کند، ولی با تناقض ذاتی که دارد، حقیقت داشته نمیتواند زیرا که قرار روایت اولی غلزایی‌ها در غور، و قرار روایت دومی در غزنی بمیان آمده‌اند علاوه اولی بخاطری حقیقت داشته نمیتواند، که به سبب دو دلیل با فرهنگ پشتون‌ها سازگار نیست یکی اینکه پشتون‌ها در سابق دخترهای خود را بمردم غیر پشتون بنکاح نمیدادند، در حالیکه از آن‌ها به نکاح میگرفتند. آنها بین خود، بخصوص بین اودر زاده‌ها، خویشی میکردند. اینها باصطلاح انتروپولوجی Endogenous بودند، دیگر اینکه هرگاه بین ایشان زنا به رسوایی میکشید، مرتکبین آن بر طبق رسم پیفور و ننگ کشته می‌شدند. در این باره شاید روایت خود بزرگان غلزایی منطقه اوز بین درست باشد که در ۱۸۸۰ بمامور سیاسی انگلیس بنام برتن نقل کرده‌اند و در رساله یاد شده این جانب به تفصیل آمده است. بر طبق این روایت جوانی از پدر خود که شاهزاده غور بود رنجید، و در مقام بوشیر فارس رفت و در آنجا از شیخی بنام فتحو به تحصیل علم پرداخت. شیخ با او سلوک پدرانه کرد. دختر خود را باو نامزد نمود و قصه غل زوی بمیان آمد و بعد جوان با فامیل خود به تقاضای پدر به غور مراجعت کرد. این هم صرف روایت است. ممکن غلزایی در اصل غرزی بوده باشد، مثلیکه غور در اصل غر است، بهرحال این کار فلولوجست‌ها است که درین باره روشنی بیاندازند. رد روایت دومی به تضیل ضرورت دارد.

این نظر در اصل منسوب به یک نویسنده انگلیسی بنام لارنس لاکهارت صاحب کتاب سقوط خاندان صفویه و غلبه افغان بر فارس بوده که در کتاب فرهنگ در ریفرنس ۱۸ بآن اشاره شده، ولی از طبع مانده است، که شاید سهو طباعتی باشد.

تا جائیکه نویسنده بخاطر دارد لاکهارت در کتاب خود این مطلب را

گنجانیده است که قومی بنام خلیج ترک در قرن هفتم میلادی در کدام منطقه‌ای واقع در شمال بحیره کسپین میزیست و بعد کاملاً از آن منطقه ناپدید شد، و در قرن دهم حوالی غزنی ظاهر شد ولی آنوقت به سبب آمیزش با پشتون‌های مجاور پشتون‌های غزایی شده بود.

قبولی این روایت از طرف فرهنگ اول بمعنی این است که نامبرده گفته سابق خود را رد می‌کند، که مدعی است پشتون‌ها طوریکه پیشتر بر آن بحث شد، پیش تر و بعدتر از ظهور اسلام حوالی سند میزیستند، یعنی در غزنی نبودند مگر این روایت که فرهنگ آن را بحیث «واقعیت تاریخی» قبول کرده است، از سه زاویه تاریخی، لسانی و انتروپولوژیکی بعدی قابل اعتراض است که قبولی آن برای یک مدقق ممکن نمی‌باشد. شاید بهمین علت باشد که تا آنجا که به این نویسنده معلوم است هیچ نویسنده دیگر بجز از فرهنگ این روایت لاکهارت را جدی نگرفته است.

از نظر تاریخ اینکه وقتی قومی از کسپین بحوالی غزنه مهاجرت می‌کند، باید مهاجرت آن در این فاصله دراز قبلاً طی نشده مدت درازی را در بر گیرد و در مسیر مهاجرت خود با اقوام و ولس‌های غیر تماس و حتی تصادم کند و از این پیش آمدها بایست در یک منبع یا منابع قید شود، ممکن نیست این چنین «رخداده» بزرگ از نظر واقعه نگاران، تاریخ‌نویسان، و جغرافیه نگاران پوشیده بمانند آنهم در عصریکه کتابت و واقعه نگاری در منطقه رواج داشت. لاکهارت که اقوام منطقه را مطالعه کرده است در مورد کلمه‌ای هم ندارد.

از نظر زبان وقتی قومی در قوم دیگری مزج میگردد ممکن نیست زبان آن تا حدی از بین رود که کم از کم تا چند قرن هم آثاری از آن باقی نماند. در افغانستان یک تعداد اقوام در اثر آمیزش با اقوام مجاور زبان‌های خود را از دست داده‌اند، مگر نه بصورت کلی. کم از کم تعداد زیادی از لغات زبان‌های اقوام منحل در زبان‌های دومی و اکتسابی جدیدشان دیده می‌شود. بعضی اوقات از ترکیب همچو لسان‌ها زبان جدیدی با لهجه نو یا دایلیکت نو بمیان می‌آید. هزاره‌ها مثال برجسته این حالت رانشان میدهند مگر در

پشتوی غلزایی‌ها نه کلمات ترکی مربوط به قوم خلجی ترکی دیده می‌شود، و نه پشتوی غلزایی‌ها از پشتوی دیگر پشتون‌ها تفاوت اساسی نشان می‌دهد. مثلیکه هزاره گی بادی متفاوت است. از لحاظ انتروپولوژی هم ممکن نیست قومی چون خلج ترک که اصلاً دارای موسسات قوی قومی بود، طی دو یا سه سده طوری و بحدی در قوم دیگری مزج گردد که تمام عادات، رسوم، عقاید، و اساطیر مربوط باجداد و در یک کلمه فرهنگ خود را از دست دهد، دیرپایی عادات و عقاید یک امر واضح است. مدققان میدانند که در جامعه حاضر اسلامی افغان هنوز رسوم و رواج‌های فرهنگ‌های پیشین غیر اسلامی دیده می‌شود. باید لاکهارت و پیروش فرهنگ، فرهنگ خلجی را در غلزایی‌ها سراغ کند. مگر این امر برای شان ممکن نیست، بخاطریکه غلزایی‌ها مثل اصیل فرهنگ پشتونها اند آنهایی که با فرهنگ غلزایی آشنایی دارند میدانند که سیستم جزایی‌شان بنام نرخ احمد (موسس شاخه عمده احمد زایی مربوط سلیمان خیل) معتبرترین جزء پشتو نولی تمام پشتون‌ها است. این را هم باید گفت که غلزایی‌ها در رعایت پشتو نولی، که فرهنگ تمام پشتون‌ها را تمثیل می‌کند. و با آن تمام پشتونها حیات سیاسی و اجتماعی خود را تنظیم می‌نمایند مثل دیگر پشتون‌ها جدی و بلکه جدی‌تراند.

فرهنگ با این بسنده نکرده کوشیده است حقایق آفاقی و خارج از ذهن خود را درباره پشتون‌ها انفسی ساخته بر طبق ذوق و میل خود حکم‌های عندی صادر کند. نامبرده در صفحه ۴۸۰ کتاب خود می‌نویسد: «تناسب گویندگان زبان‌های مختلف نیز تخمین است درباره پشتو زبانان ارقام متعدد از چهل درصد (افغانستان در مسیر تاریخ تالیف غبار. صفحه ۱۲، ۱۱) تا ۵۵ درصد (گریگوریان ص ۲۵) ذکر شده است. اما اکثر مولفین به پیروی از ارقام رسمی دولت تعداد کوچیان را دو میلیون نفر گرفته و آنها را تماماً پشتو زبان شمرده‌اند. در حالیکه بموجب سرشماری نمونه‌ای سال ۱۹۸۷ تعداد واقعی ایشان از یک میلیون تجاوز نمی‌کرد. بنابراین میتوان گفت که همان رقم چهل درصد به حقیقت نزدیکتر باشد.»

در اینجا باید گفت که ارقام، احصائیه، و حقایق خارج از ذهن این و آن نویسنده موجود میباشد. بشرطی که انسان آنها را جعل نکند و حتمی است که ابراز حکم و نظر اساساً بر همین ارقام استوار باشد، یعنی هوایی و ذهنی و متافیزیکی نباشد مگر فرهنگ همین طور کرده است.

در سابق کوچی‌ها دو میلیون گفته میشد، ولی در احصائیه نمونه‌ای سال ۱۹۸۷ این رقم یک میلیون بود و بنابراین بر طبق استدلال فرهنگ تناسب پشتو زبانان از ۵۰ درصد و یا بالاتر از آن به ۴۰ درصد پائین آمد. فرهنگ باید درینصورت این را تثبیت مینمود که کوچکی‌ها هیچوقت دو میلیون نبودند و به هر حال پیش از احصائیه گیری نمونه‌ای یک میلیون بودند، درینصورت استدلال فرهنگ مقرون به حقیقت میبود ولی این چنین شده نمیتواند. بخاطری که کوچی گری در افغانستان در قرن بیستم معروض به تحول سریع بود و دراین تحول عملیه ساکن شدن نظر به هر وقت دیگر به یک عملیه سریع‌تر تبدیل شده بود. ناصر، سلیمان خیل، کاکړ و غیره کوچکی‌های دایمی طی همین قرن یعنی پیش از احصائیه گیری نمونه‌ای سال ۱۹۸۷ در کوه‌داسن، هلمند زمین، و قندوز زمین به تعداد زیاد ساکن شده‌اند. اگر فرهنگ کتاب من را میخواند برایش معلوم میشد که ناصر و یک تعداد کوچی‌های دیگر در اخیر قرن نهم که کوچی تام یعنی سالتمام بودند تمام کوششات و فشارهای امیر عبدالرحمن خان را برای ساکن شدن تمام و حتی قسمتی از آنها در مناطق و رای هندوکش بویژه در قندوز را بکلی ناکام ساخته بودند مگر همینها و دیگران در دوره‌های مختلف همین قرن درمناطق یاد شده فوق متوطن شدند. اینها از کرات سماوی باینجاها مهاجرت نکرده‌اند. بلکه از همین کوچی‌های تام یا سالتمام جدا شدند. اینها با این عمل خود تعداد کوچکی‌ها را کمتر ساختند مگر برعکس تعداد پشتون‌های مسکون را بیشتر نمودند. در اصل تناسب پشتون‌ها تفاوت نیامد یعنی آنها اگر در سابق ۵۵ در صد و با بیشتر نفوس افغانستان را تشکیل میدادند. تناسب اصلی بحال خود ثابت باقیمانده است. و استنتاج فوق فرهنگ نقش برآب

است.

علاوه بر آن در ۱۳۵۸ یعنی در سالی که احصائیه نفوس گرفته میشد، تمام کوچی‌ها از پاکستان به افغانستان نیامده بودند. یک علت آن بر طبق فرمان نمبر ۶ از بین رفتن گروی و سود بود که به ضرر کوچی‌ها در هزاره جات تمام شده بود.

در فقره یاد شده بالای فرهنگ دو موضوع دیگر هم جلب توجه می‌کند. یکی آنکه او عوض پشتون پشتو زبانان گفته، و دیگر اینکه کوچی‌ها را دیگران «تماما» پشتو زبانان» گفته‌اند.

فرهنگ در نقطه‌اول موضوع زبان را برجسته ساخته و در نقطه دوم این چنین معنی شده میتواند که در کوچی‌ها عناصر غیر پشتون هم شامل‌اند، که درست نیست.

نکته اول از دلچسب‌ترین و بلحاظ ملی از مفیدترین موضوعات شده میتواند. دری زبان شدن و پشتو زبان شدن دو پروسه است که از قرن‌ها باینطرف در افغانستان در جریان است. این عملیه در این اواخر با باز شدن جوامع نسبتاً منزوی کوهستانی در اثر انکشاف خطوط مواصلات و مخابرات سریع و وسیع شده است. در اثر این پروسه اگر از جانبی تعداد قابل ملاحظه‌ای از نورستانی‌ها، هزاره‌ها، تاجک‌ها، ترکمن‌ها و غیره پشتو زبان شده‌اند برعکس شمار قابل ملاحظه‌ای از پشتونها بویژه در شهرها دری زبان شده‌اند. بصورت عمومی در منطقه هرات عملیه دری زبان شدن و در ننگرهار و پکتیا عملیه پشتو زبان شدن بقوه زیاد در جریان است. دیگران‌ها در ننگرهار و پشتون‌ها در هرات کم نیستند. و بجز در یک چند منطقه منزوی کوهستانی منجمله پکتیا و پنجشیر دیگر در تمام کشور هر دو عملیه باقوه کم و بیش به پیش میرود. مهمتر اینکه توام با این دو عملیه پروسه دولسان فراگرفتن در بیشترین مناطق کشور در این سال‌های اخیر نظر به هر وقت دیگر سریع‌تر و وسیع‌تر شده است و این عملیه قوی‌ترین پشتوانه همبستگی افغان را تشکیل داده است. مثلیکه در سویس، جرمنی و فرانسوی همبستگی ملی را تقویه کرده است. در افغانستان همبستگی ملی

بخاطری ریشه‌دار است که تناسب افغان‌های اصیل در سطوح مردم عامه در سراسر کشور نسبت به سطوح نیمچه تعلیم‌یافتگان به مراتب زیادترست. بنابراین مصلحت ملی در این خواهد بود که این عملیه هنوز هم تقویه شود. یک طریقه تقویه، آن این خواهد بود که در آینده افغان‌هایی که از بیت‌المال، یعنی دارایی عامه معاش میگیرند باید در هر دولسان وارد باشند و این اصل باید شرط استخدام برای مامورین دولتی قرار داد یا دست کم دولت باید استخدام کسان را که در هر دو لسان وارد باشند، مرجح‌تر داند، و دولت باید برای تعمیل موثر این اصل فراگرفتن هر دو لسان را برای شاگردان مکاتب حتمی سازد. عامل دیگر این همبستگی شاید این باشد که تناسب پشتون‌ها به لحاظ عرفی و اتنیکی به تناسب پشتون‌ها بلحاظ گویایی زبان مادری شان بیشتر است.

شاید عمدتاً به‌مین سبب باشد که خلع زعامت محمد زایی افغانستان را به چنان بحران دوچار ساخت که نظیر آن، در تاریخ افغانستان دیده نمی‌شود. در صورت نبودن زعامت ملی سیاسی است، که مصونیت حیات و مال از بین برود، نه تنها پیشرفت متوقف میگردد، بلکه تخریب ملت شمول می‌شود، و نتیجه آن مصایبی می‌شود، که نصیب ما افغان‌ها در عرصه ده سال گذشته شده است. این کته‌گوری افغان‌ها با داشتن احساس قوی افغانی پل رابط بین پشتو زبانان و دری زبانان می‌شوند. شاید محمد زایی‌ها مثال برجسته این دسته افغان‌ها باشند. این واقعیت‌ها با جمع ایدیالوژی ملی بشمول اسلامی همبستگی ملی را در اصل بنیاد بقدری تقویه و مستحکم نموده که افغان‌ها از برکت آن هر وقت بمقابل فشارهای خارجی به یک قوه تسخیر نشدنی تبدیل شده‌اند، یا آنکه بین خود بمانند مردمان آزاد جهان اختلافات و حتی مسایل دارند. البته این همبستگی نسبتی است یعنی آنقدر که همبستگی در افغانستان قوی است، در سایر کشورهای همسایه دور و نزدیک قوی نیست. و همین قوه بود، و هنوز هم است که تمام کوشش‌های شوروی و رژیم دست‌نشانده آن را که بمنظور استقرار حکومت در جهت انداختن تفرقه بین اقوام مینمودند، اساساً ناکام

ساخته است. اگر شوروی و حکومت دست نشانده آن درین مرقع امکان و دورنمای موفقیت خود را می دیدند، شاید قوای متجاوز افغانستان را هرگز ترک نمیکرد البته مشکلات و جنجالهای بزرگ هم در زمینه وجود دارد و اجانب با حمایه و تقویه دستهای خاص مورد نظر در صدد آنند که این همبستگی را ضعیف نموده زیر تاثیر خود بیاورند و بنابراین موضوع شاید آتقدر ساده و آسان نباشد که درینجا بیان شده است ولی این نظر بر بنیاد قوی استوار است و افغانهای دور بین و وطندوست وظیفه دارند در جهت استحکام این همبستگی نظرات صایب پیش کنند، و اعمال شایسته و موثر اجرا نمایند. متأسفانه کتاب موجود فرهنگ کومکی در زمینه کرده نمیتواند.

فرهنگ در قسمت اخیر کتاب خود که از افغانستان امروزی بحث می کند. و یا کودتای ثور انجام میدهد. عین تمایل ضد پشتون را نشان میدهد. باید گفت که این برخ با آنکه کوتاه است، مهم و دلچسب است. توقع میشد که شخصی چون فرهنگ که در بعضی دوره های این مدت در سیاست یا سهم گرفته و یا شاهد آن بوده آن را خوب دقیق خواهد نوشت ولی چنان معلوم میشود که آفاقی بودن برای فرهنگ کار بکلی مشکل باشد. اگر چه این مشکل داننگیر نویسنده ای می شود که می خواهد رخدادهایی را بنگارد که هنوز کاملاً تاریخی نشده است، درباره پیش آمدهای گذشته نزدیک هر شخص نظر و توجیه دارد و فکر میکند نظر خود او صحت دارد، و از دیگران درست است. مگر نویسنده ای که با میتود دقیق تاریخنوسی مجهز، و هم ساحه نظرش وسیع باشد میتواند جریانات را بدون آنکه رجحانات شخصی خود را دخیل سازد شرح و بیان نماید و کم از کم از اظهار چنان حکمها بپرهیزد که بر شواهد ثقه متکی نباشد. فرهنگ در این بخش هم از این کار عاجز مانده است.

دراین مورد مثالی آورده میشود که شاید هر خواننده درباره آن نظری داشته باشد موضوع اظهار نظر فرهنگ درباره محمد داود خان است. محمد داود خان شخصی است که در مدت کمتر از نیم قرن در سیاست

عملاً سهم داشت، و بخصوص در دو دوره صدارت و ریاست دولت خود موثرترین شخص در سیاست و حیات ملی افغانستان بود. فرهنگ بعد از آنکه دوره‌های زمامداری هر دو دوره او را بیان می‌کند. درباره محمد داود خان بمانند قاضی ای که بر مسند قضاوت و تحکم نشسته باشد در ص ۴۷۶ چنین حکم صادر میکند و مینویسد که محمد داودخان «درسال‌های پیش از جنگ دوم جهانی . . . از جمله هواخواهان هتلر بود و فلسفه سیاسی او را مبنی بر برتری نژادی و دیکتاتوری عصری توأم با اطاعت کورکورانه از رهبر حزب داشت پذیرفت و از آن به بعد همواره خود را درزی همان رهبر ایدیال فاشیستان میدید و جهت رسیدن بان تلاش میورزید». فرهنگ این داوری خود را با این جمله پایان میرساند: «. . . دور از حقیقت نخواهد بود که (محمد داود خان) یک زمامدار فعال و ترقیخواه با گرایش فاشیستی شمرده شود».

دراین باره که محمد داود خان یک زمامدار مستبد، مخالف دموکراسی و آزادی فردی بود مخالفتی نیست حتی مردم عامه او را «سردار دیوانه» می‌گفتند. در این باره به تذکار شواهد ضرورت نخواهد بود ولی او را «فاشیست هتلری» نامیدن در خور تامل جدی است اول بایدگفت که کسی که دارای خصایص فوق باشد، حتمی نیست که فاشیست باشد. مستبدان غیر فاشیست در طول تاریخ کم نبودند. اروپا یک دوره کوتاهی داشت که بنام «استبداد منور» خوانده می‌شد. کمونست‌ها از روی ایدیالوژی و پروگرام به دکتاتوری اعتقاد دارند، ولی کمونست‌ها فاشیست‌ها نیستند بلکه آنها مخالفین آشتی ناپذیرند.

عنصر اساسی فاشیزم، طوریکه فرهنگ هم بآن اشاره نموده. اصل برتری نژادی است. در فاشیزم هتلری آرینها، بخصوص جرمن‌ها بر غیر آرینها برتر و بلندتر شمرده می‌شدند. زعمای نازی هتلری معتقد بودند که صرف آرینها ظرفیت و استعداد رهبری انسان‌ها را دارند و این استعداد در خون‌شان موجود است. اگر محمد داود خان فاشیست هتلری بود فرهنگ باید شواهد آن را هم در نظرات وهم در کارنامه‌های او تدارک میکرد

و نشان میداد که محمد داود خان در اداره دولت، یا کم از کم در سطوح حاکمه دولت صرف عناصر یک نژاد و یا یک دسته عرفی و حتی افراد خاندان خود را شریک می ساخت، و در انحصار آنها قرار می داد، در حالی که بموجب لست اعضای حکومت محمد داود خان که فرهنگ در کتاب خود قید نموده در هیچ دوره زمامداری وی این اعضای حکومت منسوب بیک نژاد، و یا یکدسته عرفی و اتنیکی و یا خاندانی نبود. اشخاص مربوط به دسته های میر، سید، سلجوقی، نورستانی، تاجک و پشتون در کابینه های او عضویت داشتند و دران دری زبانان بر پشتو زبانان در اکثریت قاطع بودند. علاوه برآن محمد داود خان در امر استحکام حکومت و اعمار ملی بر پشتون های ناراضی و مخالف رحمی نشان نداده خشونت را که اوحین فرو نشانیدن بغاوت صفای های کتر نشان داده در حق هیچ قوم غیر پشتون نشان نداده است. دیگر آنکه در اخیر دوره زمامداری جمهوریت او لایحه ای پاس شده بود که بموجب آن ماموران و کارمندان دولتی باید صرف بر اساس لیاقت و تحصیلات بمناسب دولتی گماشته می شدند، نه از روی ملاحظات نژادی، قومی، اتنیکی و خاندانی که ممیزه اساسی فاشیسم میباشد. این همه قابل یادداشت است که محمد داود خان حاکمیت خاندانی خود را منقرض ساخت و بجای آن طرز جمهوری بمیان آورد. و معاون رئیس یا جانشین خود را شخصی انتصاب نمود که منسوب به خاندان سید بود. از طرف دیگر همین محمد داود بود که برخلاف رای تعداد زیادی اعضای برجسته خاندانی بشمول داکتر نجیب الله توریانا و فیض محمد زکریا سیاست افغانستان را بر اتحاد شوروی یعنی یک حکومت کمونستی متکی ساخت و برای رسیدن بقدرت در انقراض حاکمیت خاندانی از کمونست های داخلی کمک جست، و آنها را در حکومت کردن سهیم نمود و در این راه بعدی پیش رفت که نام شهزاده سرخ را بخود کمایی کرد و تنظیم های اسلامی با این روش های او به مخالفت جدی پرداختند. و علیه حاکمیت او قیامها بر پا نمودند. بااین شواهد که در ثقه بودن آنها شکی نیست محمد داود خان را فاشیست

هتلری نامیدن فقط یک حکم تعصب آمیزی است که فرهنگ در اظهار آن شاید بکلی تنها باشد.

فرهنگ آنچنانیکه در این اوراق واضح گردیده، در اظهار حکم ها و نظرات تعصب آمیز قلم آزاد دارد. در همین سلسله است حکم دیگر او که اگر پشتونی برای تعمیم پشتو نظر دهد در نظر فرهنگ «احساس تبعیض و تفرقه» را تحریک میکند. موصوف در صفحه ۴۶۴ کتاب خود گوید که در لویه جرگه سال ۱۹۵۵ . . . در جریان مذاکرات رئیس مجلس (محمد گل خان مومند) بر عبدالمجید خان وزیر معارف بعنوان اینکه پشتو نمیداند اعتراض نموده و یکبار دیگر مسئله زبان را با ادعای برتری یک زبان بر سایر زبانها مطرح ساخته احساس تبعیض و تفرقه را تحریک نمود.

از این نوشته واضح است که فرهنگ در موضوع پشتو بحدی حساس بوده که غلام تعصبات گردیده، عفت قلم را از دست میدهد محمد گل خان مومند بر عبدالمجید اعتراض وارد کرد که پشتو نمیداند؛ آیا این غلط بود؟ نی غلط نبود، عبدالمجید پشتو نمیدانست و اگر میدانست باید فرهنگ آن را ثابت می ساخت و اعتراض محمد گل خان مومند را رد می کرد ولی عوض آنکه چنان کند، و یا این را مهم نداند که وزیر معارف پشتو نداند، بر محمد گل خان اتهامات ناجوانمردانه وارد کرده است. در این نوشته این محمد گل مومند نیست که برتری پشتو را بر سایر زبانها مطرح ساخته است، و احساس تبعیض و تفرقه را تحریک نموده است. این خود فرهنگ است که گفته، محمد گل مومند را که حقیقت داشت، یعنی عبدالمجید وزیر معارف وقت افغانستان پشتو نمی دانست، چنین تفسیر کرده است، فرهنگ در واقع با این حکم تعصبات خود را طاهر و بیان نموده است.

خواننده اکنون ممکن چنان فکر کند که فرهنگ که تالینوقت نزد افغانها یک شخص فهمیده شناخته شده بود در این اثر عمده چرا بر پشتونها نه بر دیگر مردم افغانستان تا این حد تاخته و یک موقف ضدیت علیه آنها اتخاذ کرده است. احتمال دارد فرهنگ زیر تاثیر آن احساسات و تبلیغات

ضد پشتون رفته باشد که بخصوص بعد از تهاجم نظامی شوروی بر افغانستان به پیمانۀ وسیع و طور منظم و منسجم پخش گردیده است. و شاید هم اعمال جنایت بار حکومت خلقی در آن بی تاثیر نبوده باشد. در این دوره پشتون‌ها نظریه هر وقت دیگر از طرف کشورهای همسایه مورد فشار زیاد واقع گردیده‌اند، و یک تعداد عناصر داخلی باین فشارها اگر در ظاهر لبیک نگفته‌اند در همین جهت پویان شده‌اند. پرچمی‌های کارملی و ستمی‌ها در این امر جدی‌تر و پیشتازتر از دیگرانند. معلوم می‌شود فرهنگ اکنون می‌خواهد به نظرات آنها شکل آکادمیک دهد ولی تمام آنها بشمول فرهنگ و اشال او باید بدانند که مشکلات افغانستان معضلات قومی، لسانی و کولتوری نیست، مشکلات افغانستان تماما سیاسی و زاده مداخلات اجانب و بدرجه اول اتحاد شوروی است و خطرات از این نواحی متوجه افغانستان و تمام افغان‌ها صرف نظر از دسته بندی‌های شان میباشد. حتی خود حزب رسمی هم از این خطرات مصون نمانده است. حکومت شوروی با مداخله نظامی و با سقوط دادن حکومت خلقی حزب رسمی را بدو پارچه آشتی ناپذیر تقسیم نمود و کلان‌ها و اعضای سرسپرده‌شان را از سایر افغان‌ها بکلی بیگانه نمود. جای تاسف است که فرهنگ در این موقع نهایت حساس که افغان‌ها را موضوع حیات و ممت ملی درگیرند، همچنین نوشته‌های تعصب آمیز پرداخته است.

مگر از این تبصره‌ها نباید چنان نتیجه گرفت که کتاب فرهنگ به مطالعه نمی‌ارزد. کتاب فرهنگ به عمق و پایه کتاب غبار نمیرسد مگر در مجموع با وجود نقایصی که دارد، غنیمت است.

بخصوص قسمت اخیر آن که برای بار اول در قید تحریر آمده است، و بنابراین تاریخ‌نویسی افغانستان امروزی را که تا اینوقت عملاً در انحصار نویسندگان خارجی بود، از انحصار آنها نجات داده است. این کتاب با جمع کتاب دهه قانون اساسی صباح‌الدین کشککی. و کتاب لویی دوپری بنام افغانستان، و هم تا حدی کتاب بنام ظهور افغانستان معاصر تالیف کریگورین این دوره مهم را که آستان تحولات مهم شد، به رشته تحریر

در آورده است، واین در ذات خود یک امر مهم بشمار میرود ولی مطالعه آن به سبب نقایص زیادی که دارد باید مخصوصاً انتقادی باشد، و متن آن رانص ثقه و مقدس ندانست، بلکه آنرا باید با دیده شک و تردید دید، مثلیکه خواننده شکاک هر نوع اثر را از هر منبع و هر نویسنده‌ای که باشد، به چنین نگاه می‌بیند. باید در نظر داشت که برای مولفی که اصلاً مورخ نباشد. و تاریخ چند قرنه یک کشور را به رشته تحریر می‌آورد، ممکن نیست اثرش دقیق و صحیح باشد. حتی برای یک مورخ ورزیده و مسلکی هم نوشتن تاریخ عمومی دقیق مشکل است، چنان مولفی از این عهده برآمده میتواند که بر موضوعات احاطه داشته، بکومک میتود دقیق تتبع و نظر عقاب مانند آفاقی از منابع اصیل و ثانوی استفاده کند و در بادی سازی گذشته حیات انسان چنان اثری بمیان آرد که منسجم، قانع کننده و در عین حال دارای بصیرت‌های تازه و ابتکاری باشد.

لوخ ليک

ليکونکی: غلام محی الدين زوملوال

مجاهد ولس

۹-۱۰ گنيہ ، کال ۱۳۶۸

په تفریظ، - ددلاور شهريستانی په پیام - او دمير محمد صديق د کتاب په
شیطانی روایاتو تبصره !
منلی او محترم ولس مل!

له عیا نه څه بیان. دنیمگری نړی ټول ولسونه په رهو سترگو گوری چه له
لسو کالو را په دیخوا زمونږ. گران هیواد افغانستان په گوډ گوډکی د وینو
لسنتی بهیږی، ټول وطن په وینو کی ډوب او په اورکی سوخی نلهذا د ټولو
مسلمانو افغانانو اسلامی فریضه او ملی وجیبه دا ایجابوی چه د وطن او
افغانی جامی د سلامتیا او د افغانستان دخلکو د عادلانه ارمانو او هیلو
ترسره کولو پخاطر په خپل منخی ټولو گیلو، وړانو ویجاړو لویه ډبره
کښیزدو او خپله لار د خلکو او وطن د سلامتیا، ملی او اجتماعی وحدت
دتینگښت لور ته پرانیزو ولی د افسوس او خراشیني ځای دی چه ځینی
ناعاقبت اندیشه وگړی د روسانو د شیطانی او پلیتو افکارو تر تاثر لاندی
تल्ली او د افغانی جامی د مختلفو ملیتو تر منخ د نفاق او شقا او بیلتانه
اور ته پکی اولمنه وهی او په دغه حساسو شیبو کی. چه ټول ولس او هیواد
د مرگ او ژوند له سوال سره مخامخ دی د پښتنو په سپکاوی بی لاس

پوری کړی ستوغی، سپوری لیکي او اقلیتونه د پښتنو او پښتو ژبی پر ضد شخړو ته تحریک کوی، چه دادی د همداسی تحریکاتو څو ژوندی مثالونه او نمونی په دی لوڅ لیک کی تاسو او دمجاهدولس لوستونکو ته ورپه گوته کوم اوهیله کوم چه په هیواد مین او د سلیم نظر او قضاوت خاوندان د موضوع حساسیت ته څیر شی او په مسئله باندی هر اړخیزه رڼا واچوی. په کال ۱۳۵۹ کی دملی خائن د بریژننف د شاه شجاع یعنی بېرک کارغل د صوبداری په وخت کی یو کتاب په ازبکی ژبه چاپ شو او دنوموړی کتاب د چا پولو په مناسبت د انیس په جریده کی د تقریظ په نامه داسی یوه جمله نشر اوخپره شوه: «بعد از این اکثریت بی فرهنگ، فرهنگ اقلیت ما را بطرف زوال و نابودی برده نمیتوانند.» د انیس دجریدی همدغه شماره چه پورته ذکر شوی جمله په کی چاپ شوی د انیس په کلکسیون کی او زما په گډون د ډیرو انفرادی اشخاصو سره شته، او د افغانستان ټول ولس ته څرگنده ده چه اقلیتونه په افغانستان کی، دټول نفوس په تناسب، څوک نیم فیصد، څوک یو فیصد، څوک پنځه فیصد، څوک اته فیصد، څینی پنځلس فیصد او څوک شل فیصده لږ او ډیر تشکیلوی ولی پښتانه په افغانستان کی د ټول نفوس تر نیمایی یعنی ترپنځوس فیصده زیات دی په بل عبارت پښتانه په افغانستان کی په اکثریت کی دی ولی د شیطانی روایاتو او افکارو خاوندان د افغانی جامعی اکثریت ته یعنی پښتنو ته بی فرهنگ وایی. او هر سړی پوهیژی چه بی فرهنگ انسان واقعا تر حیوان ټیټ دی. زه نه پوهیژم چه د پښتنو له هتک حرمت څخه څوک او څه گته ترلاسه کولای شی؟ ز ماپه عقیده دغسی تحریک آمیز عبارات او شیطانی روایات چه دوینو بوی تری پورته کیژی نه دلگونکی او نه د کوم اقلیت په گته دی بلکه د هیواد ولس د وروگلوی پر ځای د لبنان پشانی د ذات البینی شخړو او د بنمینیو لور ته څکوی.

همدارنگه دلاور شهرستانی د اکتوبر په میاشت کال ۱۹۸۸ م په نبریارک کی د «یکصدوپنجاه سال آباتاید در افغانستان» تر عنوان لاندی یوه نشریه په دری نیمو مخو کی چاپ او خپره کړی او د نشریې په پای څوړ کی یی

لیکلی این پیام را بخوانید و تکثیر کنید و به هموطنان فارسی زبانان در ایران، افغانستان، هند و پاکستان بفرستید. دلاور شهرستانی خپله لیکنه داسی پیل کوری افغانستان کانون تبمیضات نژادی، لسانی، مذهبی، اقتصادی و منطقی است. این تبمیضات که در مجموع میتوان آن را آپارتاید پشتونی نامید توسط شاهان غاصب پشتون در افغانستان رشد و نمو کرده و به یک سیستم تمام عیار ایدئالوژیک سیاسی اقلیت ها کم پشتون تبدیل شده است. پروژه انکشاف ننگرهار، پکتیا و وادی هلمند را برنامه های مهم اقتصادی پشتون شاهی گفته و علاوه مینماید که از نجیب، حاکم نژاد پرست، گرفته تا حکمتیار و ظاهر خان همه و همه در پی راه و مسایلی اند که آپارتاید پشتونی را مسلط سازند. شاه امان الله محصل استقلال افغانستان را پادشاه ناسیونالیست روس طلب گفته و علاوه مینماید که گروه های غیر پشتون بوجود آمده و همه آن مناطقی که کوچکی ها گرفته و یا پشتونهاییکه توسط محمد گل مومند در صفحات شمال با زور شمشیر جابجا شده بودند یکی پی دیگر آزاد شده و دیگر نشانی از پشتونها در آنجا نیست. دلاور شهرستانی به گفتار خود ادامه داده می نویسد که دایزنگی، اروزگان، زاولی، دای چوپان، بامیان، قره باغ، غزنی که در دوران امیر عبدالرحمن خون آشام اشغال و به پشتونها واگذار گردیده بود برای همیشه از سکنه پشتون خالی شده است. و می افزاید که این جنگ از یکطرف جنگ ضد روس و ماهیت استقلال طلبان را دارد و از جانب دیگر در ابعاد وسیع یک جنگ ملی هست که زوال سلطه سیاه آپارتاید پشتونی را در تیوری و عمل اعلان میدارد. لکه تنگه چه د شهرستانی له لیکنه خرگندیزی نو موری په ډاگه په پښتنو لگیدلی او د پښتنو په هکله له مذهبی تعصب ډکه دښمنی ښکاره کوی او هغه کوی چه دهمدغسی له زهرونه ډکو نشریاتو په وسیله واړه اقلیتو نه د پښتنو په ضد راوپاروی او د پردیو په گټه دملی او اجتماعی وحدت د ټینگښت په لارکی خنډونه خلق کوی. زه سدستی د شهرستانی په پیام تبصره ن کوم ځکه دا لیک په لوړدو کپیزی او دادی د شهرستانی د ذکر شوی نشری یوه فوټو کلپی ددی لیک په وسیله

ستاد مطالعی دپاره درلېزم چه هغه په خیر سره مطالعه او دجهاد ولس د اخبار لوستونکو نظر دنوموړی د لیکنو په هکله وغوړوی. که دگران هیواد ملی مصالح اجازه راکړی هیله ده چه د شپږستنی په پیام رڼا واچولای شو.

برسیره په پورتنیو شیطانی روایاتو او له زهرو ډکو نشراتو میر محمد صدیق فرهنگ هم یو کتاب دافغانستان در پنج قرن اخیره لیکلی او دخپل زړه ټولی غوټی یی دپښتنو او پښتو ژبی په هکله په خپل پور تنی اثر کی خلاصی کړی. فرهنگ د خپل کتاب په مقدمه کی داسی ادعا کوی چه دپورتنی کتاب لیکنی په هکله به دده تحقیقات په علمی اصولو او موثرو اسنادو بنا او معتبر مدارک او اسناد به دده د داوری معیار وی نه شخصی بغض: د فرهنگ له روایاتو څخه چه ده دپښتنو او پښتو ژبی په هکله کړی په ډاگه څرگندیزی چه دی خپله ادعا کی صادق نه دی لځکه ده دپښتنو په هکله په تاریخی څرگندو واقعتو سترگی پتی کړی او د پښتنو د پیری غټی اولوی کورنی یعنی د غلجیرو د سپکاوی او هتک حرمت پغرض یی خپلی لنکی د شخصی بغض، تعصب او دپښنی پر اساس عالما او عاندا په واهیاتو، خرافاتو، پوچو بی معنی او دروغجنو جعلی افسانو چه دشرقی او غربی مورخینو، محققینو له خوا رټل شوی او رد شوی دی، بنا کړی. ډیر واثق او معتبر مدارک او اسناد شته چه افغانستان او افغانان پنځه زره کلن تاریخ لری چه په ریگ وید او اوستا کی په څرگند ډول د آریانا پنامه یاد شوی شرقی او غربی ټول مورخین او محققین په دی نظر دی چه آریانانو نژدی دری نیم زره کاله د حضرت عیسی علیه السلام ترمیلاد دمخه یی په باختر کی د نفوسو دپیروالی او د مینی د وړوکوالی په نسبت ئی حرکت پیل او ورو، ورو د شمال او دهندوکش د جنوب، لمرختیز او جنوب غربی لور ته خواره واره او د ارغنداب او هلمند په شا او خوا کی میشته شول او بله ډله د اکسس یعنی آسر دریاب کینهی خوا ته په میمنه، اندخوی او د مرغاب او هریرود په حوزو کی یی مینه اختیار کړه، دریمه ډله د هندوکش له دروغڅخه تیر شول او د کابل او غزنی په شا او خوا سیمو او جلگو کی میشته شول. پکتیا د ازیلیی له معروفو او مشهورو قبیلو څخه یوه لویه قبيله

او ټبر دی چه هندوکش د جنوب لور ته یی ولېستل او دلمر ختیز او جنوبی غرنیو سیمو په لمن او صعب المرورو کی میشته او په کښت اومالداریو بوخت وو. د ارین یا اریانانو هغه ټبر چه په باختر کی ځای پر ځای میشته پاتی شول هغو د ویدی او اوستا د مدنیت دوره په بخدی یا بلخ الحسننا کی چه د باختر د سلطنتی کورنی یا د آریانا د لمړی پادشاه «یما» پایتخت وو تیره کړه. لنهه داچه آریانانو د آمو او اباسین ترمنځ د بخدیا، پارتیا، پاکتیا، پکتیکا ارکوزیا او کندهار په شنو زرغونو محکو غرو او دورو کی میشته شول او خپل ټاټوبی «اریانا» ته بی د نجباو، شریفو، اسیلو او پاکو مینه او ټاټوبی وویل. د تاریخ په وژدو کی پکت، پکتین، پکتی، پکتها، پاکتوس، پارت، پخت، پختون، پختانه، د پښتنو قبایلو ته ویل شوی او مورخین د دادیکیانو یا تاجکانو استوگنځی پکتیکا بولی او مورخین په دی عقیده دی چه دادیکها یا تاجکها هم ارین الاصل او د پښتنو له قبیلو څخه یوه قبیله او ټبر دی. فلهدا. د سوسفطایانو او منحرفو راویاتو د پاره هم د انکار ځای نشته چه زمونږ گران هیواد چه کله د تاریخ په وژدو کی د آریانا او کله د خراسان او اوس په معاصر تاریخ کی د افغانستان پنامه یادیزی د آریایانو اصلی او لمړنی مینه او ټاټوبی دی او پښتانه او دادیک یعنی تاجیک د باستانی او تاریخی آریانا، خراسان او ننی افغانستان لمړی او اصلی اوسیدونکی او ارین نژاده دی. فرهنگ په پورتنیو ټولو تاریخی واقعیتو سترکی پتوی او دخپل کتاب په دریم باب دوه وشم مخ یوشتمه لیکه کی د خپل سفسطی بر بناداسی روایات لیکي: «بطور کلی و اجمال میتوان گفت که خود پشتونها ترجیحا خود را پښتون گفته‌اند» د فرهنگ دکلام له سیاق څخه داسی څرگندیزی چه پښتانه نور څوک وو ولی دوی پخپله خپل ځان پښتانه بولی. که پښتانه ارین نه وی نو څوک به وی؟ ژپ، تور او که سره؟ ولی واقعیت دادی چه پخت، پختون پختانه هغه ارین الاصل قبیله ده چه نن بی نفوس تر شل میلیونه تجاوز کوی او د آمو او اباسین تر منځ د لرو او برو پښتنو پنامه خواره او واره ژوند کوی.

شوی چه یوه ټپیر ته یی غلجی او بل ته درانی او بل ته کرلانی وایی او دنفوسو په لحاظ تر ټولو لویه کورنی او ټپیر غلجی دی ځکه د پښتنو ټپیر لوی قومونه او قبیلې لکه توخی، هوتک، تره کی اندر، سلیمانخیل، احمدزی، علی خیل، ستانکزی، مموزی، عبدالرحیمزی څینزائی، څلوزی، اوریا خیل، ابراهیم خیل، سهاک، طوطا خیل، دولت زایی، لنهیزی خوازک، اکاخیل، کاکي، ناصر گاری، صافی، لودین، ورمبر، غرغښت، بیتهنی، بنوخی، سره بن ترنی، او داسی نوری ټپیری پښتنی کورنی غلجی دی. د درانیو او کرلانیو پښتنو پشانی غلجی پښتانه هم ټپیر تاریخی افتخارات لری. ولی د سختی خواشینیی او افسوس ځای دادی چه میر محمد صدیق فرهنگ دلر او برو غلجیو پښتنو ټپیره ستره کورنی چه دهیواد تاریخ یی په افتخاراتو ویاړی د خپل کتاب په څلروشم مخ کی د واهی، خرافی جعلی او دروغجنو افسانو پر بنا عالما او عامدا داسی توهینوی: «غلجی‌ها با تلفظ غلزی از باز مندگان یکنفر شهزاده غوری بنام شاه حسین تلقی شده‌اند که پیش از وصلت با بی بی متو دختری بیټ نیکه از بزرگان پشتون با او معاشقه نموده و ثمره این ارتباط به غلزی یعنی اولاد دزد یا اولاد نامشروع مسمی گردیده» او پر سفسطه بنا خپلو واهی روایاتو ته داسی دوام ورکوی: «حکایت بالا بیانگر این واقعیت تاریخی است که غلجی‌ها یک شاخه دخیل پشتونها میباشد یعنی شاخه که در بدو امر جزء ملت دیگر بوده اما در اثر آمیزش با پشتونها زبان و رسوم آنها را گرفته در آن جذب شده است» و گوری چه میر محمد صدیق فرهنگ د دروغجنو او جعلی افسانو په وسیله د پښتنو ټپیره لویه کورنی څرنگه توهینوی او ملنډی پی وهی؟ بله د تذکر وړ خبره داده چه میر محمد صدیق فرهنگ د پښتنو په هکله د شخصی بغض او تعصب پر بنا د جعلی افسانو په اتکا واهی روایات لیکي همدارنگه بی دپښتو ژبی په هکله هم خپله دښمنی څرگنده کړی او په ځینو پښتنی شخصیتو باندی یی تاخت او تاز کړی او په خپلو روایاتو او لیکنو کی یی زیار ایستلی چه په اقلیت کی ملیتونه د افغانی جامعی د ژوند په اوسنیو حساسو شیبو کی دبیلتانه پغرض د ټولو پښتنو پر ضد را وپاروی

او تردی عنوان لاندی سیاست نو در مسئله زبان، له بغض او ژبني تعصب
غخه يی ډکی لیکنی کړی چه په لاندینو لیکو کی به تاسی هغه مطالبه
کړی:

پخوا له دی چه د فرهنگ په ناروا روایاتو تبصره وکړم دا د تذکر وړ بولم
چه پخوانیو پښتني سلاطینو، حکومتو او په تیره بیا با سواد او په څه پوه
پښتنو د پښتو ژبی د انکشاف، ودی او تعیم په هکله نه بشپونکی اهمال کړی
او دیوه کوچنی اقلیت ژبه یی د دربار، دفتر او تدریس د ژبی په صفت د
پښتنو په ډیر لوی اکثریت مسلطه ساتلی. د اقلیتو ژبه په دی معنی چه
زمونږ د ازبکو ورو مورنی ژبه ازبکی ده زمونږ د ترکمنو وروو مورنی ژبه
ترکی ده، زمونږ د بلو څو. وروو مورنی ژبه بلوچی ده زمونږ دنورستانی
ورووو ژبه نورستانی ده، زمونږ دپشپیی وروو مورنی ژبه پشپیی ده، زمونږ
دهزاره وروو مورنی ژبه سره له دی چه له دری ژبی سره شباهت لری ولی
بیا هم ځانته هزارگی واژی او لهجه لری او دروسانو د تسلط په وخت کی
شهرستانی ناسی چه پخوا د وزارت مالیی مامور وو او بیا د کابل په
پوهنتون کی استاد وو د هزارگی ژبی د خاصو واژو او لهجو په هکله یو
کتاب هم چاپ کړی. دری ژبه د دادکو او یا تاجکو چه ارین الاصل او د
پښتنو له قبیلې غخه یوه قبیله ده مورنی ژبه گرزیدلی ولی واقمیت دادی چه
پورتنی ټولی ژبی د افغانی جامعی د ورو ورو اقلیتو ژبی دی او باید د ټولو
ژبو د ودی او انکشاف د پاره لازم زیار ویستل شی او د همدغو ژبو حیثیت
او حقوق باید خوندی وساتل شی ولی دهغو تر څنگ دپښتوژبی د ودی،
انکشاف او تعیم دپاره موثر او عملی گامونه واخیستل شی اود پخواپشان
باید هیره نشی. د هوتکو له سلاطینو را نیولی د محمد ظاهر شاه د
سلطنت د دوری ترپای پوری څوواری د پښتو ژبی د ودی په هکله ډیر په
ورو او غیر موثر حرکتو نه پیل شول او له دونیم سوه کاله را په دیخوا دغه
ورو حرکت یوازی او یوازی د افغانی جامعی د اکثریتو د ژبی یعنی دپښتو
ژبی د ودی، انکشاف او تعیم پفرض شوی نه د نورو ژبو د حقوقو او
حیثیت د پردولو په غرض ولی میر محمد صدیق فرهنگ داسی ناروا او له

بفض او کینی تخخه دک رولیات په همدغه شپو او ورځو کی چه هیواد په وینوکی ډوب او په اور سوخی د اقلیتو د تحریک په غرض خپروی. فرهنگ دخپل کتاب د شپاړسم باب لو په (۴۷۹) مخ کی داسی رولیات نشر ته سپاری: «محمد گل مومند تحریکاتی را در جهت تعمیم زبان پشتو و طرد زبان دری نه تنها از دواتر دولتی بلکه از موسسات تعلیمی و حتی خانه و بازار آغاز کرد و علاوه میکند که محمد گل خان بولایات شمالی نظریه برتری خواهی قومی ولسانی اش را در محل اجرا گذاشت. فرهنگ می نویسد که خانواده های پشتون را حتی از خارج سرحدات افغانستان به تعداد زیاد به شمال هندوکش کوچ داده با دادن زمین و دیگر امتیازات اسکان میکرد و به ماموریت هم به پښتو زبان ترجیح میداد فرهنگ به روایات ناروا خود ادامه داده می نویسد زمانی که هتلر رهبر حزب ناسیونال سوسیالیست آلمان زمام قدرت را در دست گرفت و به تبلیغ نظریه برتری نژادی پرداخت یک عده از شخصیت های دولتی افغانستان از جمله محمد داود خان و محمد نیم و عبدالمجید زابلی به نظریه هتلر گرویده تبلیغات هم مانند ی را در افغانستان روی دست گرفتند. فرهنگ علاوه میکند که اینها نظر محمد گل خان را درباره تعمیم زبان پشتو و طرد سایر زبانها از خود نموده پس از آنکه آن را با آب و تاب هتلری جلا و صیقل دادند بمنوان سیاست جدید فرهنگی در محل تطبیق گذاشتند. فرهنگ به قلم فرسایی خود ادامه داده می نویسد: که در افغانستان قدم اول در این راه توسط فرمانی برداشته شد که در شماره ۱۷ حوت سال ۱۳۱۵ ش در مورد زبان پشتو در جریده اصلاح نشر شد. و متن فرمان مذکور را در کتاب خود به تفصیل ذیل به آگاهی می رساند:

«ج، ع، ح، ا، ا، نشان عم محترم سردار شاه ولیخان غازی وکیل صدراعظم! مسلم است که مسئله زبان در وحدت ملیه و حفظ آداب و شعایر یک ملت اثرات ممتناهی داشته و توجه باین مطلب از جمله ضروریات حیاتیه یک مملکت بشمار میرود. چون در مملکت عزیز ما از طرفی زبان فارسی مورد احتیاج بوده و از جانب دیگر به علت اینکه قسمت بزرگ ملت ما به لسان

افغانی متکلم و مامورین علی الاکثر به سبب نداشتن زبان پشتو دچار مشکل میشوند لهذا برای رفع زبان این نقیصه و تسهیل معاملات رسمی و اداری اراده فرموده‌ایم همچنان که زبان فارسی در داخل افغانستان زبان تدریس و کتابت است در ترویج و احیای لسان افغانی هم سعی بعمل آمده و از همه اول مامورین دولت این زبان ملی را بیاموزند. شما به وزارت‌ها و نایب‌الحکومتی‌ها . . . امر بدهید که مامورین لشکری و کشوری مربوط خود را مکلف نمایند که در مدت سه سال لسان افغانی را آموخته و در محاوره و کتابت مورد استفاده قرار بدهند . . . الی آخر.

فرهنگ بر علاوه تعبیرهای اضافی می‌نویسد: اقداماتی که بدنبال نشر فرمان صورت گرفت مقصد اصلی آن را روشن ساخت زیرا بلافاصله کورسهای تدریس پشتو در تمام دوایر کشور تاسیس گردید و مامورین مکلف شدند تاجهت فرا گرفتن پشتو در آن شرکت کنند در حالی که اقدام همانند جهت آموختن زبان فارسی به مامورین پشتو زبان صورت نگرفت فرهنگ میگوید که تخمین اجرای این برنامه نه تنها خوش بینانه نبود بلکه ساده لوحانه بود چنانچه در مدت سه سال خود طراحان برنامه، اعضا حکومت و کابینه زبان پشتو را نیاموختند و مامورین جز نسبت سیاست برتری خواهی قومی و لسانی دولت، ضدیت شان را در برابر آن تحریک کرده و تلاش می‌ورزیدند تا آن را از طریق مقاومت منفی ناکام سازند. بنابر آن دولت مجبور شد دوره سه ساله را برای سه سال دیگر تمدید نماید و چون باز نتیجه نداد به تمدید مکرر آن پرداخت تا اینکه کورس پشتو یکی از موسسات بیپه‌وده اما ضروری و دائمی ادارات کشور گردید. میرحمد صدیق فرهنگ به ادامه روایات مفرضانه و زهرآگین خود ادامه داده می‌نویسد: با برنامه تعمیم زبان پشتو اجراتی هم در زیر نظر وزیر معارف علی احمد پوپل، در جهت تبلیغ ایدیالوژی ناسیونالستی نژادی همانند ایدیالوژی نازی در آلمان روی دست گرفته شد و سعی بعمل آمد که تاریخ افغانستان براساس نظریه مذکور تدوین و تدریس شود. اصطلاح نژاد پاک آرین و قوم شریف اریائی و امثال آن مدروز گردید و

نویسندگان تشویق شدند تا آثاری مبنی بر برتری نژاد مذکور و ارتباط بعضی از اقوام افغانستان به آن نگارش دهند در نتیجه شاگردان از تاریخ واقعی کشورشان بی خبر ماندند و بجای آن مغزهای شان با یک رشته مطالب نادرست انباشته شد. فرهنگ به نگارش روایات نیش دار و تحریک آمیز خود ادامه داده می نویسد که محمد نادر شاه با دادن امتیازات به قبایل پشتون بویژه سمت جنوبی و به کار بردن ایشان در شورش های داخلی بدبینی خفیفی را که در بین اقوام از جمله تاجیک و پشتونها موجود بود شدت بخشید. معذالک هنوز این بدبینی به مناطق آسیب زده محدود بود و عمومیت نداشت لیکن برنامه تعمیم پشتو با امتیازاتی که برای پشتو زبانان در معارف، مأموریت و اقتصاد در دنبال داشت مثل دادن زمین در مناطق غیر پشتو زبان به ناقلین پشتون توزیع موتورهای بارکش به ایشان به شرایط استثنائی و تمرکز پروژه های بزرگ آبیاری در مناطق سکونت پشتونها کشیدگی را بین ایشان و سایر اقوام که از این امتیازات محروم نگه داشته شدند، گسترش داد و مانع بزرگی را در نهایت در برابر تشکیل یک ملت واحد از اقوام مختلف ایجاد کرد.

دمجاهد ولس د اخبار بناغلو لوستونکو ۱ که د تقریظ محتویاتو، د شهرستانی پیام او د فرهنگ د کتاب په جعلی او دروغجنو افسانو بنا له شخصی بغض، تعصب او تحریکاتو څخه ډک روایاتو ته څیرشی دا به و منی چه سلمان رشدی به د شیطانی آیتو دلیکنی په وسیله د اسلام په مقدساتو دومره ملندی نه وی وهلی او دومره سپکاوی به یی نه وی کړی لکه څومره چه میرمحمد صدیق فرهنگ په خپل کتاب کی پر جعلی افسانو بنا لرلو له شخصی بغض، تعصب او تحریکاتو څخه ډکو روایاتو په وسیله د پښتنو سپکاوی کړی او دپښتو دژبی د روا ودی انکشاف او تعمیم په هکله یی ضدیت او دښمنی ښودلی او سپین سپیڅلی پښتانه یی د روا غوښتنی پر بنا د آلمان له نازیانو سره تشبیه کړی آریانا او آریین نفی کړی. د فرهنگ په کتاب کی نور ډیر داسی مطالب، ناروا او تحریک آمیز روایات شته چه دده کتاب په ضخامت بل کتاب پی لیکل گیدای شی. ولی د افسوس ځای

دادی چه انجینر احسان اله مایار د پخوانی والی مرحوم محمد اسمعیل مایار زوی، د پښتنو او پښتو ژبی په ډاګه مخالف کتاب بیا چاپ کړی او د سخن از ناشره تر عنوان لاندی خپل نظر داسی څرګنده وی:

«در میان تاریخ افغانستان در پنج قرن اخیر» نگاشته. محقق گرامی آقای میر محمد صدیق فرهنگ را میتوان در نوع آن منحصر به فرد دانست. پهنای دانش و بی طرفی نویسنده و به کار گرفتن روش علمی تاریخ نگاری این اثر را ممتاز می سازد، تا باشد نسل های امروز و فردا را در شناخت راستین روی دادها و علتها و معلولهای آن یاری نمایند»

په هر حال دا لیک د نورو تبصرو ګنجایش نلری هیله ده په نورو لیکونو کی په ناروا روایاتو بحث وشي ولی سمدستی په واحد افغانستان مینو خلکو او په تیره بیا دپښتنو غوږ ته دا خبره رسوم چه د ذکر شوو وګړو له شخصی بغض، تعصب او دهنمنی ډکو ناروا روایاتو ته پرمنطق استدلال او عینی واقعیتو بنا جواب ورنکړی دا ویره شته چه دپردیو د ګټی په منظور په دپښتنو ګریوانه ته لاسونه ور وږده شي او له هیواد څخه به بل لبنان جوړ شي. په پای کی له ټولو په څه پوه افغانانو چه د نظر او سلیم قضاوت خاوندان دی هیله کوم چه خپل سالم قضاوت د تقریط، د شهرستانی د پیام او د فرهنگ د کتاب پر ناروا روایاتو و نه سپموی.

و من الله التوفیق

زرملوال نوی دهلی هندوستان

د جولای لمړی نیټه ۱۹۸۹ م کال

پاسخ به نیشتهء فرهنگ

لیکوال : فیض احمد زکریا

مجاہدولس ۱۳-۱۴ کتہہ، کال ۱۳۶۸

نیشته بقلم میر حمد صدیق فرهنگ زیر عنوان «تحلیل راه‌های حل یا سعی برای جلوگیری از روشن شدن تاریخ» در شماره ماه میزان جریده مجاهدولس نشر شد که ذهنیت کمونستی محرر از عنوان تا انجام در آن آشکار است. قرار این ذهنیت بکار بردن هر وسیله برای حصول مقصد جائز است. بر همین اساس کمونستها زیر صیغه تحقیقات علمی و بشردوستی دروغ می‌گویند.

بیداد، غارت، قتل عام میکنند و با منطق تقلبکار خود سفید را سیاه و سیاه را سفیدنمایش میدهند. برژنف غدار این روش را در افغانستان چنان بی باکانه بکار برد که ملل عالم روسیه کمونست را محکوم کردند و رنالد ریگن رئیس جمهور پیشتر امریکا روسیه را قلمرو شیطان در روی گیتی اعلان کرد.

شواهد و دلائل بسیار به کمونست بودن فرهنگ دلالت میکند. برژنف سفاک پس از اینکه حفیظ الله امین قصاب را از میان برد و بجای او پیرک کارمل ساده لوح را بر کرسی ریاست جمهوری کمونست کابل نشانند فرهنگ را به مشاوری او ذلت تقرر بخشید «محرر» افغانستان در پنج قرن

اخیر» با هیچ نیرنگ نمیتواند این منزلت خاص خود را در نزد برژنف نادان و درنده از نظرها پیوشاند. واقعا کمونستها بغیر از هم مسلکان آزموده خود بهیچ کسی اعتماد نمیکنند.

کند همجنس با همجنس پرواز کبوتر با کبوتر باز با باز همچنان فرهنگ به کمک بیرک علنی با خانواده خود بحیث مامور عالی رتبه رژیم کمونست بخارج سفر کرد و چون از پیروزی مجاهدین درهراس بود بالاخره به امریکای متحده پناهنده شد. در اینجا از روزی که آمده حرکتی به پشتیبانی جهاد کس از او ندیده است بلکه برعکس بطور غیرمستقیم کوشیده تا مردم را از پشتیبانی مجاهدین منصرف سازد. بیاد داریم که تقریبا چهار سال قبل به هنگامی که در دفتر «پناهندگی واشنگتن» با هم برخوردیم فرهنگ با چهره خشمگین و لحن عصبی گفت: دولت امریکا هرگز به مجاهدین اسلحه کافی و ضد طیاره نمیدهد، یکسال دیگر به شما مهلت میدهم اگر این گفته من ثابت شد آنگاه اعتراف میکنید که در سیاست از شما واردتر هستم.

این پیشآمد فرهنگ مرا متعجب ساخت و هرقدر فکر کردم نتوانستم آنرا جز تشبث برای منصرف ساختن خانواده ما از پشتیبانی جهاد برحق مسلمانان افغانستان طور دیگر توجیه کنم. فرهنگ از روی ذهنیت خود گمان کرده بود که ایمان ما هم بنیاد مادی دارد و هرگاه از کمک امریکا مایوس شویم به حکومت کمونست کابل رجوع خواهیم کرد. او نمیدانست که ما خانواده مانند مسلمانان مجاهد افغانستان از دل و جان مسلمان هستیم و جز قادر مطلق، آفریننده این کائنات بهیچ ابرقدرتی اتکا نداریم.

بهار مردم هنوز بخاطر دارند که در کانفرانس وزارت خارجه امریکا به تاریخ دوازدهم دسمبر سال ۱۹۸۳ برژسکی، مشاور سیاسی کارتر و رئیس جمهور سابق امریکا، بیانیه ای به پشتیبانی مجاهدین ایراد کرد. همینکه سخنرانی او پایان رسید فرهنگ به پا خاست و با لحن عصبی از وی پرسید که اگر مجاهدین موفق شوند آیا باز قدرت به پشتونها سپرده خواهد شد؟ در چنین موقع باریک این سؤال بیجای

فرهنگ را جز جهش اراده تخریبکاری او آیا میتوان طور دیگر تعبیر کرد؟

در همین کانفرانس وقتی که لوی دویری خطابه بر علیه مجاهدین فداکار و دلیر افغانستان آغاز کرد من با تمام قوت با مشت بر روی میز زدم و حرف او را قطع کرده به آواز بلند باو گفتم: «ما بامید اینکه در این کانفرانس کمکهای بیشتر به مجاهدین پیشنهاد خواهد شد به اینجا آمدیم، اما حالا که چنین حرفها زده می شود من به شما میگویم که ملت افغان را شما نمیتوانید از پیروزی میوس سازید ما صد سال تنها در برابر دولت بریتانیا جنگیدیم اکنون در مقابل روسیه متجاوز و ظالم هم صد سال دیگر جهاد خواهیم کرد. «این سخنها بر اکثر افغانها تاثیر نمود منجمله جناب عبدالمجید خان زابلی، دکتور بشیر احمد زکریا، شاغلی ذلمی عزیز، شاغلی حبیب احمد زکریا و غیره فرصت را مفتهم شمرده بیانات پرحرارت بر علیه تجاوز و مظالم روسیه ایراد کردند و موفقیت آن را در افغانستان آسته با خطرهای بسیار وانمودند. فرهنگ که خود را از جمله عقول عالیه تصور میکند و هیچگاه فرصت خودنمائی را از دست نداده است حرفی بخیر ملت افغان و پشتیبانی جهاد به زبان نیاورد. این روش فرهنگ به هموطنان مسلمان ما موقع میدهد که ادعای حق پسندی، عدالت دوستی و صداقت او را ارزیابی کند.

پیش از اینکه به ایرادهای فرهنگ پاسخ بدهیم چالی از جدل قلمی او را بطور نمونه از نظر میگذرانیم. نامبرده در عنوان رساله تحلیل راههای حل بحران افغانستانه تالیف اینجانب به کلمه تحلیل پیچیده چنین می نگارد: «با اینکه در عنوان رساله از تحلیل صحبت میکند در متن آن از تحلیل علمی طفره رفته بجای آن به ادعاهای بدون مدرک و احیانا اقترا و بهتان توسل شده است». نخست باید خاطر نشان کرد که در عنوان از تحلیل صحبت کردن محال است. بعلاوه کلمه تحلیل در عنوان صریحا به راه های حل بحران افغانستان منحصر گردیده و با کتاب فرهنگ هیچ ارتباط ندارد. کتاب او تنها چون نمونه ای از نشریات تخریبکار ذکر شده و

شیوه و هدف آن مختصراً توضیح گردیده است. واقعا تحلیل علمی و درست کتاب فرهنگ در رساله کوچک تحلیل راهها . . . ناممکن بود و به همین لحاظ برای معلومات بیشتر رجوع خوانندگان را به کتاب شافلی حبیب احمد زکریا شناخت شیوهها در مبارزات فرهنگی جهاد سفارش کردیم.

اما میر محمد صدیق که بر خود فرهنگ نام نهاده و حتماً بمعنای کلمات تحلیل و صحبت خوب آشنا است به پیروی از جدل کمونستی متقلبانه اولی را به کتاب خود مربوط ساخته و دومی را عمداً بیجا بکار برده تا بتواند حالت روانی خواننده را برای پذیرش ایرادهای بی بنیاد خود مساعد سازد. این هم نمونه جالبی از شیوه فرهنگ کمونستی است. خوانندگان گرامی خود قضاوت کنند که آیا فرهنگ در اینجا صداقت علمی را برای رسیدن بمقصد فرش راه خود ن ساخته است؟

بملاوه فرهنگ مکرراً کوشیده که مختصر بودن تبصره مرا بر کتاب خود ضمه منطقی و استدلال من و مستند و محقق بودن اندیشههای خود نشان بدهد. اکنون با تحلیل چند فقره از کتاب او به ارزیابی این ادعای او می پردازیم. مدتی چون از نبشته فرهنگ در مجاهد ولس سپری شده و ممکن است همه مطالب در ذهن خوانندگان محترم باقی نمانده باشد بنابراین در هر فقره بنویت اول ایراد او را ارائه میکنیم.

در رساله تحلیل راهها . . . به موجودیت بعضی تضادها در کتاب فرهنگ اشاره کرده ایم فرهنگ بجواب چنین می نویسد: « . . . دگرگونیها تاریخی امر پیچیده و وابسته به عوامل متعدد است که درجه تاثیر هر یک باعتبار زمان و مکان فرق میکند. عامل اقتصادی که یکی ازین انگیزهها و با سائر انگیزهها دارای حیثیت متمم است نه متضاد . . . در متن کتاب بر همین اساس به انگیزهها و عوامل گوناگون اشاره شده . . . این گفتههای فرهنگ را ما تردید نمیکنیم. ما اصلاً بر طرز که او عوامل را برگزیده و در توضیح پدیدههای تاریخی بکار برده اعتراض داریم. در تشخیص عوامل او پابند اصول و منطلق علمی نیست بلکه از احساسات و

شیوه عقیدوی خود پیروی میکند. این روش او را نخست در نظر وی راجع به جنگ دوم افغان و انگلیس تحقیق میکنیم. فرهنگ در کتاب خود چنین مینویسد: «امیر شیر علی خان . . . عواطف شخصی خود را بیش از اندازه در امور رسمی دخیل می‌ساخت. . . دو پسر ارشدش محمد یعقوب خان و محمد ایوب خان در ابتدا با او همکار بودند اما بعد به علت تلاش امیر برای ولیعهد ساختن پسر کوچکتر از او آزرده شدند و از همه بدتر اینکه مساعی امیر برای قبولاندن ولیعهد پسردلخواه او کشورهای خارجی را بداخله در امور افغانستان تشویق کرد که سرانجام به جنگ دوم افغان و انگلیس منجر شد» (ص ۲۴۰)

در این قضاوت خود فرهنگ از میان واقعات گوناگون یک رویداد فرعی را برگزیده و آنرا سبب جنگ دوم افغان و انگلیس نشان داده است که مخالف اصول تحقیقات تاریخی میباشد. همه مورخین راستکار سیاست جهانگیری بریتانیا و دولت روس را عامل اصلی جنگهای افغان و انگلیس می‌پندارند چنانکه میرغلام محمد غبار که نسبت به فرهنگ به شیوه علمی پابندتر بود در کتاب خود «افغانستان در مسیر تاریخ» می‌نویسد: «انگلیسها در آسیای وسطی میخواستند قبل از اینکه دولت روس در آسیای مرکزی تا دریای آمو برسد خود تا سواحل آمو رسیده باشند» (ص ۵۲۳) در اینجا باید تصریح کرد که بریتانیا تنها دولت روس را برای حاکمیت خود در هندوستان خطر نمی‌دید بلکه ملت با هوش و جنگجوی افغان را که چندین بار در روند تاریخ بر سرزمین هند حکمفرما شده بود رقیب خود پنداشته از آن خوف داشت. اکلند گورنر جنرال هندوستان خواست که با فورورد پالیسی «سیاست پیشرفت» افغانستان را هم در قلمرو فرمانروائی انگلستان در آورد. اما پس از دو جنگ زمامداران بریتانیا چون متیقن شدند که ملت افغان را نمیتوانند در زنجیر اسارت در آورند روش خود را تبدیل کردند و کوشیدند که از راههای دیگر خطر افغانستان را رفع کنند. غبار در این خصوص چنین می‌نویسد: «رویه‌مرفته ماحصل سیاست انگلیس در افغانستان این بود که . . . خواه به تجزیه و تقسیم و

خواه کنترل توسط حکومت افغانی، مملکت را بشکل پارچه پارچه شده و ضعیف و مجزا از جهان و متروک و منزوی نگهدارد استقلال سیاسی و ارتباط او را با دول جهان معدوم نماید از نشر تمدن و فرهنگ جدید جلوگیری کند. دولتها را طرف تنفر مردم قرار داده مجبور به توصل بخود نماید در عین حال کشور را با تبلیغات وسیع خود به صفت جهل و وحشت و دزدی و دروغ گوئی بدنیای معرفی کرده هیچ نوع فضیلت و افتخار تاریخی برایش نگذارد. مخربترین پالیسی انگلیس در افغانستان، همانا کنترل کشور بواسطه امرای آن بود، زیرا در صورت استیلا مستقیم مردم کشور دشمن خود را تشخیص کرده و خط سیر خود را میتوانند تعیین کنند در حالیکه نفوذ دشمن در زیر نقاب داخلی این خط سیر را مغشوش میساخت و تخریبات دوامدار راه خود را در بین جامعه افغانستان گشاده میرفت» (ص ۴۴۴)

در مقابل این سیاست بریتانیا، امیر شیرعلی خان بعد از اینکه استقرار سلطنت را تأمین کرد در ساحات اقتصادی، فرهنگی، پیشه وری و مخصوصاً "اسلحه سازی و تشکیل یک اردوی منظم و عصری توجه کرد که یک افغانستان مترقی و نیرومند بسازد تا بتواند از تمامیت ارضی و استقلال کامل خود دفاع کند. این تلاشهای امیر شیر علی خان دولت بریتانیا را به اندیشه انداخت و ناآرام ساخت تا اینکه بدون دلیل معقول قشون دولت امپریالیست بریتانیا در ماه نوامبر ۱۸۷۸ برای از میان بردن آن پادشاه منور و وطن دوست از سرحدات افغانستان عبور کردند و در نتیجه جنگ دوم افغان و انگلیس در گرفت.

فی الواقع هر حکومتی که افغانستان را در شهراه ترقی پیشبرد دولت بریتانیا برای تخریب آن شروع به فعالیت کرد محققین خارجی و افغان را عقیده بر آن است که در شورشهای ملای لنگ، شینوار و حبیب الله کلکانی در دوره سلطنت امان الله خان دولت بریتانیا دست داشت. در زمان نادر شاه و ظاهر شاه چندین بار در اقوام سرحد فتنه برپا کرد و بالاخره پیر شامی را با اقوام مسعود و وزیر در سال ۱۹۳۷ تا غزنی برای

تخریب حکومت و ایجاد کشت و خون بطرف کابل سوق داد. مرحوم فیض محمد خان وزیر خارجه نبشته با لحن اعلان جنگ در اخبار اصلاح نشر کرد و بریتانیا را مجبور ساخت که این بساط تخریبکاری خود را برچیند. در برابر این همه واقعیتها و در حالیکه پسران امیر شیر علی خان با فرورد پالیسی انگلستان هیچ ارتباط نداشتند جز یکنفر کمونست کس نمیتواند بنویسد که اختلاف آنان با امیر موصوف «سرانجام بجنگ دوم افغان و انگلیس منجر شد..» در این قضاوت خود فرهنگ استدلال منطقی را بدماغ خود راه نداده، قرار روش پروپاگندی سببی از خود برای این جنگ تراشیده تا به هدف خود برسد. بدین طریق نامبرده بار دیگر ذهنیت کمونستی خود را آشکار ساخته است. کتاب فرهنگ را که سرتا پا باین ذهنیت نگاشته شده کی، جز «فرهنگ» میتواند علمی و مستند قبول کند.

در این موقع باید علاوه کرد که ذهنیت کمونستی چون از مدتی در کشور ما نفوذ کرده بعضی نویسندگان مسلمان ناخودآگاه زیر تاثیر آن قرار گرفته‌اند. در نوشته‌های آنان، به سیاست استعماری بریتانیا و روسیه تزاری که افغانستان را خفه کرده بود اشاره نشده بلکه بر عکس ادعا شده که افغانستان یک قدرت بزرگ در آسیا بود که میتواند روسیه را از ترکستان و بریتانیا را از هندوستان بیرون کند لیکن زمامداران آن از ناهمی و خودخواهی مانع این کار شدند. اسلام این نوع قضاوتهای پروپاگندی را مردود قرار داده است آیه کریمه: «وای بر هر عیبجوی هرزه زبان.» (همزه، ۱) در آیه دیگر گفته شده: «... و نیز از قول باطل دوری گزینید.» (حج، ۳۰)

واقعا ایمان متین مسلمانان در گذشته باعث پیشرفت علم گردید. یک نفر مسلمان عالم آنچه را قلبش تصدیق میکرد به زبان میآورد و در قلب او جز حقیقت و عدالت دیگر اندیشه راه نداشت.

تاریخ در نگاه اسلام عبارت از شرح واقعات از روی صدق است. وقتی که بدین طریق پدیده‌ها تحلیل و تحقیق شوند خواه خواه علل عروج و

انحطاط ملل آشکارا میشوند و تاریخ بر راه بشر روشنی میاندازد. به همین مفهوم است که قرآن عظیم الشان تاریخ را احسن القصص می‌نامد. ابن خلدون مورخ شهیر عالم اسلام از واقع بینی خود امروز در جهان علم مرتبه بس بلند دارد. بنابراین پادشاهان افغانستان را از شرایط محیط اجتماعی و سیاسی مجزا کرده و اشتباهات آنان را یگانه سبب پدیده‌های نامطلوب گذشته وانمودن با اصول علمی و ایمان اسلامی سازگار نیست ظلم بهر شکل که بروز کند مخرب، زاده جهالت و نقیض علم است.

تبصره فرهنگ بر مناسبات دوستانه افغانستان و آلمان نازی مثال جالبی دیگری است که ذهنیت کمونستی او را بکلی افشا میکند. در این خصوص نامبرده چنین می‌نویسد: «در اثر تماس‌های رجال دولتی افغانستان با رهبران حزب نازی که ایدئولوژی آن بر سه نکته، برتری خواهی نژادی، دیکتاتوری شخصی و همکاری دولت با سرمایه داران بنا یافته که هر سه با پندارهای شخصی‌شان موافق بودند، اثرات عمیق و مثبتی در ذهن رجال دولتی افغانستان به جا گذاشت و آنها خواستند آن را به کمک آلمان به شکل عصری‌تر در کشور تطبیق کنند.» (ص ۴۴۳) تا تخیلات هذیانی محرر خوبیتر آشکار شود این تبصره را در شرایط بعد از جنگ اول جهانی ارزیابی میکنیم.

طوریکه پیشتر تشریح شد دولتین بریتانیا و روسیه تزاری افغانستان را زیر فشار قرار داده فرصت ترقی نمیدادند و هر دو ب فکر استیلای آن افتاده بودند. دولت آلمان در جنگ اول جهانی روسیه را مغلوب کرد، با حکومت جدیدالتاسیس لنین معاهده برستلی - توسک را به تاریخ ۳ مارچ ۱۹۱۸ امضا نمود، حق خود ارادیت ملل و رعایت استقلال افغانستان و ایران را در آن بر روسیه کمونست قبولاند و این دو کشور مسلمان را گرویده خود ساخت.

اعلیحضرت امان الله خان با دولت آلمان مناسبات بسیار دوستانه داشت و میخواست که پروگرامهای ترقی افغانستان را به کمک آلمان بسر برساند. مکتب آمانی (جرمنی) را در جون ۱۹۲۴ افتتاح کرد یک عده شاگردان

را برای آموزش به آلمان فرستاد. برای تعمیر شهردار الامان والتر هارتن مهندس آلمانی را استخدام کرد، لودوینگ آدمک که مورخ محقی است راجع به موقف آلمان در عهد امان الله خان چنین می‌نویسد: «بتدریج روشن شد که هیچ دولت اجنبی انحصار فعالیت را در افغانستان نداشت. اما آلمان از یک موقف خاص برخوردار بود. (امور خارجی افغانستان تا نیمه قرن بیست، صفحه ۷۶) مورخ در فصل «مسافرت پادشاه در اروپا» می‌نویسد: «امان الله به شقی که بریتانیا و روسیه ایجاد کرده بودند تماس نموده گفت (به هندنبرگ رئیس دولت آلمان) مناسبات بین لندن و مسکو هرگاه خوب یا خراب باشد برای افغانستان خطرناک است در صورت اولی هر دو دولت در برابر افغانستان اتفاق میکنند و در حالت دومی افغانستان از کشمکشهای آنها در هم و برهم می‌شود.» خلاصه افغانستان و آلمان در زمان سلطنت امان الله خان با هم بسیار دوست و نزدیک شده بودند. فرهنگ نمیتواند این واقعیت را پنهان سازد.

وقتی که سلطنت خانواده نادر شاه در افغانستان استقرار یافت و دولت آلمان باز در قطار دول بزرگ جهان جای خود را احراز کرد برای افغانستان فرصت میسر شد که دوباره به دولت آلمان نزدیک شود و با کمک آن در راه ترقی پیشبرود. فیض محمد خان وزیر خارجه در سال ۱۹۳۶ راجع به خریداری اسلحه و بعضی پراگرامهای اقتصادی با رجال دولت آلمان در برلین مذاکره کرد و برای استخراج بعضی معادن قراردادی را امضا نمود. عبدالمجید خان زابلی مذاکرات وزیر خارجه را دنبال کرد و چندین پروتوکول و قرارداد را ترتیب و امضا نمود.

ناگفته نماند که فیض محمد خان در عین زمان می‌کوشید که امریکای متحده را هم از راه سرمایه گذاری به افغانستان علاقمند سازد. با رئیس «کمپنی اتلند اویل اکسلوریشن» امریکائی در خصوص استخراج نفت در برلین شروع به مذاکره کرد. در این موقع سردار محمد هاشم خان صدر اعظم برای معالجه خود به برلین آمد و در اثر تحریک بعضی اشخاص کوشید که فیض محمد خان را از این اقدامش منصرف سازد. لیکن فیض

محمد خان باین مخالفتها وقتی نداد و بعد از تحقیق قراردادهای نفت ایران، عراق و مکسیک قراردادی ترتیب نمود و آن را بخط زیبای خود نوشت. در ضمیمه قرارداد برکمپنی قبولاند که هرگاه در آینده قراردادی با شرایط خویتر در کدام کشور جهان امضا شود قرارداد افغانستان با کمپنی مذکور طبق آن تعدیل خواهد شد. سردار محمد هاشم خان وقتی که قرارداد و ضمیمه آنرا خواند بسیار خوش شد و کسانی را که با فیض محمد خان مخالفت میکردند نزد خود طلبید تا قرارداد را بچشم خود بخوانند.

روزی که فیض محمد خان قرارداد نفت را به مجلس شوری ارائه کرد همه وکلای ملت او را فرزند عاقل، دانشمند، و صادق افغانستان خواند، و خدمات او را در شناختادن استقلال افغانستان و تاسیس روابط سیاسی با دول اروپائی، ترقیات معارف، تاسیس امنیت در بدایت سلطنت نادرشاه و بهبود مناسبات افغانستان با کشورهای جهان ستایش کردند. فیض محمد خان بجواب آنان اظهار کرد که مساعی او در مورد قرارداد نفت قابل ستایش نیست بلکه از روی مجبوریت آنرا به تصویب نمایندگان ملت افغان پیش میکند. ملت مسلمان افغان جواری را تلخ کرده به اولاد خود میدهند تا زود خورده نشود در حالیکه خداوند منابع طبیعی فراوان ثروت باین کشور ارزانی فرموده است. ثروت افغانستان را زیر خاک و ملت افغان را در فقر و گرسنگی نگهداشتن گناه است. اما اولاد افغان باید زود خود را آماده سازد که منابع کشور خود را بدست خود بکار اندازند. در پایان فیض محمد خان علاوه کرد: «روزی که جوانان افغان برای این کار آماده شدند اگر این قرارداد را پاره پاره کرده مرا خائین ملی اعلان نکنند اولاد اصیل افغانستان نخواهند بود. فیض محمد خان با جاپان نیز مناسبات سیاسی برقرار کرد و سعی نمود تا این دولت آسیائی نیرومند را همه سد در مقابل تهدید بریتانیا و دولت روسیه بسازد.

فرهنگ از همه این واقعات چشم پوشیده سبب نزدیکی حکومت محمد هاشم خان را به دولت آلمان در «برتری خواهی نژادی» رجال دولت و

آرزوی شان برای تطبیق این «برتری خواهی بشکل عصری» دیده است. از جملات مبهم فرهنگ فهمیده نمی‌شود که مقصد او از تطبیق «برتری نژادی بشکل عصری» چیست. المعنی فی البطن المحرر. هرگاه مقصدش کشتار یهودیها در حمامهای گاز زهردار باشد طبعاً نامبرده نمیتواند ارتکاب چنین کشتارها را در زمان حکومت مسلمانان افغانستان اثبات کند. فرهنگ هم آخر میدانند که دروغ بی حجاب چنان زشت است که خواننده را از دروغگو متنفر میسازد. بنابراین به تکتیک کمونستی توسل ورزیده، مقصد خود را در کلمات آسته با خاطرات منفور بشکل مبهم پیچیده و به خواننده پیش کرده تا از راه تلمیح در ذهنش راه یابد و احساسات او را بشور آورد. آیا فرهنگ دوستی رضا شاه و آلمان را هم از «برتری خواهی نژادی میدانند»؟

نیرنگ‌های سخن و هدف داستان
«افغانستان در پنج قرن اخیر»

لیکوال: پوهاند داکتر یحیی ابوی

مجاهد ولس ۱۱ و ۱۲ گنه - کال ۱۳۶۸

اگر جریده وزین مجاهد ولس در شماره ششم و هفتم سال پنجم نشراتی خود در سال ۱۳۶۷ خبیری از نشر کتاب افغانستان در پنج قرن اخیر نمیداد، هنوز از چگونگی توزیع و نشر مجدد آن بی خبر بودیم. برادر محترم ولس مل که همواره در راه خدمات نشراتی امور جهاد و وقایع عمده سیاسی همه جانبه که در حق دولت و ملت افغانستان در دهه جهاد صورت گرفته، با تحمل و حوصله و هم موضعگیریهای آزاد خدمات شایسته را انجام داده که برحسب آن می‌خواهم، عرایض مختصری را درباره کتاب فوق‌الذکر ذیلاً تقدیم و از ایشان خواهش کنم تا آنرا جهت اطلاع مولف و خواهران و برادران مهاجر و مجاهد در جریده مجاهد ولس به نشر رسانند.

بعد از تلاش شخصی، بالاخره یک نسخه کتاب فوق‌الذکر که نمایندگی از طبع دوم آن در ماه قوس ۱۳۶۷ در پاکستان می‌نماید، به مطالعه من رسید، اینکه طبع اول آن به چه تعداد بوده چرا نایاب شد و انجینر محمد احسان مایار چرا آنرا خودسرانه به طبع رسانیده‌اند، سئوالات معمولی است

اما نشانه از زد و بندهای هم است که پیچیدن در آن کار من نیست اما می‌باید در این رابطه توجه خواهران و برادران مهاجر را در بی بندوباریهای نشرات که شایسته‌گی معرفت خصلت‌های تاریخی اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه افغانستان را ندارد، و هم مخالف روحیه جهاد اسلامی و ملی ملت مجاهد افغانستان، خاصه در امروز قرار می‌کند، مشترکان آنها جلو زنییم - و علت چنین بی بند و باریهای را باید جستجو نموده در رفع آن باید کوشید که مختصراً عرض می‌نمایم . . .

بی بندوباریها در نوشتن آثار، مقاله‌ها، در حق ملت مجاهد و مهاجر آغشته در جهاد مربوط به عدم درک مسئولیت‌های فردی، شخصی و گروهی نبوده و هم مربوط به نظم رایجه مطبوعاتی در دیروز مملکت نیست، بلکه از کسب صلاحیت‌های غیر مسئول هر کدام از درک کمیت و کیفیت خصلت‌های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، کلتوری، دین و مذهب ملت مجاهد افغانستان در قبال دهه جهاد است که عده معلوم و انگشت شماری از مهاجرین افغان تابع افکار نظریات و تصورات، قضاوت‌های قبلی سیاستمداران، محققین و دانشمندان خارجی علاقمند به قضایای افغانستان شده‌اند که ارزشهای ملی، اسلامی ما را از دیدگاه خود، مطابق به منافع سیاسی و اجتماعی خود ارزیابی نمایند به این منظور سعی ورزیده‌اند که در این راه یک تعدادی موسسات را به نام کمک، معاونت، تحقیقات و غیره تاسیس و مورد استفاده آنها طوری قرار دهند تا اهداف خارجی‌ها را در قبال جهاد شامل حال ملت مجاهد سازند که خود بحث جداگانه، قابل غور و هم عمیق است که نشانه چنین قضاوتها را علی‌الجاهه متوجه نشر، کمیت و کیفیت افغانستان در پنج قرن اخیر می‌سازم.

طوریکه در اکثر نشرات خارجی تاجائیکه من به لسان آلمانی از این آثار مطالعه نموده‌ام و قسماً در آثار انگلیسی و ترجمه‌های آن که در مورد مملکت، دولت و ملت افغانستان سخن را آغاز می‌نمایند مطلب همه از اقوام مختلفه، نژادهای متنوعه، السنه مختلفه و مذاهب آغاز می‌گردد تا هویت ملی و وحدت ملی، دین و کلتور ملت مسلمان افغانستان را مورد سؤال قرار

داده، ذهن تفرق طلبی نژادپرستی، ظلم و استبداد را در رابطه فرد با دولت و آخرالامر همه را به تفرقه افکنی سوق دهند این سیاست هدفمند فاجعه استعمار انگلیسی و دولت شوروی به منظور توسعه طلبی و تحکیم بنیاد استعمار برطانیه و روسیه شوروی در طول پنج قرن که مولف در حق افغانستان تاریخی می‌نویسد و عملاً در هند، ایران، افغانستان مالک اسلامی تحت الحمايه شوروی تطبیق شده است. در رابطه تطبیق این سیاست به چشم سرمشاهده می‌نمائید که دولت شوروی با هجوم عکسری خود و اشغال کامله افغانستان در شکن نظم اجتماعی افغانستان از نگاه حقوق عامه، خصوصی، دولت بالاخره نظم شرعی دین مبین اسلام عملاً اقدام نمود، آواز، حقوق ملیت‌ها را صرف به منظور تضعیف قدرت جهادی ملت مسلمان و تسخیر ذهن سیاسی اجتماعی و اقتصادی جوانان افغانستان به راه انداخت، که در نتیجه ناکام شده، امروز رژیم مفسد و ملحد و سردمداران کفر کیش آنها مسلمان شده، دست به صحنه سازهایی اسلام می‌پردازند می‌باید آثاری که جوانب تاریخی ارزشهای اجتماعی ملت افغان را که برخواسته ارزشهای اسلام و خداپرستی است، در نظر گرفته، واقعیت‌های عینی را درج کتب نمایند، نه اینکه چون روشهای کهنه استعماری بر طانیه که امروز دولت شوروی و هواداران آن در سراسر جهان آنرا در حق ملت افغان دامن می‌زنند و ملت مجاهد را می‌خواهند در صحنه جهاد افتراق دهند، خاصه مورخین، محققین وطن دوست افغان از آن فاصله گیرند.

با نظر داشت تبصره بررورش نویسندگی مهاجرین در قبال جهاد، نظری به روحیه، شیوه تاریخ نویسی در کتاب تاریخ افغانستان در پنج قرن اخیر می‌اندازیم که از جستجوی علت‌ها، تحلیل وقایع تاریخی مولف چه نتیجه گیری نموده و چه ودیعه، اسانات تاریخی را در رابطه تشخیص احوال حاضر و امکانات انکشاف و آسایش در پرتو وحدت، ملیت افغان پیشکش می‌نمایند نیرنگهای مطلب و هدف مکتوم مولف در طی سخنان فریبا از همان انتخاب عنوان کنگ آغاز می‌شود که توضیح آنرا مولف خواسته است،

طی سخن پردازی های مزید جنبه خاصی داده و سعی می‌ورزد آنرا نقش عمومی تاریخ در افغانستان دهد که در اذهان عامه قابل پذیرش قرار گیرد. اما اینکه مولف با نظر داشت و شناخت عمیق که از ساختمان و خصلت‌های اجتماعی ملت افغانستان دارند، تنها طبقه خاص را به صفت روشنفکر و جوانان غیر وابسته از جامعه مبنی نموده، نوشتن این اثر را مشخص به یک طبقه می‌سازد، خود به خود هدفمندی مولف را در رابطه تدوین و نگارش این اثر واضح می‌سازد که اثر فاقد ارزشها، کاوشها، تحلیل‌های علمی بوده، از همه بیشتر جنبه تبلیغاتی دارد. که مولف قصد دارد، اذهان این طبقه را که نقش عمده در خدمات اجتماعی ملت مهاجر، مجاهد چه در حیات هجرتی، چه در حیات جهادی، چه در حیات سیاسی و کلتوری داشته، امید حاضر و آینده جامعه آغشته جهاد را تشکیل می‌دهند، به نام تنویر اذهان در راه وحدت، سلامت ملی و انکشاف سیاسی واحد مفشوش می‌سازد هر شخص اعترافات شخصی غیر مدلل، ضد و نقیض مولف را به دقت خوانده، انتظار آنرا بدل می‌پروراند که اینک شخص ذیصلاح، صاحب نظر، سیاستمدار مایل به چپ، ادیب و طالب العلم تاریخ (در مذاکره و یا مصاحبه که نیرحمده صدیق فرهنگ در سال ۱۹۸۳ با رادیوی صدای امریکا انجام داده‌اند) ایشان را شخص محترم و سیاستمدار مایل به چپ معرفی نموده و آقای فرهنگ خود از نقش و مشوره‌های خود به بیرک کارمل توضیحات دادند. هکذا مولف خود را شاهد عینی حوادث، طالب العلم تاریخ معرفی می‌نماید - مراجعه شود - به نقش شاه سابق در حل مساله افغانستان، نشره مجاهد ولس شماره هشتم، سال چهارم ۱۳۶۶ امروز حاضر شده است که اغلاط مشهور تاریخی که در کتب تاریخی و کتب درسی در پنجاه سال اخیر درج است، نه تنها برملا ساخته، بلکه در اصلاح آن سعی می‌ورزد تا اذهان عامه و بالاخص روشن فکران و جوانان غیر وابسته را در جهت مثبت حوادث روز میکشاند و واقعا تاریخی می‌نویسند که مستند عینی و غیردستوری باشد، مخصوصا در آواینکه مولف در خود قدرت سیاسی، قلمی و هم جوانی بود،

شیوه تاریخ نویسی وقت و زمان به ایشان فرصت نوشتن چنین تاریخ مستقل را نداد و امروز به تشویق دوستان به آن اقدام نموده است همه را مرهون تغییر در روش تاریخ نویسی آزاد بعد از هجوم و اشغال افغانستان یعنی در سال ۱۹۷۸ در افغانستان میداند و اعترافات خود را متوجه مورخین خلقی و پرچمی به ارتباط نوشتن تاریخ نوین افغانستان ساخته و همچنان آثاری را که از آن و مولفین آن اسم نه برده و آنرا مشخص نمی‌سازد در قبال جهاد، دانشمندان مهاجر و مجاهد نوشته‌اند، انحصاری، محدود ناکافی قلمداد می‌نماید.

خلاصه اعترافات که غیر مستند است، ذهن خواهران و برادران دردمند را از گزارشات تلخ دیروز افغانستان و قلب‌های مملو از غم و اندوه از دهه جهاد آزادیبخش اسلامی فریخته ساخته، ضمناً مسئولیت نیز خود را پابند گفتار خود دیده متوجه می‌شود که عنوان انتخاب شده برای این کتاب تاریخ که باید جوابگوی صریح کتاب افغانستان نوین خلقی‌ها و پرچمی‌ها باشد و هم در تردید کتب که صیغه تاریخی را به خود گرفته و دانشمندان مهاجر و مجاهد آنرا تالیف کرده‌اند، اقدامی کرده باشد وهم رعایت شرایط به خصوص جهاد را در نظر گیرد، تلاش می‌ورزد که خود را از قید رهائی دهد متوصل به جستجوی عنوان جدیدی زمان و مکان تاریخی وعده شده، عنوان را به افغانستان در دوره اسلامی با تکیه در پنج سده اخیر وسعت میدهد که توقع نتیجه گیری مثبت را از نتایج درنزد خواننده بیشتر می‌سازد، باز هم مولف خود را مقید به وعده‌های فریبنده چون تاریخ نوین، تاریخ پنج قرن، تاریخ دوره اسلامی و بالاخره مواجه به قضایای جاری در قبال جهاد اسلامی می‌بیند. و از طرف دیگر به اعترافات وارده خود در حق مورخین اخیرافغانی انجام داده است که آنها را جعل کار، در تاریخ سازشکار و البته دستوری، معرفی نموده، خلاصه در جواب آن عاجز شده و هم هدف اصلی مولف در نوشتن این تاریخ از دست مولف می‌رود و صرف برای به کرسی نشاندن هدف نهایی وایدیالی خود که همه به روایات، منابع خارجی، و غیر مستند، بودن روایات

بدون جستجوی علت‌ها، تحلیل حوادث و بررسی واقعیت‌های تاریخی استوار است، قبل بر آن که ساخت تاریخ خود را در پرتو معرفی پروبلم عایده، رهنمایی، چوکات بندی مطالب تسلسل بررسی‌ها، بازگویی از تعقیب و روش و شیوه علمی در نوشتن اثر معرفی نماید، خود از تزائید، تناقض، کمبودیها، عدم تسلسل و فقدان روش علمی در نوشتن اثر اشاره نموده و اتخاذ شیوه کار را وسیله بازگویی اهداف نهفته خود قرار میدهد. که میتوان پیشگفتار غامض و پیچیده مولف را نیرنگ سخن‌ها خطاب کرد، که شیوه کار مولف جز اهداف تبلیغاتی در لباس تاریخ کدام مطلب علمی را ارائه نمی‌ماید - بلکه صداقت مولف در تعقیب شیوه کارش در متن کتاب هم به نظر نمی‌خورد نه تحلیل و نظم در دوره‌های اسلامی به نظر می‌خورد و نه ضرورت کارش علمی و مراجعه به ادوار تاریخی قبل از میلاد کاملاً توضیح شده است و نه اشاره که چرا کتاب را به هفده ابواب تقسیم می‌نمایند، تنها نقطه قابل اهمیت و در خور دقت همان است که مولف با وصف آنکه خود را شاهد عینی حوادث و طالب العلم تاریخ میدانند - از نگارش دوران تاریخی سرنوشت ساز پنجاه سال سلطنت خانواده نادری به شمول نفوذ کمونیزم و رژیم دست نشانده آن در پرتو جهاد سرنوشت ساز شانۀ خالی نماید از قسمت عمده تاریخ افغانستان در دوره اسلامی با تکیه در پنج قرن اخیر از آخر می‌کاهد خلاصه عنوان به پیشگفتار پیشگفتار به ابواب و ابواب نه از نقش مردم نه از رول اقوام و قبایل، نه از اهمیت نژاد و فرهنگ که جز از عناصر عمده شکل ادوار تاریخی است، با متن کتاب هم آهنگی نداشته و صراحت لهجه ندارد. گذشته از همه مولف چون مطمئن است که روش متاخذ وی دنباله شیوه تاریخ نویسان خارجی که قسماً شاید محقق حوادث تاریخی اما اکثراً سیاستمداران هدفمند قدرتهای استعماری هستند که در طول پنج قرن در حق افغانستان همواره نبشته کرده‌اند که چون قضایای تاریخ سیاسی در ممالک مستعمره خودها از وسایل نژادی، مذهبی، قومی و لسانی در شکن هویت ملی، وحدت دینی و کلتوری و غیره مسایل آنها سوء استفاده نموده

در افغانستان هم همواره این موضوعات را به غرض افتراق، در هم شکنی نظم اجتماعی آنها براه اندازند تا آنها را از هم جدا سازند از آن مولف روایات را انتخاب می‌نماید که مورخین نیم قرن اخیر افغانستان مردود شناخته، میرمحمد صدیق فرهنگ بدون آنکه اشاره داللتاً، صرف نظر از تحلیل و دلایل علمی در صحت و سقم روش متاخذه تاریخ نویسی مورخین افغانی در پنجاه سال آخر بدهد دست به نوشتن تاریخ با عین شیوه زده روایات منابع خارجی را مورد استناد قرار داده با تردستی خاص الزام واقعیت آنها بدوش نگرفته و خود هم حاضر نیست آنها تحلیل و بررسی نماید، بلکه بررسی بیشتر روایات مجهول را به منابع مجهول خارجی ارجاع می‌نماید - خلاصه مولف اقدام به نوشتن تاریخ دستوری نموده است که شیوه مثبت مورخین افغانی را تعقیب نکرده، به طور غیر مستقیم در لابلای نیرنگ سخنها در نوشتن اقدام نموده است که نژاد، اقوام، قبایل، لسان و مذهب را انگیزه حقوق ملیت‌ها قرار داده، از شیوه استعمار یون که سخن از حقوق ملیت‌ها می‌زنند، پیدایش افغانستان را منحیث دولت کهن و ملت مسلمان و واحد افغان را در مسیر تاریخ نوشته مرحوم میرغلام محمد غبار مورد سؤال قرار داده سعی می‌ورزد آنها را به ملیت‌های جداگانه، نژادهای متفرق، مذاهب دانسته در دو قرن اخیر جستجو نموده که این هدف را امروز دولت شوروی و رژیم دست نشانده آن عملاً در افغانستان تطبیق و دنبال می‌نمایند.

طوریکه گفته شد، بدون مقدمه و رهنمایی خاص کتاب به هفده ابواب تقسیم شده که دو باب آن به گذشته‌های بعید خارج پنج قرن است و پانزده باب آن متوجه کارنامه‌های خاص سلاطین افغان در هند، ایران و افغانستان است که غالباً و همه متوجه اقوام با نژاد است، بازگویی از فرهنگ، احوال اجتماعی، اقتصادی، و سیاسی جسته و گریخته ذکر شده است، وسیله تبلیغاتی در راه جستجوی تفوق طلبی‌های نامانوس یک قوم نه قوم بر قوم دیگر بوده، هویت تاریخی نژادها را مجهول می‌سازد که هرگاه شیوه داستان را نمی‌دانست، در تردید آن از نگاه روش علوم زیست

شناسی، نژاد شناسی، باستانشناسی، زبانشناسی، نفوس و ساختمان آن، و عناصر دیگر عمده تشکیل دهنده تاریخ در پرتو ملیت‌ها دولت به مفهوم سیاسی امروز آن پرداخته می‌شد، گذشته از آن مورخین نیم قرن اخیر، اشخاص صادق به علم، معرفت، صادق به دین و دولت نه به سلاطین، پادشاهان وظیفه خود را به کمال امانت داری انجام داده‌اند - و امیدوارم مورخین ذیصلاح قضایای افتراحتی این اثر را مورد تدقیق، تحلیل و بررسی قرار دهند، البته تا جایی که من ذیصلاح در امر ادای تردید این اثر باشم، عندالضرورت به آن اقدام خواهم نمود.

آنچه قابل تصریح و هاشیه رفتن مولف در این کتاب قابل یادآوریست، جستجوی قوم و قبیله و چگونگی تاثیر آن در رابطه فرد با دولت و حقوق ملیت‌هاست که مولف دو باب اول را به غرض مقدمه چنین هدف غیر مانوس خود با اقتباس از منابع خارجی برای آن نموده است تا قوم پشتون را در رابطه سلطه آنها در دو قرن اخیر در افغانستان مورد تاخت و تاز طوری سازد که نفرت جوانان ناخودآگاه را در برابر سلاطین مستبد نه، بلکه نفرت را در بین اقوام اصطلاحاً چاق سازد که من در این رابطه تا سف خود را در نحوه انتخاب سخنان برهنه مولف راجع به بعضی اقوام، سلاطین، شخصیت‌های معروف تاریخی، طور مثال دزدیدن و یا غصب کوه نور، یا ملا رومی، یا دختر فروش یا پسر نامشروع و بعضی اتهامات و بهتان های دیگریست که نام بردن از شخصیت‌ها گناه مکرر است. مخصوصاً اینکه در افغانستان امروز کدام اقوام زندگی دازند و یا افغانستان از سال ۱۷۴۷ و یا ۱۸۰۱ به صفت دولت رسمی شناخته شد و یا سلاطین مستبد پشتون حقوق عامه را تلف نمودند را تلف نمودند همه گذشته‌هاست که واقعا در شناخت اجتماعی دولت و ملت حاضر افغانستان موثر واقع میگردد. اما تاریخ معاصر افغانستان که دچار تحول عمیق است نتیجه جریانات تاریخی است که نسل موجود بالای گذشته و تغیر آن تاثیر نداشته و آن را تغیر داده - نمی‌تواند، اما نسل موجود دوران ساز تاریخ نیم قرن آخر شاهد تحولات عمیق اجتماعی،

سیاسی و اقتصادی هستیم، مولف بصفت شاهد عینی تاریخ این دوره را بر سبیل شیوه یا داستانسرایی به صفت رومان دلنشین فتنه انگیزنوشته است که فاقد ارزش های علمی که در راه حفظ هویت ملیت اسلامی افغانستان خدمت نماید می باشد حتی حاضر نشده است جریانات و حوادث گوارا و ناگوار این دوره را که ظاهرشاه چگونه به طبقه حاکمه و روحانیون، دانشمندان اعتماد کرد و نقش مردم در تعمیم سیاست جدید دولت دموکراسی چه بود و از اعتمادیکه شاه به گروه معین و انگشت شمار عنایت فرمود، چگونه سوءاستفاده شد، شاه چگونه از خانواده تجرید و از ملت جدا گردید - شیرازه نظام اجتماعی نافذه وهزاران مساله دینی استوار به دین اسلام چگونه مورد تاخت و تاز و از هم پاشانی در هجوم شوروی و اشغال افغانستان و وسیله استفاده های سیاسی از خود و بیگانه قرار گرفت، تا جوابگویی تاریخ افغانستان نوین رژیم کابل اقدام شوم شوروی ساختن در افغانستان گردد، صادق بعنوان کتاب و صادق به متن پیشگفتارخود نمی ماند.

افتخاری را که در دوره شاهی نصیب مولف کتاب شده است همانا عضویت وی در تدوین قانون اساسی و پارلمان غیر دموکراسی سلطه شاهی است که به کرات و مرات از آن یادآوری نموده اینکه چرا قانون اساسی تقلیدی برای ملت عنعنه وی افغانستان تدوین نموده و تاثیر آن چه بود، مولف نه تحلیل می نماید و نه نتیجه گیری - آخر الامر کتاب را تا سر انجام گذاشته، نوآوری در شیوه نوشتن تنها عناوین که معرف داستانسرایی یک رومان است، دیگر همه اقتباس مختصر نارسا و ناقص و برای جوانان غیر وارد در قضایای سیاسی جاری در افغانستان زهر حلال است که به آن اعتقاد نمایند چه در راه وحدت اسلامی ملی به خطا خواهند رفت. صحبت باقی و یار زنده

۸ سپتمبر ۱۹۸۹

شهر بوخوم

افغانستان در پنج قرن اخیر

یا

نفی هویت ملی و «تخریب وحدت ملی»

نویسنده: پروین مجروح علی
مجاهد ولس ۱۳ - ۱۴ گنه، کال ۱۳۶۸

کتاب (افغانستان در پنج قرن اخیر) توسط میر محمد صدیق فرهنگ در یک جلد و ۶۲۱ صفحه تألیف و در ویرجینای امریکا چاپ شده است. این کتاب چنین آغاز می‌شود:

این جهان کوه است و فعل ماندا باز می‌گردد نداها را صدا در پاسخ ندهای بناغلی فرهنگ صداهای از وراء صفحات مجاهد ولس در محیط افغانها طنین انداخت. بناغلی محی‌الدین زرمل وال در شماره ۲۳ سپتامبر ۱۹۸۹ آن را «عبارت تحریک آمیز و روایات شیطانی که از آن بوی خونین استشمام میشود» می‌پندارد.

بناغلی میر محمد صدیق فرهنگ را با سلمان رشدی مقایسه میکند و می‌گوید: «سلمان رشدی شاید با نوشتن آیات شیطانی به مقدسات اسلام به آن پیمانۀ تحقیر و توهین نکرده باشد که میرمحمد صدیق فرهنگ در کتاب خود از طریق افسانه‌های جعلی و روایات مملو از بفض، تعصب و تحریکات شخصی پشتون‌ها را مورد تحقیر و توهین قرار داده است».

بناغلی فیض احمد فیضی کابلی در رساله «تحلیل راه‌های حل بحران افغانستان» که بخشی از آن در شماره ۲۳ جولای سال جاری مجاهد ولس

به نشر رسید در مورد مولف کتاب چنین ابراز نظر می‌کند: «او واقعات و اسناد را به پیروی از شیوه کمونستی و بزعم پر از وهم خود توجیه نموده و با قضاوت‌های متناقض اصول تحقیقات علمی را پامال کرده است.»
سورخ کشور پوهاند داکتر محمد حسن کاکړ در شماره اکتوبر مجاهد ولس می‌نویسد: «اینکه مولف در صفحه (ج) ادعا میکند «دخیل ساختن عواطف شخصی در نوشتن کتاب سعی کرده‌ام تا سطح مطالعه را گسترش داده تعداد اسناد بیشتر و مدارک را بررسی کنم» اساساً غلط و اغوا کننده است.»

پوهاند کاکړ علاوه می‌کند: «خواننده از مطالعه دقیق کتاب ناگزیر چنان انتباه می‌گیرد که شاید هدف اصلی فرهنگ از تالیف این کتاب ضدیت با پشتون‌ها بوده باشد. . . فرهنگ در هر مورد کدام نظر نامساعدی راجع به پشتون‌ها یافته است آن را بدون انتقاد و حتی بدون ارائه شواهد اقتباس کرده و بعد تفسیر عندی در جهت تایید اظهار نموده. . . . فرهنگ در موضوع پشتو بسیار حساس بوده و حتی غلام تعصبات گردیده، عفت قلم را از دست داده است.»

من نه محقق هستم و نه مورخ آنچه در این نوشته به توجه خوانندگان محترم مجاهد ولس می‌رسانم ناشی از تأثر عمیق من من حیث یک فرد افغان نسبت به نشر این کتاب است. در حالیکه با قضاوت‌های بناغلی محی‌الدین زرملولو، بناغلی فیض احمد فیضی کابلی و پوهاند کاکړ توافق نظر دارم، می‌خواهم علاوه کنم که بناغلی فرهنگ در مجموع هریت ملی ما را می‌خواهد نفی کند. برای این منظور با بهره برداری از روایات و افسانه‌ها، همه اعتقادات مذهبی و ملی ما را مورد تحقیر و توهین قرار می‌دهد. برای اثبات ادعا خود توجه خوانندگان را به سه نکته قابل بحث در فصل اول «نظری به گذشته» و فصل دوم «خراسان و مردم آن» جلب می‌کنم بناغلی فرهنگ می‌نویسد:

۱- «در دوره اسلامی تا اواسط قرن نوزدهم افغانستان بیشتر به نام خراسان یاد میشد.» (ص ۱۱) «دولتی که در نیمه سده هژدهم توسط

احمد شاه ابدالی پی گذاری شد نیز در عصر شاه مذکور خراسان نامیده میشود. (ص ۱۳).

۲- باشندگان خراسان بخش بزرگ آن تاجیک‌هاوند. مردم شهر نشین و ده نشین بودند برخلاف مردم خانه بدوش و مالدار که دین ابایی شانرا برای مدت بیشتر حفظ کردند. (صفحه ۱۴) «علاوه بر تاجیکان در آن هنگام اقوام دیگری هم در خراسان زیست میکردند که بعضی از بقایای مهاجمان سابق بودند و برخی مردم خانه بدوش محلی مانند اجداد پشتونها و بلوچها و نورستانی‌های کنونی. در عین حال در کوهستان مرکزی خراسان مردمان دیگری بنام هزاره‌ها و نکودری‌ها جا گرفتند که بعضی پیش از هجوم مغلان باین خطه وارد گردیده و برخی در اثر لشکر کشی چنگیز خان و جانشینان او در آن جاگزین شدند، خودشان به هزاره و مسکن شان به هزاره جات شهرت یافت.» (ص ۱۴)

۳- زبانهای محلی که مهمترین آن زبان دری بود در دوره اسلامی پیدا شده‌اند مراسلات رسمی و دولتی در ساحه وسیعی از استانبول تا دکن به زبان دری صورت می‌گرفت.» (ص ۷)

۱- بناغلی فرهنگ هیت ملی ما را به حیث افغان مورد سؤال قرار میدهد و میخواهد ثابت سازد که افغان یعنی پشتون و افغانستان سرزمین پشتونهاست. این نام «افغانستان» به عنوان رسمی کشور باراول درسال (۱۸۰۱) در معاهده بین انگلستان و ایران درباره دولت درانی (دولت پشتون‌ها) به کار رفته.» (ص ۱۶) لذا به زعم بناغلی فرهنگ هیت ملی برای گروه‌های دیگری لسانی و نژادی شده نمیتواند. هیت ملی باشندگان اصلی کشور «که بخش بزرگ آن تاجیک‌ها اند.» خراسانی است. برای اثبات نظر خود بناغلی فرهنگ در واقع در بیابان وسیع و بی مرز عقب سرابی به سوی افتاب برآمد (خراسان) براه می‌افتد. با تک و دو عطش وی بیشتر میشود و سراب دورتر. با آوردن روایات متناقض «منطقه بشکل تعریف شده خراسان» (کیرو و هاویل، خوشحال خان ختک، سال ۱۹۶۳) را مفشوش و تاریک‌تر می‌سازد اما با وجود ابهام و تاریکی ادعا میکند

«افغانستان در عصر احمد شاه ابدالی نیز بنام خراسان یاد میشود.» و روایتی از سید صابر شاه می‌آورد «او پادشاه ولایت خراسان است و تو صوبه دار پادشاه هندوستان». (ص ۱۲) در حالیکه این روایت را فرمان احمد شاه ابدالی رد می‌کند. احمد شاه ابدالی در سال (۱۱۷۴ - ۱۱۷۳ هـ ش) به سلطان مصطفی خلیفه عثمانی نامه می‌نویسد و در آن از انتخاب خود بحیث پادشاه به خلیفه اطلاع میدهد وی اضافه میکند که نخست به امور خراسان، عراق، ترکستان و آذربایجان رسیدگی خواهد کرد. (عبدالحمید طبیبی، افغانستان، سال ۱۹۸۵، صفحه ۹۹). احمد شاه ابدالی به وعده خود وفاء میکند «در ولایت خراسان بعد از مرگ نادرشاه در سال ۱۷۴۷ میلادی علی قلی برادر زاده او که حاکم سیستان بود در مشهد به عنوان عادلشاه اعلان پادشاهی کرد. احمد شاه ابدالی به خراسان رفته و حکومت ولایتی را رسماً به شهرخ نواسه نادرشاه که کور بود و عملاً به نور محمد خان افغان نایب حکومت خراسان داد و به این صورت ولایت خراسان بار دیگر ملحق به افغانستان گردید» (غبار، افغانستان در مسیر تاریخ، سال ۱۳۵۹، صفحه ۳۵۳)

در فرمانیکه که قبلاً از آن یاد آور شدیم احمد شاه ابدالی نمی‌گوید که من در خراسان بحیث پادشاه انتخاب شدم وی صرف در ضمن یادآوری از مناطق و واحدهای اداری به خراسان اشاره میکند و غبار به عنوان یک واحد اداری به این موضوع صراحت بیشتر میدهد. در حالیکه در مورد افغانستان به مفهوم محل سکونت اقوام افغان صراحت کامل در تاریخ کشور وجود دارد «کلمات افغان و پشتون بمراتب قدیمی‌تر از آن در آثار تاریخی قید شده‌اند که فرهنگ خیال میکند. مراد از افغان هم مردم و هم ماوا بود» (پوهاند کاکړ).

در دوره اسلامی نظر به قدامت و وضاحت نام افغان بحیث «مردم و ماوا» و افغانستان بصورت مشخص به مفهوم سرزمین آنقدر عام بود که به چنان کثرت در آثار کتبی مانند حدودالعام، یمنی اثر عتبی، تاریخنامه هرات اثر سیف هروی و اثر علامه بیرونی و آثار دیگر یافته بود. لذا خلاف ادعا

فرهنگ کشور ما درین دوره بیشتر بنام افغانستان یاد میشد نه خراسان. از آنجایی که کلمه افغانستان به یک ساحه وسیع (خیلی وسیعتر از آنچه فرهنگ تصور میکند) اطلاق میشد کتله‌های نژادی و لسانی غیر پشتون که در این ساحه میزیستند آنها منحصیث هویت ملی قبول کردند. در ردیف عوامل دیگر که فرهنگ هم آنها تذکر میدهد همین نام عنصر همبستگی کتله‌های مختلف نژادی و لسانی را تشکیل میدهد باشندگان این سرزمین تحت نام افغان بحیث ملت واحد در صحنه جهان تبارز نمود. مباحثی فرهنگ یا متوجه این عنصر عمده همبستگی نیست و یا میخواهد عمداً از آن انکار کند و به این ترتیب هویت ملی ما را نفی کند.

۲- این که اکثریت باشندگان افغانستان در دوره‌ایکه مباحثی فرهنگ از آن سخن میگوید تاجیک‌ها بودند و تاجیک‌ها مردم ده نشین و شهرنشین بودند و بقیه باشندگان افغانستان بلوچ‌ها، نورستانی‌ها و پشتون‌ها مردم مالدار و خانه بدوش بودند هم بنا بر دلایل اتی صحیح نیست:

۲۰۱- معیار تعیین اقلیت و اکثریت قابل سؤال است. در آن دوره تاریخ احصائیه‌گیری و سرشماری مروج نبود تا با استفاده از آن بر یک کتله حکم اکثریت کنیم و بر دیگری اقلیت. اگر در آن وقت برای تعیین نفوس معیار دیگری وجود داشت شاعلی فرهنگ ذکری از آن نمیکند. لذا قضاوت وی در مورد اکثریت و اقلیت مستند نیست.

۲۰۲- به اساس شواهد تاریخ پشتون‌ها درین دوره (اواسط قرن هفتم میلادی الی قرن هژدهم میلادی) مالدار و خانه بدوش نه بودند بلکه بمرحله فیودالی که مرحله رشد اجتماعی است رسیده بودند. برای ثبوت این موضوع از شواهد بیشمار چند مثال ذکر می‌شود:

امیر کروړ پسر امیر پولاد (پشتون) در مندیش غور در سال ۷۵۶ میلادی امیر شد وی در زمینداور عیناً مانند قصر مندیش قصری داشت (عبدالروف بینوا، د افغانستان تاریخی پینځی، سال ۱۳۵۴، صفحات ۹۵ و

(۹۷

غلزائی‌ها عنصر مهم در دوره سلطنت غوری بودند که قلمه‌های مستحکم

داشتند، « مردم در صدها قلعه جنگی در ارتفاعات کوه‌ها زندگی داشتند. » (غبار، افغانستان در مسیر تاریخ، ص ۱۲۹) «خانواده سوری از ملوک الطوائف افغانستان و حکمدار محلی ولایت غور در دوره قبل از اسلام بودند (همان کتاب) مرحوم غبار از دولت‌های مسلمان پشتون درهند تذکر میدهد مانند «خلجیه (غلزائی‌ها)، سوریه سوری‌ها، لودی در حصص مختلف هندوستان تشکیل شد.» (همان کتاب صفحه ۱۳۳) تاریخنامه هرات که شاغلی فرهنگ از آن ذکر میکند هم درین موارد اسناد تاریخی فراهم میکند:

«افغان‌ها قلعه‌های متعدد داشتند. هر یک دارای امیر جداگانه بود مانند حصار کهپرا که شعبی افغان در دفاع از آن کشته شد وحصارهای دوکی و ساجی و امثال آن.»

زراعت پیشرفته اساس و بنیاد نظام فیودالی را تشکیل میدهد. بنا بر آن نظام فیودالی پشتون‌ها درین دوره مبین رشد در ساحه زراعت، قلعه و حصار معلول پیشرفت در ساحه صنعت ساختمان و عمران، نظام خان‌امیر و تشکیل دولت بیانگر رشد سیاسی و اداری است. لذا پشتون‌ها خلاف نظریه بناغلی فرهنگ در آن زمان به مرحله رشد زراعتی، صنعتی، سیاسی واداری رسیده بودند. اقلیت غیر متمدن «مالدار و خانه بدوش» نبودند که بر اکثریت (تاجکیهای ده نشین و شهرنشین) متمدن مسلط شدند.

اینکه عده از پشتون‌ها بحیث کوچی و خانه بدوش زندگی میکنند دلیل آن نمیشود که آنها در مورد تمام پشتون‌ها عام سازیم و همه را خانه بدوش و کوچی تلقی کنیم برای کوچی‌ها خانه بدوش بودن شیوه زندگی است. عوض کشت و زراعت ترجیح میدهند از راه داد و ستد تجارتنی بین پاکستان و افغانستان در سالهای بعدی احتیاجات زندگی خود را بهتر تامین کنند.

در اینجا اندیشه پیدا میشود که آیا شاغلی فرهنگ میخواهد برای مفکوره ستم ملی که توسط رژیم کمونستی کابل بمنظور ایجاد تفرقه بین کتله‌های

مختلف نژادی و لسانی منحنیث پالیسی رویدست گرفته شده دلایل تاریخی پیدا میکند؟

۳- فرهنگ ادعا میکند که زبان دری در قرن هشتم میلادی از درهم آمیزی چند لسان دیگر در خراسان و ماوراءالنهر به میان آمده در ساحه وسیع از استانبول تا دکن حیثیت زبان رسمی داشت. زبان مشترک دانشمندان و با سوادان بشمار میرفت. (صفحه ۷)

اینکه کلمه دری از کجا آمده و ریشه تاریخی زبان دری چیست از موضوعات مربوط به زبان شناسی و خارج از موضوع مورد بحث است. امینوارم زبان شناسان افغانی دراین مورد پاسخ دهند. درین جا میخواهم تذکر دهم که فارسی و پشتو به شمول زبانهای بلوچی نورستانی و پشه‌ای از زبانهای کشور ما افغانستان‌اند. فارسی و دری دو کلمه است که برای یک زبان بکار رفته‌اند. در واقع دری مولود سیاست فرهنگی افغانستان در دهه ۱۹۶۰ است. درین سالها دولت آن وقت ایران با ثروتی که از تیل بدست آورده بود ادعای شاهنشاهی داشت. افغانستان را یک اوستان یا ولایت ایران می‌پنداشت و افغانها را مردمان خانه بدوش، بی فرهنگ و غیر متمدن (به عین الفاظیکه در کتاب فرهنگ ذکر گردیده) تلقی می‌نمودند. این موضوعات در کتب، مجلات، جراید و رساله‌ها انعکاس یافت و به بازارهای افغانستان عرضه میشد. دولت وقت با بنیه ناتوان مالی نمی‌توانست با این تبلیغات از طریق مطبوعات مبارزه کند. لذا دولت مصلحتاً خواست به منظور حفظ هویت ملی و فرهنگ ملی آن رشته ارتباط که از طریق فارسی با فارس و ایران برقرار میشد با حذف کردن کلمه فارسی از قاموس زبان قطع کند. لذا عوض فارسی کلمه دری انتخاب شد. این کلمه یعنی دری در قانون اساسی سال ۱۹۶۴ در ماده سوم به ارتباط زبانهای کشور گنجانیده شد. با وجود تلاش دولت کلمه دری بجای فارسی تعمیم نیافت و به سطح نشرات و مکاتبات رسمی محدود ماند اینک زبان تا دکن زبان رسمی بود هم قابل بحث است.

در دوره اسلامی و حتی دوره‌های مابعد عربی زبان علم و سیاست و زبان

مشترک دانشمندان بود. فارسی هم به تدریج انکشاف یافت و به حلقه‌های علمی و فرهنگی و دربارها راه پیدا کرد.

لسان‌های پشتو و فارسی هنوز در حال انکشاف و رشداند. دانشمندان هر دو زبان در ایران، افغانستان و پاکستان در سال‌های اخیر کوشش میکردند برای پدیده‌ها و مظاهر تمدن غرب اصطلاحات و کلمات وضع کنند و عوض کلمات زبان‌های پشتو و فارسی را رایج سازند.

هدف شاغلی فرهنگ از قضاوت در مورد زبان دری (فارسی) منحيث زبان مشترک دانشمندان و با سوادان چیست؟ آیا پشتو زبانان بیسواداند؟ آیا همان مفکوره سیاست تفرقه انداز به اصطلاح ستم ملی رژیم کابل را تقویه نمیکند؟

در بخش پشتون‌ها در روند تاریخ «فرهنگ شخصیت‌های مذهبی و ملی را مورد توهین و تحقیر قرار میدهد. قیس عبدالرشید را جد افسانوی پشتون‌ها میدانند. مرد متصرف، متقی و صاحب طریقه با یزید انصاری معروف به پیر روئبان را پیر تاریک، از نگاه دین منحرف و پیرو دین اشتراکی مزدک محسوب میکند. درحالیکه صدای آن راد مرد تاریخ، مجاهد و مجتهد هنوز در کوه پایه‌های هندوکش خاموش نشده که میگفت: «لشکر فراهم می‌آورم تا هند را مسخر کنم. هر کس اسپه دارد بیاید.» امروز درنبرد افغان و روس بازهم لشکری از مجاهدین فراهم شد، هر کی اسپه یا مرکبی داشت آمد و هر زنی مشت گندم و جوی داشت آورد و با آن در ده سال هزاره، پشتون، ازبک و تاجیک برادروار علیه دشمن جنگیدند.

شاغلی فرهنگ مرد شمشیر و قلم خوشحال خان ختک و به گفته غبار سردار جنگی خوشحال ختک را «جاگیردار در اردوی مغل» محسوب میکند که در اثر آزرده‌گی شخصی (الفای حق العبور سرک وپل) ضد دولت قیام کرد و «برای مقابله با . . . هزاره‌ها در اردوی مغل به کابل رفت.»

در واقع پیر روئبان مشعل آزادی افروخت. خوشحال خان ختک آنرا فروزان

نگهداشت و به فرزندان راستینش سپرد. فرزندان ایکه آنرا با خون صدها هزار شهید فروزانتر ساختند. آنچه صاحب دل آزاده خوشحال بابا در مرگ فرزند خود گفته بود، هنوز در گوش فرزندان مجاهدش طنین انداز است:

کاشکی جنگ کی د افغان په تنگ کی مهروی

نه چه گور لره روان شو له تلتهک

و من در قضاوتها و نظریات شاغلی فرهنگ در فصل «پشتون ها در روند تاریخ» در شماره های آینده صحبت خواهم کرد.

تحلیل راههای حل

بحران افغانستان

عنوان فوق نام رساله‌ای است که توسط جناب فیض احمد فیضی کابلی پسر مرحوم فیض محمد خان ذکریا به نشر رسیده و دارای مطالب خوب، مفید و خواندنی است. که دو مطلب آن در شماره هفتم و هشتم سال ۱۳۶۸ مجاهد ولس نشر شده است. و فعلاً یک مطلب از رساله فوق تحت عنوان تاریخ فرهنگ به شما تقدیم می‌گردد.

تاریخ فرهنگ

در این کتاب میرمحمد صدیق فرهنگ ماهیت ذهنی خود را با کمال وضاحت آشکار کرده است شیوه او کمونیستی و هدفش تخریب افتخارات و وحدت ملت افغان است. محرر در این کار قدم به قدم صادقانه از شیوه و نظریات تاریخ افغانستان چاپ ماسکو (۱) متابعت کرده است لیکن صداقت علمی را زیر پا گذاشته از ذکر این ماخذ خودداری نموده تا ماخوذاتش افشا نگردد. محرر در مقدمه کتاب خود ادعا کرده که اصول علمی و اسناد موثوق را در تحقیقات خود بکار برده تا علل حقیقی واقعات را روشن سازد. این ادعای او بکلی بی بنیاد است. در حقیقت او واقعات و اسناد را به پیروی از شیوه کمونستی و بزعم پر از وهم خود توجیه نموده و با قضاوت‌های متناقض اصول تحقیقات علمی را پامال کرده است. در حالی که وی از یکسو انگیزه‌های شخصی و خودخواهی رهبران ملت افغان را علت پدیده‌های تاریخی نشان می‌دهد از دیگر سو کوشیده تا عوامل اقتصادی را زیربنای اصلی واقعات و تحولات پنج قرن اخیر در افغانستان ثابت کند. این تضاد مخصوص مارکسیزم است مارکس که به فلسفه جبری معتقد بود نتوانست در روند تاریخ حدود جبر عوامل اقتصادی و

نقش اراده بشر را تعیین کند. روسیه امپریالیست این روش را که اصلاً مخالف اصول علمی است بشکل حربیه پروپاگاندا در آورد تا بوسیله آن در ملل عالم تفرقه و هرج و مرج برپا کند و راه را برای گسترش تسلط خود بر روی زمین بکشد (۲) فرهنگ در کتاب خود کوشیده تا زمینه را برای این کار در افغانستان فراهم سازد. خداوند وطن ما را از شر این گروه ناسپاس که هنوز از کردار خود پشیمان نیستند در پناه خود نگهدارد.

بعضی نویسندگان دیگر هم هستند که انگیزه جاه طلبی و عقده‌های شخصی مانع رشد شعور ملی آنان شده است. این گروه با سواد بی علم هم بنام تحقیقات تاریخی واقعات را بزعم مغشوش خود تعبیر می‌کنند، حقائق را تحریف نموده افسانه‌های تازه می‌یافتند خاطرات تلخ بردار کشی‌هایی گذشته را که گردش ایام خاموش نموده سنجیده و یا ناخودآگاه با انفاس قلم خطاکار خود دوباره می‌افروزند و بر ریشه وحدت ملت مسلمان افغان تیشه می‌زنند. نشرات مخرب آنان گواہ این قول است. (۲)

(۱) از طرف کمیته تحقیقات شرق در سال ۱۹۸۲ در ماسکو به طبع رسیده است.
(۲) برای معلومات مزید به کتاب شاملی حبیب احمد زکریا تشخیص شیوه‌ها در مبارزات فرهنگی رجوع شود.

110

پایخورد

په لومړي تالیف کې له چاپ پاتې انتقادي مقالې او د نظر د اربابانو تحلیل او نظر

په ۱۳۷۰ لمریز کال کې چې د میلادي کال ۱۹۹۲ سره سمون لري، ما داکتر محمد گل رومان تصمیم ونيول، هغه سانتقادي مقالې او لیکنې چې د میر محمد صدیق فرهنگ په کتاب "افغانستان در پنج قرن اخیر" په مختلفو جرایدو کې خپرې شوې وې، د پښتو او پښتنوپه باب جعلیاتو تر عنوان لاندې د یوې مجموعې په توګه چاپ کړم. لیک د یو شمېر انتقاد کوونکیو انتقادي مقالې او لیکنې لاس ته نه راغلې، نو ځکه په هغه کوچنۍ مجموعه کې له چاپ او خپرولو پاتې شوې او دا دی هغه له چاپه پاتې انتقادي مقالې او د تاریخ لیکلو په هکله د افغاني او باندنیو استادانو، لیکوالو او سازمانونو انتقادي نظریات، کوم چې زما لاس ته راغلي دي نوموړې مجموعې په دویم چاپ کې د آگاهی لپاره نشر ته سپارم.

۱- ولي الكوزی:

ولي الكوزی په میلادي کال ۱۹۹۱ کې د میر محمد صدیق په لیکنه (افغانستان در پنج قرن اخیر) یو انتقادي کتاب په ۲۲۵ مخونو کې خپور او خپل انتقادونه داسې پیل کوي:

"ریموند پوست گیت گفت: تاریخ واقعیت های گذشته نیست، بلکه منتخبی است از آن واقعیت ها که بوسیله مؤرخ تنظیم شده است.

رابت والیول مینویسد که تمام تاریخ دروغ است. ما کس ایتسمن را عقیده بر آن بود که تاریخ جریان واحد نیست، بلکه مصالح مورخان چنین اش ساخته است. و گیپون در انحطاط و سقوط امپراطوری روم نوشت: تاریخ جز ثبت جنایات، حماقت ها و نکبت های بشری چیز دیگر نیست.

گفتار دانشندان و مردان بزرگ بالا، اگر در هیچ مورد دیگر تاریخی و تاریخ نویسی صدق نه نماید، در مورد کتاب میر محمد صدیق فرهنگ (افغانستان در پنج قرن اخیر) حقیقت خود را به اثبات میرساند.

الکوزی می افزاید تاریخ فرهنگ آینه تمام نمای گفته های دشمنان کشور و مردم ماست، و علاوه میکند که فرهنگ از دید خصمانه نسبت مردم کار گرفته و برای اثبات مدعاهای خود بخشی از نوشته های نویسندگان تاریخ نویسان مغرض را شاهد آورده زبان و اقوام این کشور را به لجن کشانیده است.

الکوزی در صفحه ۹۱ تالیف خود "نگاهی بر کتاب افغانستان در پنج قرن اخیر" می نویسد که میر محمد صدیق فرهنگ چپی است در نظر پیرو مکتب یخایف روسی، ولی در عمل شیوه ماکیاول را میگزیند. زیرا در هر زمان نظر به

شرایط عینسی، تغیر ماهیت ذهنی داده گاهی به روبل روسی و زمانی با دلار امریکا. در آغوش پر محبت سلطنتی به کارروایی های تاریخی می پرازد. گاهی در گوشه زندان و زمان مشاور ظاهر خان و مدتی طولانی مشاور ببرک کارمل و اکنون بلند گوی لندن و واشنگتن شده اند. ولی این بدعت ها به حال او شان مفید واقع نخواهد شد زیرا همان گونه که خود مغرضانه در داوری اشخاص، اقوام، زبان و تاریخ افغانستان بخون غلطیده پراخته اند، تاریخ بخون نبشته افغانستان هم در قضاوت خود بیرحم است.

الکوزی په پورته خپل ذکر شوي تالیف کې چې ۲۲۵ مخونه لري، د فرهنگ مذبوهانه، مغرضانه او فتنه انگیزو لیکنو ته د انتقاد گوته نیولې، چې د هغو ټولو تذکر خبره په اوږدو کوي، نو ځکه الکوزی د فرهنگ له تعصبه ډکه دښمني یې له پښتنو او پښتو ژبې سره، د تاریخ داوري او قضاوت ته پرېږدي.

امان الله رسول

بناغلی امان الله رسول:

د اکتوبر د میاشتی په ۱۹۸۹ د میلادي کال ۱۹۸۹ د اکتوبر د میاشتی په لسمه نېټه د میر محمد صدیق فرهنگ پر کتاب (افغانستان در پنج قرن اخیر) باندې خپله انتقادي مقاله، قلم در خدمت جهاد په جریده کې خپره او خپله لیکنه داسې پیل کوي:

درین فرصت نشر کتاب افغانستان در پنج قرن اخیر دور از مصلحت بود

دانشمند محترم آقای ثبات!

طوری که میدانید اندک مدتی است که به جریده قلم در خدمت جهاد اشتراک دارم، ولی آنرا می خوانم و مساعی تان را در خدمت جهاد تقدیر می کنم. مضامینی که متون آن پر از احساس وطن دوستی و آرزوی برگشت صلح و صفا در میهن خراب شده ما است زینت بخشای صفحات آن می باشد. خداوند این احساس را نزد مردم ما همیشه زنده و مشتعل نگه دارد. رول شاعر و نویسنده در برانگیختن این احساس نهایت مهم است. نیاز تان را که در صفحه شش شماره ۱۰/۱۹/۱۸ از خوانندگان و نویسندگان تحت عنوان "آنهايي که..." تصریح کرده اید، آرزوی همه افغانان است، چنانچه مولوی رح می فرماید:

هر که او دروماند از اصل خویش
باز جوید روزگار وصل خویش

و جای دیگر:

ما برای وصل کرد نامدیم
نی برای فصل کردن آمدیم

برادر محترم!

امروز که دست اجانب در تولید تفرقه و دواندازی بین
برادران مجاهد ما، درازاست یکی را با دادن کمک بیشتر بر
مردمما تحمیل کردن می خواهند و دیگری را بنام هم کیشی
بدامن پر عطوفت خود جلب می کنند و هر کدام بقسمی برای
ما دایهء مهربان تر از مادر شده اند، پس ما افغانهای که
ادعای علم و فضیلت می کنیم، نباید زیر اسم مورخ و تاریخ
نگاران وقایعی را که وحدت و یکرنگی را در حال و آینده
وطن ما بهم می زند، با مآخذی غیر مستند از نگاه تاریخ
نویسی و خاصتاً غرض آلود، تومار سازیم و ذهنیت ها را
یکی در مقابل دیگری بر نگیریم و مفاخر تاریخ خود را به
قول دیگران کوچک و حقیر.

نشر کتاب "افغانستان در پنج قرن اخیر" نگارش محترم
آقای محمد صدیق فرهنگی درین فرصت دور از مصلحت
بود، چه طوریکه ممکن خود نیز درک کرده باشند، نکاتی را
که نزد ماخذ نیز مبهم و یا متکی بر احساس نویسنده بوده با
نقل قول از مرجعی که سند تاریخی شده نمی تواند. استعمال
اصطلاحی از قبیل زمانشاه پادشاه ابدالی، واقعاً احساس

افغانها را تخریش می کند، چه هیچکس حاضر نیست قبول کند سلطان محمود پادشاه غزنویها، شهاب الدین پادشاه غوریها یا اشرف و محمود پادشاه هوتکی ها. اولاً این اصطلاح در تاریخ نویسی غیر مانوس است. دوم پادشاه من حیث سلطه بالای قلمرو معینی نه بالای قوم و قبیل مشخصی ذکر شده است (بطور مثال فرانسوا ژوزف امپراطور اتریش و مجارستان، نه آنکه امپراطور اتریشی ها) این نوع تاریخ نگاری زمینه را برای کسانی چون آقای فیضی آماده می سازد تا بنام نقد تاریخ و دفاع از آنچه شاه زمان با وفادارترین شخصیت دربارش محض به اساس یک راپور مغرضانه بعمل آورد، به مفاخر دیگر، تاریخ افغانستان نه تنها به حیث افغان افتخار نکند، بلکه آنرا بسیار ناجوانمردانه مورد هتک و ناسزا قرار دهند.

برادر محترم!

همچنانکه احمد شاه بابا ولوموهن لال مورخ هندو او را به باد تنقید و ناسزا بگیرد و بخطر احساس ملی و مذهبی اش (که قابل فهم است) آن شخصیت بزرگ افغانه را در تضعیف مرهته عنصر اساسی شناخته و دلیل یا عامل جایگزینی انگلیسها در نیم قاره هند قلمداد کند. برای ما افغانها بزرگترین افتخار تاریخی است، او موسس افغانستان نوین بوده ولی افسوس که اولاد او نتوانستند، بنا بر دلایلی که ضرورت شمردن آن درینجا مناسب نیست، آن قلمرو عظیم و میراث بزرگ که او بجا گذاشت نگه دارند. همچنان فتح

هرات یا استرداد هرات از چنگ ایرانیها یکی از مفاخر تاریخی ما است زیرا برای همیشه به حرص و آز ایران در مورد هرات پایان داد.

هر گاه موهن لال یکی از مفاخر تاریخی ما را بد می گوید و یا اعتقاد السلطنه یا محمود محمود ایرانی که خجلت شکست هرات را نتوانسته اند هضم کنند بر وزیر فتح خان، پدرو قبیله و طایفه او می تازدد باز هم قابل فهم استولی برای ما افغانها ناشایسته است مافخر تاریخی خود را به خاطر عقده های شخصی، قومی و قبیلوی، ناچیز شماریم و آنرا از نگاه یک هندی و یا یک ایرانی به بینیم. آیا میرویس بانکه افغانستان را از سلطه ایرانیها بیرون کشید و اولاده اش محمود و اشرف آبروی ما را خریدند و چند دهه بر ایران تا قفقاز حکومت کردند، دوره شان را طوریکه ایرانیها در کتب درسی تاریخ شان بنام فتنه افغانیاد می کنند ما نیز به آن استناد کنیم؟ آیا معقول است، امروز بخاطر آنکه من باشنده دره زیبای پنجشیر نیستم، قهرمانی چون مسعود را از خود ندانم و آنرا مربوط این و آن گفته او را از خود و خود را از او بیگانه بدانم؟ هرگز و همچنان امثال دیگر.

در پایان، هر گاه ما خواهان برگشت به وطن و آرزومند برقراری صلح و آرامش در آن سرزمین در هم ریخته که به آبادان بدست فرزندان خود ضرورت دارد، هستیم بایست بکوشیم نقاط مشترک بین خود ها را (که الحمد الله زیاد است) دریابیم و آنرا طوری متجلی سازیم که دیده دشمنان

همبستگی و یگانگی ملت افغان را خیره سازد. مقوله
منظومه پشتو اندرز خوبی است هر گاه استفاده کنیم:

که زه وایم چې زه یم
 او ته وایې چې زه یم
 نه به ته یې نه به زه یم
 او که زه وایم چې ته یې
 او ته وایې چې ته یې
 هم به ته یې هم به زه یم.

با آرزوی همبستگی تمام اقشار ملت افغان و جهاد در راه
 اعاده صلح و صفا در وطن به اساس اراده ملت افغان و با
 امید موفقیت بیشتر قلم در خدمت جهاد و در جهت فوق.

برادر شما
 امان الله رسول

سورگل سلیمانخیل، د میر محمد صدیق فرهنگ پر کتاب (افغانستان در پنج قرن اخیر) د زهرجنو خپرونو تر عنوان لاندې خپله انتقادي مقاله د مجاهد ولس په اخبار کې خپره کړې او داسې ليکي:

زهرجنې خپرونې

ښاغلی ولس مل صاحب! زه د پکتیکا د ولایت اوسېدونکی یم، پلار مور او دوه زلمو وروڼو مې د دین او وطن په خاطر د شهادت جامونه څکلي او زه په خپله د جهاد په سنگر کې ټوپک په لاس ولاړ مجاهد یم.

زما ټول فامیل په وطن باندې د ننگ په خاطر تباہ شوی او زه د خپل فامیل تباہۍ ځکه نه یم خپه کړی، چې د وطن د ازادۍ په لار کې یې سرونه تللي، خو په دې وروستیو وختونو کې یو لړ پارونکې او زهرجنې خپرونې شوي، چې زه یې پارولی، خپه او متاثر کړی یم. په دغه بې معنی او له واقعیت نه لرې لیکنو کې د فرهنگ کتاب (افغانستان در پنج قرن اخیر) او د سلطان محمود غازي پلان د یادونې وړ دی.

ښاغلي میر محمد صدیق فرهنگ د هغه خطرناک لړم په څېر چې له نېش نه یې هېڅکله هم چا خیر لیدلی نه دی، نو څومره زهر یې چې د قلم په لشکه (نیش) کې وو، کوبښن کړی

چې د پښتون قام په وجود کې يې خالي او څومره سپکې سپورې يې چې له لاسه پوره وي، هغه يې پښتون ولس ته چې د افغانستان د نفوسو اکثريت تشکيلوي، کړي دي.

موږ فرهنگ صاحب نه ملامتوو هغه دروسانو د له راتگ سره سم د بېرک کارمل وطن فروش مشاور وزير شو او د افغانستان په وړاندې او بربادې کې يې داسې خطرناکې او د زهرو نه ډکې مشورې بېرک او روسانو ته په گډه ورکړې، چې له افغانستان نه يې کنډواله جوړه کړه او د وينو سيلابونه يې پکې وبهول. د فرهنگ صاحب ماموريت چې په افغانستان کې سر ته ورسېد، نو د هماغه روسانو په اشاره په طياره کې جابانه سپور شو لومړی هند او له هغه ځايه امريکې ته لاړ او د موقع په انتظار کې و، چې بيا د روسانو لپاره څنگه د خدمت مصدر شي، نو هماغه و چې د روسانو د پيسو او تحريک په زور يې خپل شيطاني کتاب (افغانستان در پنج قرن اخير) په دغو سرنوشت سازو او تاريخي شېبو کې د افغانستان د قومونو ترمنځ د بې اتفاقيې بڼه د کرلو په منظور د پښتنو په ضد چاپ کړ. که چېرې خدای وطن په واقعي معنی ازاد کړ او تر هغې د فرهنگ صاحب سرته ملک الموت نه و درېدلی او موږ ده د شيطاني کتاب په قول په رښتيا هم حراميان نه وو، نو بښا به ورسره وغږېږې، آينه به يې په لاس کې ورکړو او ورته ثابته به کړو، چې موږ حاليان يو کله؟

اوس به راشو د سلطان محمود غازي صاحب پلان ته چې د دوه نيم ميلونه کوچيانو په شمول يې د زابل ولايت او د

پکتیکا ولایت خلک په خپل پلان کې د شورا د گډون نه محروم او ددې په مقابل کې یې په شمال کې حتی ځینو ولسوالیو ته د څو نمایندگانو د شمول حق ورکړی دی او دا ددې لپاره چې په شورا کې د فرهنگ صاحب ډله قوي کړي.

موږ دلته د غازي صاحب نه دا پوښتنه کوو، چې په کوم حق او په کوم صلاحیت دغه ډول پلانونه وړاندې کوي؟

تاسوپه خپل پلان کې هغه قوم د رایې او وکیل د حق نه محروم کړی دی د چا په برکت چې ستا اکا نادر خان په افغانستان کې پاچاهي او ستا پلار شاه محمود خان صدراعظمی ته ورسېدل او پنځوس کاله مو په کورنۍ کې پاچاهي پاتې شوه، نو پکتیاوالو ته باید په همدغه سترگه وکتل شي، چې ستا مرحوم پلار یې د پیوار فاتح او ته یې تر ننه غازي کړی یې.

ولس مل صاحب!

زه دومره سواد نه لرم یو بېسواده مجاهد یم، تر لسم ټولگي مې درس او سبق لوستی او پخپله همدغه ماته گوډه لیکنه مې دوی دواړو ته لنډ ځواب ورکړی، اوس نو د نورو لیکوالو او پوهانو وظیفه ده، چې د فرهنگ صاحب سابه ورپه مالگه او غازي صاحب خپلې اشتباهه ته متوجه کړي.

په درناوی

د افغانستان د مسلمانو مهاجرینو سازمان د میر محمد صدیق فرهنگ په کتاب (افغانستان در پنج قرن اخیر) یو سلسله انتقادونه کړي او خپل انتقادونه یې په لاندینی مقدمه کې چې د علامه پوهاند حبیبی په اثر (د افغانستان لنډ تاریخ) باندې لیکلی، په ډاگه کړی.

د افغانستان د مسلمانو مهاجرو سازمان

مقدمه

افغانستان تاریخ درخشان دارد، تاریخ پر افتخار دارد و تاریخ وزین دارد. ساکنان این سرزمین مرد خیز آن اقوام قهرمانند که در طول تاریخ سیاسی پنجهزار ساله خویش ملت واحد، تجزیه ناپذیر و تسلیم ناپذیری را بوجود آورده است و در طول این پنجهزار سال آزادی و استقلال وطن عزیز خویش را به ایثار و قربانی خون خود حفظ کرده است.

استعمار گران خارجی تلاش ورزیده اند تا این ملت واحد را متفرق ساخته و بر آن حکومت رانند اما درین هدف شوم خود ناکام گردیده اند. لذا این تلاش خویش را از راه دیگری دوام داده و در داخل کشور برای خود مزدور ها و ایادی دست و پا کرده و وظیفه متفرق ساختن ملت را به آنها سپرده اند اما آنان نیز چون شاه شجاع و بیرک رسوا گردیده، سیاه رو شده و درین رسوایی زندگی ننگین شان خاتمه یافته است.

این یک واقعیت مسلم است که مردم عامه ما و اقوام مختلف ملت افغان در طول این مدت طولانی، زندگی برادر وار داشته و در بین خود دیوار های جدایی و از هم بیگانگی را قبول نکرده است، از همینرو در تاریخ پر از حادثات ماتنها قصه های ستیز و نبرد با دشمنان خارجی و یا حکومت غیر ملی موجود است اما وقایع چشمگیر نبردهای داخلی یا برخوردهای قومی، لسانی و مذهبی در آن نیست و این خود شاهد بزرگ است که برادری اقوام شریف ما که بوجود آورنده ملت قهرمان ما است بی شایبیه و صادقانه بوده است. بطور نمونه اگر امیر عبدالرحمن از سرهای برادران هزاره، ملت ما کله منارها ساخت بهمین ترتیب از سرهای برادران شینوار ما نیز کله منارها بوجود آورد و خودش بخاطر استحکام استبداد خود در کتاب تاج التواریخ بران ناز و افتخار نیز می نماید. ازینرو چنین حرکات فردی را ما در جمله نبردهای قومی بحساب آورده نمی توانیم.

از روزیکه در کشور ما گروها و گروهکهای سیاسی و حلقه هایی بنام روشنفکری بوجود آمده، متاسفانه اینزهر تبعیض بعضاً دران حلقه ها دیده میشود و در گفته ها، نوشته ها و اعمال شان چنین نشانه هایی را می بینیم که ازان بوی تبعیض نژادی، لسانی، مذهبی استشمام میشود و میخواهند که ازینراه در ملت واحد و تاریخی ما تشتت و تشنج را بوجود آورده و خدا ناخواسته ملت ما را با جنگ های ذات البینی، نژادی، زبانی و مذهبی رو برو سازند.

ما دیدیم که در بسیاری از جریان‌های سیاسی دست‌های خارجی دخیل اند و این دست‌های خارجی آن دست‌های غرض و مرض است که می‌خواهند افغانستان تاریخی را شکار بی‌اتفاقی‌ها و تشت‌ها ساخته و باز از آن آب گل‌آلود برای خود ماهی بگیرند و مزدوران خود را در افغانستان بقدرت برسانند. همین مزدوران داخلی استعمار می‌خواهند که تحت پرده روشنفکری، حق‌خواهی و حق‌شناسی آتش تبعیض‌ها را دامن بزنند، واقعات خورد و ریزه را بزرگ بسازند و خواسته‌های شوم و هدایایت دیگران را در پرده وقایع و حقایق تاریخی بمیدان آرند و تخم تبعیض را بکارند.

درین میان کسانی نیز هست که با پښتون کدام علاقه و دلچسپی ندارند اما بنام پښتون تعصب را خلق میکنند و هم کسانی هست که بنام تاجک، دری‌زبان، ازبک، هزاره و غیره مصروف کاشتن تخم تبعیض است اما در حقیقت با آنها علاقه‌مند نیست و فقط وظیفه محوله اجانب را به پیش می‌برند.

ما دیدیم که خلقیها، پرچمیها و ستمیها بخاطر رخنه کردن روسها در افغانستان این اعمال شوم را انجام دادند و کشور را در کام تباهی فرو بردند اما اکنون دیگران این وظیفه شوم را در جامه دیگر به پیش می‌برند، در همین سنگر مقدس جهاد بعضی از متعصبین اغتشاش سقوی را بنام انقلاب اسلامی رنگ آمیزی کردند و دفترهای عیاری و دینداری ویران‌نوشتند اما با آنهم انگیزه این رنگ آمیزی را پوشانده

نتوانستند و حکومت سقوی را بخاطری مقدس دانستند " که برای مدت نه ماه پشتون سالاری را متوقف ساخت در یکی از مقالات مجلهء شفق مردم پکتینا را بخاطری وحشی خواندند که با سقویها جنگیده بودند (در چند مقالهء مجلهء میثاق خون) و غیره...

در همین دوره برای برآورده ساختن همین هدف شوم، بعضی "تاریک نویسان" نیز بوجود آمدند که خود را "تاریخ نویسان" قلمداد کردند و بخاطر متفرق ساختن این ملت واحد موضوعات پشتون و تاجک، دری و پشتو و شیعه و سنی را بوجود آوردند از جملهء این تاریک نویسها یکی هم میر محمد صدیق فرهنگ است که در کابل مشاور ببرک کارمل بود و ظاهراً بنام مخالفت با وی به امریکا گریزی کرد اما در حقیقت برای روسها در آنجا کاری را انجام میدهد که در کابل از اجرای آن کار عاجز بود. وی بنام "افغانستان در پنج قرن اخیر" کتابی را برشتهء تحریر در آورده که در مقدمه آن از اصول تاریخنویسی و امانتداری نیز حرف میراند اما در حقیقت این کتاب شیطانی را فقط و فقط برای تفرقه اندازی قومی و لسانی نگاشته و عمداً خواسته است که دری زبانان را با پشتونها مخالف ساخته و بر مردم افغانستان علاوه بر جنگ تحمیلی روسها جنگ دیگری را نیز تحمیل نماید. وی در "تاریک" خویش تلاش ورزیده که بر علیه پشتونها از جعلیات، افتراءات و اهیات و افواهات کار بگیرد و برای توهین آنها بهتانها ببندد. بهر صورت این تاریخ تاریک فرهنگ که مملو از

بی فرهنگیها است جواب جداگانه و کتاب جداگانه
میخواهد.

شرط بزرگ تاریخ نویسی داشتن وجدان پاک و وسعت نظر
علمی مورخ است خوشبختانه ما چنینمورخان نیز داریم که
ازین جمله یکی هم شادروان علامه عبدالحی حبیبی است که
وجدان پاک داشت. در رگ رگ و قطره قطره خون او عشق
افغانستان عزیز و عشق تمام ساکنین آن موج بود، او در
پهلوی این عشق پاک از هر نوع غرض و مرض مبرا بود، اگر
برای قدامت پشتو "پته خزانه" بدستش آمد، برای قدامت دری
در تلاش "زبان مادر دری" بود. اگر افتخارات غزنیها و
تیموریها را قلمبند مینمود در پهلوی آن از لویکان و
هوتکیان نیز غافل نبود و در بارهء هیچ یک از داشته های
وطن از تبعیض و توهین کار نمیگرفت، اگر دری نوازی
محمود غزنوی را می ستود همچنین از پشتونوازی شاه حسن
هوتک نیز به نیکی یاد میکرد.

از همینرو استاد حبیبی چنین مؤرخ با وجدان بود که نه
تنها در افغانستان بحیث یک عالم بزرگ شناخته میشد، بلکه
بحیث عالم بزرگ منطقه، عالم بزرگ آسیا و عالم بزرگ شرق
شناخته شده بود و تحقیقات علمی او در شرق و غرب وزن و
ارزش بزرگ علمی دارد.

ما فی الحال "تاریخ مختصر افغانستان" وی را که اکنون
نسخ چاپی آن کمیاب است دوباره بدست طبع میسپاریم و
شما خود خواهید دید که درین اثر خویش حقایق تاریخ
افغانستان را با چه وجدانپاک، بی طرفی علمی و در روشنی

روایات مستند تاریخی بیان داشته و افتخارات، کارنامه‌ها و اوضاع سیاسی، فرهنگی و اقتصادی کشور را تحقیق و بررسی نموده است. وی بدون در نظر گرفتن چهره‌های نژادی، زبانی و مذهبی خوینهاوز شتیهای اشخاص و زمامداران را بیان داشته و از مراحم و مظالم هیچکس چشم پوشی نکرده است. این تاریخ با آنکه متکی به اختصار و خلص نویسی است در حال حاضر جواب مناسب برای تاریک‌نویسان و محک‌سنجش بی وجدانی آنان است.

این تاریخ، وقایع کشور را تا سال ۱۹۱۹ در بردارد و برای تکمیل این سلسله یکی از شاگردان استاد حبیبی وعده داده که بقیه وقایع را از ۱۹۱۹ الی ۱۹۸۹ بنام "از استقلال تا استقلال" بهمین نهج برشته تحریر در آورد و ما آنرا بتعقیب این اثر تقدیم خواهیم کرد.

سازمان مهاجرین مسلمان افغانستان از آن فرزندان افغان متشکل است که خواهان قطع هر نوع مداخله و دست اندازی دیگران از افغانستان و خواهان طرز هر نوع تبعیض نژادی، زبانی و مذهبی در افغانستان است و کسنیکه در مملکت عزیز و ملت واحد و فشرده افغانش آتش تعصب و تبعیض را شعله ور میسازند آنها را مورد تلعین قرار داده و مجرمان ملی می‌شمارند.

این کتاب را به چنین نیت پاک بدست نشر میسپاریم و برای قبول هر وع تنقید علمی و تعمیری حاضریم.
با احترام

"سازمان مهاجرین مسلمان افغانستان"

استاد محمد نعیم چې د سیاست او د هېواد د تاریخ په هکله یو آگاه او باصلاحیته علمي شخصیت و، د دغو پوښتنو په برخه کې چې تاریخ څه دی؟ او مورخ څوک دی؟ داسې یو تحلیل او ارزیابي وړاندې کوي.

نوموړی استاد پخوا تر دې، چې د تاریخ د ماهیت، د تاریخ د طبیعت او تاریخ لیکنې په هکله څه وواي، د هغو په فرق باندې له وقایع لیکلو او تاریخ جوړولو ډغېږي.

استاد عزیز نعیم داسې نظر څرگندوي، چې هر باسواده د طبي علومو عالم نه دی، ریاضي پوه، جغرافیه لیکونکی نه دی، همدارنگه هر باسواده تاریخ لیکونکی هم نه دی، یوازې هغه خلک د تاریخ لیکلو صلاحیت لري، چې د تاریخ له ماهیت او طبیعت سره اشنایي ولري او د تاریخ د تحول د سیر له پیلې څخه تر نن ورځې پورې کاملاً آگاهی ولري او د تاریخي تفکر خاوند وي او باور باید ولرو چې هېڅوک تبلیغ او پروپاگند، د تاریخي حقایقو په کتار کې نه مني، د تاریخ لیکونکي لومړنۍ وظیفه دا ده، چې د منابعو د تحلیل او تشخیص په هکله ډېر خور، دقیق او محتاط وي، په پخوا زمانو کې تاریخ لیکل یوازې د وقایعو بیان وو، ولې د تاریخ لیکلو نوې طریقه چې علمي اساس لري، د قضیو داوري ده.

د علمي تاریخ لیکلو ارزښت شرق و خصوصاً افغانستان ته لار نه ده پیدا کړې. یوازې د گوتو په شمېر شخصیتونه لکه

مرحوم احمد علي كهزاد، مرحوم پوهاند عبدالحي حبيبي، پوهاند داکتر محمد حسن کاکړ، عزيز الدين پوپلزايی او مرحوم فيض محمد کاتب تاريخ ليکونکی و، دا نور ټول واقعہ ليکونکي دي او بس.

يو بل عالم نظر څرگندوي او وايي:

ښايي يو څوک رياضيات، جغرافيه يا د انسان پېژندنې علم، يو څه تشریح او بيان کړي، ولې د تاريخ تعبير او تفسير يو څه نغښتی او سخت کار اټکل کوي. همدغه علت دی چې د تاريخ شاگردان حتی شهير او پېژندل شوي تاريخ پوهان هم، د تاريخ د تعبير او تفسير په هکله واحد نظر نه لري. ان پروفه يف، تاريخ داسې يو علم بولي چې ټولنه او اجتماعي انسان، د تکامل په اوږدو کې د بشري ژوندانه له ټولو کمالاتو سره په ډېر غور او خوض تر مطالعې او څېړنې لاس نيسي.

ای، اچ کار وايي، چې تاريخي وقايع به له لاس وهلو نه رارسېږي او وقايع غالباً د وقايع ليکونکي له مغزو څخه تراوش کوي. نوموړی ای، اچ کار وايي هر کله چې د تاريخ په نام کوم کتاب په لاس کې نيسي، لومړی بايد خپله توجه هغه موخ ته معطوفه کړي، چې کتاب يې ليکلی، نه هغو وقايعو ته چې په کتاب کې مندرج دي. دا ځکه چې ځينې منحرفين، تاريخي پېښې، پخپله خوښه تحريف کوي او تاريخ د افسانو او ابهام په تورو تيارو کې ډوبوي. فلهدا په کار دي، چې د کتاب تر مطالعې دمخه تاريخ ليکونکی تر هر اړخيزې مطالعې او څېړنې لاس نيسي، چې تاريخ ليکونکی څه

خیال لري، هدف او منظور يې څه دی؟

آيا تاريخ ليکونکی واقعاً د نورو مورخينو په شان د عالي زده کړې او هر اړخيزې ژورې مطالعې خاوند دی او نور ليکلي تاريخي اثار هم لري او که اماتور افسانه ليکونکي، متعصب، جعل کاره، فتنه انگيزه او هتاک ليکوال دی.

تاريخ پوهان يا آگاه مسلکي مورخين دومره د واقع بينانه او عادلانه قضاوت خاوندان دي، چې هېڅ وخت خپلو شخصي تمايلاتو او عندي داوري او قضاوت ته د تاريخ په ليکو کې ځای نه ورکوي او د خپلو شخصي اغراضو او تمايلاتو پر بنا حوادث او پېښې خلاف له تصويره نه تصوير کوي او تاريخ نه مسخ کوي.

رېښتيني تاريخ پوهان د تاريخليکلو په وخت کې د دوستۍ او دښمنۍ احساس، ژبنی، نژادي، سمتي او مذهبي تعصب او تبعيض کاملاً هېروي او خپله کامله بېطرفي خوندي ساتي، د دښمنانو په ستاينه او د دوستانو په غندنه ابدلاً لاس نه پورې کوي.

شهیر يوناني مورخ هيردونس (۴۲۵-۴۸۰) کاله تر ميلاد دمخه خپل مشهور تاريخ داسې واقع بينانه وليکل، چې د بشري نړۍ مورخين، همدا اوس هم هيرودوتس د تاريخ د پلار په حيث ستايي.

رېښتيني مورخين د خپلې ټولنې او بشري نړۍ تاريخي پېښې، سياست، اقتصاديات او ټولنيز بدلونونه، ټولنيز مميزات، خصوصيات، اختراعات او د هغو ماهيتونه لکه

څرنگه چې دي، سپني او وروسته له واقع بينانه تحليل او ارزيايي د يو تاريخي حکم په توگه نتيجه گيري کوي.

تاريخ نه يوازې د نومياليو او قهرمانانو د کارنامو حکايت او د بشري ژوندانه د مسايلو په هکله د تاريخ ژوندی تجارب زموږ په واک او اختيار کې راکوي، بلکې له حياتي مسايلو سره زموږ د اشنايي داېره پراخه کوي او غالباً د نوو نوښتو فعاليت، د انسان په مغزو کې تحريك کوي.

تاريخ موږ ته د پخوانيو انسانانو، د قدرت او ضعف نمونې او د هغو عوامل په گوته کوي او د هغو د ژوندانه له څرنگوالي سره مو آشنا کوي، ترڅو هغه عوامل چې په نړۍ کې حاکم وو او اوس هم شته، هغه وپېژنو او هر هغه څه چې د رتلو او ترک کولو وړ دي، هغه تفيه او ترک کړو او هر هغه څه، چې ارزښتناک او د ساتلو وړ دي، هغه خوندي وساتو.

د قهرمان افغان ولس د مقدس جهاد په دوران کې د افغاني او غير افغاني ليکوالو له خوا په ملي او بين المللي سطح، ډېرې مقالې، رسالې، مجلې، اخبارونه او کتابونه په پښتو، دري، اردو، عربي، ترکي، انگليسي، جرمني، فرانسوي، روسي او داسې نورو ژبو چاپ او خپاره شوي او داسې کليمې لکه خيانت، خاېن، وطن څرخونکی، د پرديو مزدور او داسې نورې ترڅې، ستوغې، سپورې او له طنزه ډکې کليمې په گڼ شمېر ليکنو کې ذکر شوي، ولې د ملي خيانت وحشتناک مفهوم ته لکه څرنگه چې دی نه دي خیر شوي او فکر کوم د نړۍ په هېڅ يوه قاموس کې د ملي خيانت مرادفه

کلیمه، چې د ملي خیانت وحشتناک او خطرناک مفهوم په عمومي یا اخصه توګه تعبیر او تفسیر کړای شي، وجود نه لري. فلهدا د ګڼ شمېر پوهانو، ټولنه پېژندونکو او حقوق پوهانو په عقیده د یوه ملي خاېن سړی جرم، د هغه یوه فرد تر جرمه، چې له عامه شتمنیو څخه اختلاس کوي، په نعدی او بد ناموس لاس پورې کوي. قصداً یا غیر قصدي قتل کوي، ډېر دروند او د بېنې وړ نه دی.

د عادلانه داوري او قضاوت خاوندان په دې عقیده دي، چې هر هغه څوک چې د خپلو اولادو د نس مړولو، ډوډی پیدا کولو او لوږې د مخنیوی په غرض په اختلاس لاس پورې کوي او یا خصوصي یا عامه شتمني غارت او لوټ کوي له هغو څخه غلا شوي، لوټ شوي شيان او عامه شتمني بېرته اخیستل کېږي او دا ډول د ټولني غله او اختلاس کوونکي، د لنډې یا اوږدې مودې لپاره جزاً زنداني کېږي، اما هغه څوک چې عمداً قتل کوي او په حقوقي لحاظ ثابته شي، چې قاتل د قتل په وخت کې عادي حال نه درلودل او یا په رواني ناروغيو مبتلا وو، نه اعدام کېږي او بنایي د ټول عمر لپاره زنداني شي. ولې هر هغه څوک چې د هېواد د خپلواکۍ، د خاورې د بشپړتیا پر ضد او د مجاهد افغان ملت د محکومیت، ضرر او نابودۍ په غرض له یرغلګر، متجاوز او متحارب دښمن سره همکاري او ملګرتیا کوي، هغوی په هېڅ یوه پېړۍ یا عصر کې د هېچا لپاره د بښلو وړ نه دی. په ملي خیانت متهم سړی نه یوازې له ټولو ټولنیزو او مدني حقوقو څخه بې برخې

کېږي، بلکې په ډېرو سختو مجازاتو لکه اعدام او په دار
خړول محکوم کېږي.

تاریخ شاهد دی، چې ډېر سرداران، سیاست مداران او لوړ
رتبه پېژندل شوي شخصیتونه د ملي خیانت په جرم په دار
شوي. همدارنگه رهبران، ملي مخکښان، پاچاهان او جمهور
رئیسان د ملي خیانت په جرم نیول شوي او نابوده شوي او
تاریخ د ملي خاېنانو مړي هم نه دي خوشې کړي، بلکې د هغو
ملي خیانت یې د عبرت په منظور راتلونکي نسلونو ته په
خپلو پاڼو کې ضبط او ثبت کړي.

لنډه دا چې هر هغه څوک، چې د هېواد د خپلواکۍ، د
خاورې د بشپړتیا او د ملي منافعو او گټو پر ضد له پرديو
دښمنو حکومتونو او دولتونو سره همکاري وکړي یا قدرت ته
د رسېدلو او یا د قدرت د ساتلو په غرض پرديو قدرتونو ته د
انقياد غاړه کېږدي او یا د هېواد نظامي اوسياسی رازونه بل
چا دښمنو ته ورکړي او یا د پرديو لپاره چغل او جاسوسی
وکړي او یا خپل قوت، توانیې، خپل ماغزه، خپل شعور، قلم
او بیان د پرديو په گټه او د خپلې ټولنې په زیان او ضرر په کار
واچوي، هغه سړي ته خیانت کار او د ملي خاېن خطاب کوي،
ځکه دغسې ملي خاېن کله کله لکه څرنگه چې په
افغانستان کې ولیدل شول، نه جبران کېدونکي وحشتناک
ضربات او زیانونه، د هېواد د خپلواکۍ، بقا او یوالي په برخه
کې واردولی شي، ژوندیو مثالو ته یې په لاندینو لیکو کې
څیر شی:

د تاريخ په شهادت افغانستان له خپل ستر گاونډي هېواد شوروي اتحاد سره ډېر نيك سياسي روابط درلودل. شوروي اتحاد له افغانستان سره د سياسي مناسباتو د پنځوس كلني تليني پنه مناسبت د دواړو هېوادونو د آر شيف دوسيې ولټولې او د دواړو هېوادونو ترمنځ معتبر معاهدات او د دواړو هېوادونو د مشرانو اعلاميې يې د نيكو مناسباتو د نمونې په توگه په دري او روسي ژبو چاپ او په زرهاونسخې يې د بشري جهان د اگاهۍ او اغفال لپاره خپرې كړې.

شوروي اتحاد په ۱۹۷۹ ميلادي كال په ماسكو كې د افغانستان او شوروي اتحاد د نيكو مناسباتو د برقرارۍ په شپېته كلنه تلينه كې نورې رسالې په پښتو او دري ژبو چاپ او د هغو په لومړي مخ كې يې داسې ليكلي، چې په جهان كې داسې هېوادونه ډېر كم پيدا كېږي، چې په تېرو شپېتو كلو كې يې د سياسي مناسباتو د اسمان په افق كې يې د مناسباتو توري او خپرې وريڅې نه وي ليدل شوي او يوله بل سره په صلح او صفا كې زيست ولري.

همدارنگه شوروي اتحاد په ۱۹۸۱ او ۱۹۸۲ ميلادي كلونو كې نور كتابونه د شپېورهاي مپوند، د گندمك انتقام اخیستونكي د افغانستان په هكله حقيقت، انگلستان د افغانستان پر ضد او داسې نورې رسالې خپرې كړې.

شوروي اتحاد د يوه فرد او يوه هېواد، نعدې او تجاوز په بل فرد او هېواد باندې د يوه ملت ظلم پر بل ملت باندې ناجاېزه گنل او تعهد يې سپارلی و، چې د بشري جهان د هېڅ

یوه هېواد په داخلي چارو کې به هیڅ ډول مداخله نه کوي، ولې داسې کاذبې او له ریا ډکې ویناوې د سیاست په جهان کې د شوروي اتحاد او نورو قدرتمندو او وسله والو هېوادونو د رهبرانو واقعي څېرې او ناپاکه ارادې په ستر او اخفا کې پټې ساتي. لیک کله چې د دوی گټې تقاضا وکړي هغه وخت د ازادو حکومتو او مللو په ملي حاکمیت باندې له تېرې او تجاوزخه ډډه نکوي او ټول معتبر تړونونه، تعهدات، د ملگرو ملتو منشور او د بشر د حقوقو جهاني اعلامیه تر پښو لاندې کوي، ستر او مسلح قدرتونه لکه روسیه، امریکا او انگلستان د بین المللي ژاندارم په توگه خپل ځانونه د نورو د حقوقو او گټو د اعطا او سلب کولو منشا بولي او دسترو هېوادو گټې د ملتو د سرنوشت ټاکلو تر حق مقدمې اولورې بولي، ژوندي مثالونه یې په افغانستان او عراق باندې د شوروي اتحاد، امریکا او انگلیسانو وسلوال یرغل او بریدونه دي. شوروي اتحاد د ۱۹۷۹ میلادي کال د دسمبر د میاشتې په ۲۷ نېټه د یونیم لک و سوال پوځ چې په پرمختللو کیمیاوي وسلو مجهز و، په کوچني بې دفاع او بېگناه گاونډي هېواد افغانستان باندې چې بې له سولې، انسان دوستۍ او ازادۍ بل شعار یې نه درلود، یرغل او برید وکړ. حفیظ الله امین یې مړ او بیرک کارمل یې له ماسکو څخه په روسي ټانک کې سپور کابل ته راوړس او د نمانځکې په شان یې د کریملین د سیاسي لوبو په سټیج کېناوه. شورویان مصمم وو د هند تودو اوبو او د فارس خلیج انرژۍ ته د رسېدلو لپاره افغانستان د

توپ د تختې په حیث پخپل واک او اختیار کې ولري، ببرک کارمل تر ټولو دمخه میر محمد صدیق فرهنگ د خان د یار، دستیار او مشاور (Adviser) په حیث مقرر او د صدارت په ماڼۍ کې یې د شوروي اتحاد د سیاسي او نظامي مشاورینو تر څنګ کېناوه. میر محمد صدیق فرهنگ د ۱۳۵۸ لمریز کال د مرغومي د میاتې له اوایلو تر ۱۳۶۵ ل کال پورې غالباً ۷-۸ کاله د شورویانو د اشغال په دوران کې له ببرک کارمل او د شوروي اتحاد له سیاسي او نظامي مشاورینو سره همکاري او همیاري کوله او خپل ټول فکري قوت او توانایي، خپل ماغزه، خپل شعور، خپل قلم او بڼان یې د اشغالګرو شورویانو په گټه او د مجاهد افغان ملت په زیان او ضرر په کار واچول او د افغانستان ډېره ستره انساني، علمي او حیاتي شتمني یې چې د هېواد د زده کړې خاوندان وو، قهرأ د شوروي اتحاد د ناپاکو او پلیدو ارادو د استعمال لور ته ورکړه. ببرک کارمل او د هغه یار او دستیار میر محمد صدیق فرهنگ د پرچم د رهبري کدر په گډون پردي دښمن یانې متجاوز او یرغلګر او اشغالګر شوروي اتحاد ته د انقیاد غاړه کېښودله او په نظامي ساحه کې یې د سیوسیال امپریالیزم د فوځیانو لایتجزا اونه بیلېدونکي جزو و او په هېڅ بېله ساحه کې یې مستقل ماهیت نه درلودل او په عملي او نظري توګه یې له ولس او وطن سره د خان د انفکاک په نسبت هر ډول اجتماعي، ایډیالوژیکي او سیاسي نسبت له ځانه سلب او په افغاني ټولنه کې ځای نه لري.

کارمل په ډاگه ویل چې یوه افغان ته تر هغه وخته کامل افغان نشو ویلی ترڅو د افغان شوروي په دوستۍ ایمان ونه لري. بیرک کارمل ویل "چگونه باید شناخت که افغان وطن پرست کیست؟ وطن پرست آتشین، انسان و افغان نوین کیست؟ کسی است که وفادار به دوستی افغان شوروی باشد."

بریالی د بیرک کارمل ورور د پلچرخي د زندانیانو د خلاصون په ورځ په جهر سره وویل، چې د بې فرهنگ اکثریت تسلط، د تل لپاره پای ته ورسېدل. پښتنو ته یې د شونیزم او فاشیزم اشارې کولې.

بیرک کارمل د میر محمد صدیق په لارښوونه د سرحداتو د وزارت نوم د اقوامو او قبایلو په نامه تعویض او واحد افغان ملت یې د تاجکو، پښتنو، هزاره، ازبکو، بلوچو او نورسانیانو په نوم وپېژندله او عملاً یو ورور له بله ورور څخه بېل او د شپږو ذکر شوو اقوام لپاره یې د اقوامو او قبایلو د وزیر سلیمان لایق تر مشرتابه لاندې شپږو قبیلو ته منسوب معینان وټاکل او وروڼه اقوام یې عملاً د جلا جلا ملتو په نام د بېلتانه او نفاق لور ته وځکول او دا طرحه د هغې لیکنې په استناد چې میر محمد صدیق فرهنگ د خپل کتاب "افغانستان در پنج قرن اخیر" د مقدمې یا پېش گفتار د "ه" په صفحه کې په لاندې ډول لیکلې، په قطعې توګه د فرهنگ طرحه ده.

میر محمد صدیق فرهنگ د نوموړي کتاب د پېشگفتار د

(ه) په مخ کې داسې ليکي:

"پيش از اين بررسی و صحبت از قبایل و اقوام و مناسبات شان با دولت و با یکدیگر در افغانستان ممنوع بود، و چنین ادعا میشد که طرح این موضوع بوحدت ملی آسیب میرساند. حتی برای چندی کار برد نام جاها و اقوام هم در نام اشخاص مجاز نبود، اما این ادعا پایه و بنیاد منطقی نداشت، زیرا وجود قبایل و اقوام و اختلافات مذهبی و زبانی در بین ایشان واقعیت و انکار از واقعیت نمیتواند در حل مسایل کمک کند. فرهنگ می افزاید: تنها آن کشورها به حل مسالمت آمیز این مسئله موفق میشوند که در موقعش بوجود آن اعتراف نموده راه حل معقول و قابل قبول جهت اختلاف شان سراغ و به تمام اقوام و قبایل و واحدهای مذهبی، زبانی و فرهنگی کشور علی الوسیه احترام داشته و معتقد باشند که هر یک از عناصر مذکور در تاریخ کشور نقش موثری را ایفا کرده که بدون توجه به آن بررسی، تاریخ ناتمام میماند."

میر محمد صدیق فرهنگ د نوموړي کتاب د پېش گفتار

په لومړي (الف) مخ کې داسې ليکي:

"مليونها افغانی بنام ترجمه اثار مربوط به کشور حيف و ميل شد، ولی هيچ اقدامی برای ترجمه و نشر کتب معتبر و مستند مانند معرفی سلطنت کابل، تالیف مونت شتوارت الفنستن یا پیدایش افغانستان معاصر تالیف وارتمان گریگوریان و امثال آن که محتوی مطالب سودمند در باره تاریخ و جامعه شناسی افغانستان است صورت نگرفت و در

نتیجه تعداد جوانانی که حتی از وجود چنین آثار آگاهی دارند انگشت شمار است."

خرگند واقعیت دادی، چي میر محمد صدیق فرهنگ له پښتنو او پښتو ژبې سره د بغض او تعصب پر بنا د همدغه دوو معتبرو او مستندو کتابونو په محتویاتو سترگي پټوي، په دې معنی چي مونت ستورات الفنستین د ذکر شوي مستند تاریخ په ۱۵۸ مخ کې داسې لیکي:

"کار برد نام خراسان برای افغانستان درست نیست زیرا از یک سو تمام سرزمین افغانان در محدوده خراسان داخل نیست و از سوی دیگر در بخش مهمی از آن ایالت ها افغانان ساکن نه بودند."

اما میر محمد صدیق فرهنگ د دوهم باب "خراسان و مردم آن" افغانستان په اسلامي دور کې د نهه لسمې پېړۍ تر نیمایي پورې د خراسان په نامه معرفي کوي.

همدارنگه ورتان گریگوریان د خپل تالیف "د معاصر افغانستان پیدایښت" د دویم فصل په ۲۵ مخ کې پښتانه په افغانستان کې په سلو کې پنځوس تر پنځه پنځوس (۵۵-۵۰) پورې بولي. لیکن میر محمد صدیق فرهنگ دده پخپل قول د همدغه معتبر او مستند کتاب په محتویاتو باندې له پښتنو سره د بغض پر بنا سترگي پټوي او د پښتنو شمېر په افغانستان کې په سلو کې ۳۸ بولي.

کشمند د بېرک کارمل صدراعظم او غالباً د میر محمد صدیق فرهنگ د بېرک مشاور په لارښوونه او د ماسکو له خط

څخه په پيروي يوه مفصله مقاله د حقيقت انقلاب شور په جريده كې نشر او ليكي، چې تر ملي ستم لاندې د ډېرو ملتونو حقوق تل تر پېښولاندې شوي او د ملي مسئلې د حل لاره دا بولي، چې بايد هر يو مليت په ازادانه توگه خپل مناسبات د ملي خودمختاري په درلودلو سره په فدرالي دولت كې د داوطلبانه اتحاد په چوكاټ كې تعين كړي.

كشتمند وړاندې ليكي، چې د خلقو دموكراتيك گوند، د اداري واحد د ايجادولو زمينه د ملي خصوصياتو پر بنا مهيا كوي او وايي، چې په دې لار كې مو لومړ گام اخيستی او د نورستان لپاره مو دنورستان په نامه جلا ولايت تشكيل كړي. كشتمند زياتوي، چې د هزاره نشينو د مناطقو د ولاياتو د ايجادولو لپاره چې په غير منطقي توگه په ډېرو ولاياتو كې تجزيه شوي، تيارى نيول كېږي او د ملي مسئلې د حل درخشانه نمونه شوروي اتحاد بولي.

بيرك كارمل او د هغه مشاور مير محمد صديق فرهنگي د شوروي اتحاد د وسلوال تېري او يرغل په دوران كې جلال الدين صديقي هم وهڅاوه، چې د پښتنو او پښتو ژبې په هكله له كينې او بغض ډكې ليكنې په ډاگه كړي. هماغه و چې جلال الدين صديقي يوه جزوه پامفليت د "يكصد و پنجاه سال اپارتايد پښتونيزم" تر عنوان لاندې پخپل مستعار نامه په لاندې تفصيل سره خپور كړ:

افغانستان كانون تبعيضات نژادى، لسانى، مذهبي، اقتصادى و منطقوى است. اين تبعيضات كه در مجموع

میتوان آنرا "آپارتاید پشتونی" نامید توسط شاهان غاصب پشتون از قرن ۱۸ بدینسو در افغانستان رشد و نمو کرده و بیک سیستم تمام عیاراید و لوژیک سیاسی اقلیت حاکم پشتون تبدیل شده است. برای بار اول نمود های ضعیف از اینسیستم سیاه و ضد انسانی به تبانی در باریان قاجار و امیر دوست محمد محمدزایی بطور بسیار بطنی بوجود آمد و در زمان امان الله (۱۹۱۹-۱۹۲۹ع) پادشاه ناسیونالیست و روسطلب پشتون و محمود طرزی با به های سیاسی آن طراحی کردند. با گذشت زمان بعد ها منافع انگلیس، امریکا، شوروی و چین با منافع پشتونشاهی در یک مسیر واحد قرار گرفته در روزگار خونبار کنونی روی پا نگهداشتن پشتون شاهی دیگر جزیی از برنامه های استراتژیک ابر قدرت ها شده است. افغانستان مانند اسرایل سخت مورد توجه سیاست های مودرن امریکا و شوروی قرار گرفته است. هر دو ابر قدرت با سرمایه گزاریهای که برای حفظ سیادت پشتونشاهی در افغانستان بعمل آورده اند دیگر این کشور فقیر و نادار را به کشتار گاه وحشتناکی که بد تر از قتلگای هیتلر در آلمان نازی است تبدیل نموده اند.

آپارتاید پشتونی بمثابة طاعون خطرناک و مسری بر جان و مال اقوام و نژاد های بومی غیر پشتون مسلط گردیده و به غارت و چپاول بیرحمانه در طول ۱۵۰ سال اخیر ادامه داده است. قتل عام تاجیکها و هزاره ها در سراسر افغانستان یک امر حیاتی و سیاست روز پشتون شاهی میباشد. پشتون

شاهی در زیر شتاب سرخ کمونیسم اسلام و ناسیونالیسم امانی سخت حمایت می‌کردد و مفهوم آن این است تا قدرت سیاسی به‌رشدگی که امکان دارد در دست پشتون‌واله قرار داشته باشد. برای تحقق چنین امری پشتون‌شاهی توانسته است در مرور چهار دهه، اخیر به تعداد روشن‌فکران کدرهای علمی، فرهنگی و نظامی از قبیله‌های پشتون بیفزاید و آنانرا در رأس وظایف مهم دولتی قرار دهد. در بخش بازرگانی بویژه سکتور خصوصی تاجران پشتون بیش از پیش تشویق شده و یا بهره‌گیری از سب سایدی‌های دولتی شاه‌رگهای مهم واردات و صادرات را در دست گرفته‌اند. در مجموع اقتصاد سیاسی آپارتاید پشتونی با بکارانداختن منابع زیر زمینی فابریکات و دستگاه‌های اداری دولتی، ارتش پولیس و سازمانهای امنیت که در رأس آن کادرهای پشتون‌نقرار دارند با سرمایه‌های خارجی از قبیل بانک جهانی قروض کمر شکن امریکا، چین و شوروی تمویل شده است. در بخش سکتور دولتی و سکتور خصوصی و یا مشاغل مهم تکنوکراتهای پشتون بندرت با افراد تحصیل یافته از نژاد‌های غیر پشتون موقع می‌دهند. زیرا کمیشن‌های باد آورده بزرگ و عواید ناشی از کمپانی‌های خارجی که بین کدرهای اداری دولتی پشتون شاهی تقسیم می‌گردد یکی دیگر از امتیازاتی است که باید به پشتون‌واله اختصاص داشته باشد. خانه‌های گران قیمت، وسایل تجملی درجه اول امکانات تحصیلات عالی در داخل و خارج، ماشین، نوکرو خدمه از مختصات پشتون

شاهی است که از کشور خفته به خون ما افغانستان بمشاهده میرسد. دولتهای پشتونی که اغلب دست نشانده بوده اند انکشاف روستاها و دهکده های پشتون نشین را زیر کار قرار داده و برای کاریابی و تعلیم و تربیت کادرهای آینده، پشتون شاهی پروژه انکشاف پکتیا، ننگرهار، و وادی هیلمند از برنامه های مهم اقتصادی پشتون شاهی در گذشته بوده است. در حالیکه اقوام غیر در فقر و فاقه، مرض و بیسوادی و انواع مشکلات اقتصادی و اجتماعی مواجه بوده و روسای دولتی پشتون مانند والی ها و حکمران های محلی با وضع نمودن مالیات سنگین، اخذ رشوت و رایج ساختن فساد، رهنزی و مسلوب الحقوق ساختن آنان از هیچ تلاشی دریغ نکرده اند. بنا بر دستور حکومت های نژادپرست مرکزی از هر گونه انکشاف مدنی، تعلیم و تربیت و وقایه بهداشتی ابتدایی محروم نگه داشته شده اند.

چه کسی و چه راهی خواهد توانست اقوام غیر پشتونرا برای نابود کردن استبداد بیکران و تحمل ناپذیر آپارتاید پشتونی و سلطه کاسبکارانه، روس و امریکا و چین یاری نماید. از نجیب حاکم نژاد پرست کابل گرفته تا حکمت یارو ظاهر خان همه و همه در پی راهها و وسایلی اند که آپارتاید پشتونی را باز هم بر کرده، علیل و جنگ زده مردم به چسپانند. هر سه طرف دم از مصالحه ملی، صلح، و فراخوانی انتخابات شورایی میزنند بیآنکه حقوق اساسی اکثریت فارسی زبانان و دیگر اقوام غیر پشتنی را در نظر

گیرند. گویا از دیدگاه مدافعین آپارتاید پشتونی مشکلات افغانستان با کلاه نعدی مصالحه ملی، صلح و فراخوانی جرگه های بزرگ ملی حل میگردد. مگر در طی ۱۵۰ سال سلطهء جابرانه آپارتاید پشتونی همین لویه جرگه ها نبوده اند کیکطرفه رای داده اند و با سیاست لنگی و چین برروی درد ها و آلام مردم سرپوش گذاشته اند. روسیه شوروی در طی دهسال گذشته حد اقل ده میلیارد دلار پول اسلحه و مهمات جنگی با اختیار جناح چپ قدرت طلبان پشتون در کابل قرار داده است که با اینهمه امکانات بیش از ده هزار روستا به ویرانه تبدیل گردیده و در حدود یک میلیون جمعیت به قتل رسیده و ثلث کل نفوس کشور در ایران و پاکستان آواره شده اند. بهمین پیمان امریکا، چین، عربستان و مصر و کشورهای بازار مشترک بیش از چهار میلیارد دلار به احزاب پشتونی در پشاور مساعدت نموده اند. این کمک از هر دو طرف یعنی شرق و غرب بجز از حمایت از منافع آپارتاید پشتونی چه چیز دیگری میتواند باشد.

این اصولاً سرمایه های خارجی است که اقتصادسیاسی آپارتاید پشتونی را "در قلب آسیا" بکار انداخته و مخارج نظامیگیری این سیستم سیاه و ننگین را از زارد و گاهای موقت در پشاور گرفته تا دستگاههای دولتی پشتون شاهی در کابل از قبیل ارتش، امور امنیتی (خاد)، نیروهای هوایی، پولیس و تمامی ادارات دولتی را می پردازد گردانندگان ارتش، دستگاه پولیس، و متخصصین شکنجه در بهترین

اکادمی های شوروی، هند، آلمان غرب و شرق تعلیم دیده اند. علاوه بر منافع سود آور که ایالات متحده شوروی و چین آپارتاید پشتونی را در افغانستان تضمین مینمایند در اینجا پای منافع بزرگتری برای غرب و دستیاران غربی اش در میان است و آن کماکان استحکام موقعیت سیاسی حاکمیت های پشتونی در افغانستان است و بطور اجتناب ناپذیری منافع پشتون به منافع امریکا و شوروی و چین جوش خورده است. که این وابستگی از یکسویه توفان سد ناپذیر و سهمگینی تبدیل شده است بطوریکه جناحهای راست و چپ آپارتاید پشتونی برای گرفتن قدرت بین هم افتیده و یکدیگر را تکه و پاره مینمایند و از سوی دیگر فاجعه جنگ داخلی و تجزیه، کشور را فراهم می سازد.

گرچه در طول ۱۵۰ سال گذشته از کران تا کران کشور علیه آپارتاید پشتونی مقاومت های مسلحانه و دستجمعی اینجا و آنجا در دراز مدت صورت گرفته است ولی بنا بر عقب ماندگی ذهنی و عدم آگاهی از امکانات و شیوه های مبارزه ملی، جنگ مسلحانه، سیاست های خود ارادیت ملی، اینمقاومتها یا سرکوب شده و یا بطور خود بخودی بسر دی گرائیده است. بطوریکه در سه دهه اخیر بار شد کمی ذهنی و بلند رفتن سطح آگاهی تاثیر رویدادهای جسمانی آپارتاید پشتونی کمداغ لعنت کمونیستی بر پیشانی داشت زیر ضربات نابود کننده قرار میگرفت که شوروی با استفاده از فرصت عوامل اصلی اش را در افغانستان بقدرت رسانید.

روسها که در طی چند دهه توانسته بودند در سطوح مختلف نظامی، فرهنگی ای تکنوکراتهای حکومتهای مطلق العنان پشتونی نفوذ نمایند. نور محمد تره کی را بحیث اولین نماینده کمونیست پشتونشاهی بر کرسی اقتدار نشاندهند. در اینجا حاکمیت اجاره ای محمد زایی ها به حاکمیت خروطی ها و غیلجایی ها تغییر موضوع داد. آنها مانند پشتون شاهان محمدزایی با سبعت بیشتر قدرت را بین خود تقسیم کرده و کشتار هزاره ها، تاجکیها، ازبکها و ترکمن ها را یک باز دیگر بمثابة سیاست نوین کمونیستی از قوه به فعل در آوردند. مردم عوام پشتون که یا از نیات ضد انسانی رهبران شان آگاهی نداشتند و با اگر آگاه بودند بر روی خود نیاوردند بجز ان پشتونهای "وردگ" بقیه درد و روبر حفیظ الله امین جلاد کرده آمده مرتبا به بامیان، غزنی، جاغوری، اورزگان و دیگر مناطق دور افتاده تاجیک و هزاره لشکر کشی کرده حملات گسترده هوایی و زمینی را آغاز نمودند. شکست پشتونهای سرخ در این مناطق چنان سنگین بود که بیش از هزار ها نفر با بینی و گوش بریده بکابل برگشتند و هواپیماهای نفریری روسی ماهها بین آلمان شرق و کابل در رفت و آمد بود و متخصصین جراحی پلاستیک بکابل میآورد. قصبات و روستاهای پغمان بارها به آتش کشیده شده و برای چندین ماه دود ازویرانه های آن بلند بوده است. با تکامل زمان از ژرفای استبداد بیحد و حصر پشتون های سرخ مقاومتهای بی نظیر از اقوام و گروههای انسانی

غیر پشون بوجود آمده و یکی پشت دیگر مناطق آزاد شده ایجاد گردیده است.

مناطقیکه در آن از کوچی متجاوز پشتون گرفته تا آن پشتونهایکه توسط محمد گل مومند وزیر سردار محمد هاشمخان در صفحات شمال کشور بازور شمشیر جابجا شده بودند دیگر نشانی نیست. دایزنگی، اورزگان، زاوی و دایه چوپان، بامیان، قره باغ غزنی که در دوران کشتار و تالان امیر عبدالرحمان خون آشام اشغال شده ب، د و به پشتونهاى مهاجم واگذار گردیده بود برای همیشهازسکنه، پشتونخالی شده است.

جنگ کنونی ازبک جانب جنگ ضد روسی و ماهیت استقلال طلبانه دارد و ازجانب دیگر در ابعاد وسیع یکجنگ ملی هست که در این جنگ آزادی بدون قید و شرط تمام اقوام افغانستان از هر گونه اسارت داخلی و خارجی مطرح میباشد. در طی این جنگ دهساله طولانی است که دیدگاههای جدید اجتماعی بمیان آمده زوال سلطه سیاه آپارتاید پشتونی را در تئوری و عمل اعلام میدارد. یکی از ویژگی های این جنگ ملی اسلامی ضد روسی سیاست اتکا بخود و اتحاد چشمگیر اقوام و گروههایی آنان در حول سازمانهای سیاسی نظامی خود شان است. آنان با دستخالی در برابر آپارتاید پشتونی که ۱۵۰ سال در افغانستان مسلط بوده استادگی کرده و ضربه های کاری در بدنه سیستم وارد کرده اند. آپارتاید پشتونی که صرفاً به تشکیلات سیاسی نظامی، اسلحه گرم و

مساعده‌تهای مسالی بانک دار آن امریکا، کشورهای بازار مشترک، سرمایه داری انحصاری دولتی شوروی و چین متکی است و بر پایه تبعیضات نژادی، مذهبی و لسانی اعمال قدرت مینماید بهیچوجه قادر به پذیرش حقیقت نیست روی همین مساله هست که شاخه های مذهبی اپارتاید پشتونی در پشاور نه تنها در طول دهسال گذشته از پول و امکانات نظامی و مادی عربستان سعودی، چین و امریکا بهره برده اند و سرمایه های هنگفتی بهم زده اند هیچگاه حاضر به وحدت و ایجاد افغانستان و یکبار چه و واحد نمی باشند. آنها وحدت را با اقوام غیر پشتون مردود شمرده پای آیت الله العظمی امام خمینی رادر مساله دخیل می سازند و این جا و انجا به تهدید کردنهای بیمورد می پرازند. بهمین گونه آنها تمامی رسانه های گروهی غرب را در خدمت خود قرار داده و روی مبارزات ملی و اسلامی اقوام غیر پشتون سرپوش میگذارند. در رابطه با این مساله هیئت که یکی از رهبران احزاب پشتونی در پشاور به رهبران مقاومت‌های اسلامی افغانستان مرکزی چندی پیش گفته بود که شما هزاره ها بالای ما هیچ حقی ندارید باید حق سیاسی خویش را از خمینی و حق طبیعتی تان را از خدا بگیرید و در جای دیگر یکی دیگر از رهبران هفتگانه تاکید کرده است "چه زه یوه هزارگان هم نه منم" که این گفته ها بوضاحت از سیاستهای باز اپارتاید پشتونی نمایندگی کرده و به پیروی از چنین سیاستهای ضد اسلامی آنان باز هم در دستور العمل

باصلاح حکومت موقت شان از عضویتسازمانهای انقلابی تشیع چشمپوشیده و مانند حاکم نژادپرست کابل تاواریش نجیب اقوام غیر پشتون را باز هم مسلوب الحقوق جلوه داده اند. پشتون شاهی که از پذیرش جوانان و کادرهای تعلیم یافته اقوام غیر پشتون در امور دفاع، خارجه، داخله، و تحصیلات عالی در دانشگاه کابل ابا ورزیده است اینبار نیز از تساوی حقوق و عدالت اجتماعی بیشتر مانه ظفره می رود.

اکنون که با خروج قوای شوروی صدای شکستن زنجیر های آپارتاید پشتونی با تمام پوسیدگی بگوش میرسد و اکنون که اقوام و گروههای انسانی غیر پشتون از استبداد دو قرنه پشتون شاهی رهایی می یابند بر رهبران ملی و مذهبی این اقوام است تا چنان طرحی را بیرون دهند که از یکسو از تجزیه احتمالی افغانستان جلوگیری کرده و ازسوی دیگر حاکمیت ملی غصب شده قبلی به حاکمیت تمام اقوام قبایل بدون تبعیض و امتیاز تبدیل شده و سهم مساوی تمام اقوام در قدرت سیاسی تضمین گردد.

افغانستان که شمال و جنوب آن همواره مورد معامله پشتون شاهی یا استعمار بوده است بیک حکومت قوی مرکزی نیازمند است. حکومتیکه بر پایه راستین اسلام تشیع و تسنن با در نظر داشت آزادی فکر و اندیشه و احترام به کرامت انسانی با مشارکت تمام اقوام میتواند بوجود آید و منافع هر قوم بمنافع مجموعی تمام ملت بازتاب یابد. تنها مبارزه با آپارتاید پشتونی است که از لبنانی شدن افغانستان

جلوگیری میکند. هر سیاستی که جدا از مبارزه علیه آپارتاید کورپشتونی عرض اندام کند یا خودش را فریب داده است و یا دیگران را، تاریخ شما را در جبهه مقدم فرا میخواند این پیام را بخوانید تکثیر کنید برای فارسی زبانان هموطن در ایران و افغانستان، هند و پاکستان بفرستید.

جلال الدین صدیقی سربره په پورته ذکر شوي پامفليت لاندینی. رسالې لکه تاجکیان چې د درسي کتاب د ممد بڼه يې درلودله، تحليلي از نظامقبيله سالاری طی هفتصد سال، افانستان در دائره المعارف تاجکیان، ملت اقلیت ها اوداسې ډېرې نورې له نژادي، ژبني، سمتي او قبيلوي تعصباتو، بغض، کینې، تحریکاتو او طنز څخه ډکې مقالې د میهن په جریده کې چې د سازا د مرکزي ارگان نشریه وه، چاپ او د واحد افغانستان وروڼه اقوام او پرگني يې بېلتانه او نفاق ته وهڅول.

گرېچوف د شوروي اتحاد نوی رهبر، په افغانستان کې د شورویانو بې له بریالیتوب جگړه د ناسور زخم وگڼله، شعبده باز بېرک کارمل يې منگولیا ته تبعید او د خارد رئیس نجیب الله د کریمین د سیاسي لوبویه سټیج کښېناوه. میر محمد صدیق فرهنگ له بېرک کارمل د ماسکو د خط له پیروانو پرچمیانو او د شوروي اتحاد له سیاسي او نظامي مشاورینو سره له (۷-۸) اوو اتو کالو همکاری او همیاری وروسته د هند ډهلي ته ولاړ او دسید محمد میوند په مرسته يې امریکا

ته ویزه ترلاسه کړه او امریکا ته ولاړ. میر محمد صدیق فرهنگ په ۱۳۶۷ لمریز کال کې چې له ۱۹۸۸ میلادي کال سره سمون لري له تعصب او کینې ډک خپل کتاب (افغانستان در پنج قرن اخیر) د متحده ایالاتو په ورجینیا کې د غلام حضرت کوشان او د هغه زوی قوی کوشاني په مرسته چاپ او خپور کړ او د فرهنگ همدغه ذکر شوی کتاب په عین کال کې د دویم وار لپاره یوزر (۱۰۰۰) جلدونه انجنیر احسان الله مایار په پېښور کې چاپ او خپور کړ.

احسان الله مایار سخني ازناشر تر عنوان لاندې ولیکل:

"تاریخ افغانستان در پنج قرن اخیر نگاشته محقق گرامی آقای میر محمد صدیق فرهنگ را میتوان در نوع آن منحصر به فرد دانست پهنای دانش و بیطرفی نویسنده و به کار گرفتن روش علمی تاریخ نگاری، این اثر را ممتاز میسازد."

د میر محمد صدیق فرهنگ د تاریخ لیکلو طریقه او بیطرفی په هکله د احسان الله مایار پورته ذکر شوي ستاینه، د گڼ شمېر انتقاد کوونکو د نقد پر بنا مصداق نه لري او نفيه شوې.

د میر محمد صدیق فرهنگ د کتاب "افغانستان در پنج قرن اخیر" د بیا بیا چاپولو په هکله وروسته له احسان الله مایار څخه یوازې او یوازې اهل تشیع وروڼو او ایرانیانو علاقمندی بنودلې ده او بس.

دریم وار د فرهنگ ذکر شوی کتاب د احمد حسین احسانی بغلاني د حزب وحدت اسلامي فرهنگي مؤسس له

خوا په ایران کې چاپ او خپور شو.

څلورم وار: د میر محمد صدیق فرهنگ نوموړی کتاب د اسماعیلیانو د مطبوعاتي موسسې له خوا په دوه ټوکو کې په ایران کې طبع او خپور شو.

پنځم وار: د میر محمد صدیق فرهنگ کتاب افغانستان در پنج قرن اخیر د ایران په قم کې د هیئت بررسی او اصلاح په همکاری، د حزب وحدت اسلامي افغانستان د فرهنگي کمیسیون له خوا چې باني یې احمد حسین بغلاتي معرفي کوي، دواړه برخې یوځای او په یوه ټوک کې چاپ او خپور شو.

شپږم وار: په ۱۳۷۴ لمریز کال کې د محمد ابراهیم شریعتی ایرانی له خوا د محمد ظاهر شاه د پاچاهۍ د څلویښت کلنۍ دورې له پیل یانې شپاړسم ولسم اتلسم او نولسم بایو د ضمایمو او د ځینو انتقادي مقالو په گډون د عرفان د انتشاراتي موسسې له خوا په تهران، خیابان یوسف آباد میدان فرهنگ کې (۴۳۰۰) څلور زره درې سوه نسخې چاپ او د چاپ ټولو حقوق د عرفان د انتشاراتو لپاره خوندي ساتل شوي.

په هر حال یوه منلي علمي شخصیت یانې پوهنوال دوکتور محمد عثمان روستار تره کې د کابل د پوهنتون پخواني استاد، په ۱۳۷۹ لمریز کال کې چې له ۲۰۰۱م کال سره سمون لري، په افغانستان کې د جگړې د جنایت کارانو د محاکمې په هکله تر گڼ شمېر عناوینو لاندې هر اړخیزې څېړنې، تحلیل او ارزیايي کړې او په ذکر شوي لمریز کال کې

یې په ۱۲۲ مخونو کې یوه رساله چې یوزر توکه چاپ اوڅپره کړې. همدارنگه باور لرم چې افغاني حقوق پوهان او علمي صلاحیت لرونکي وطنپال افغاني شخصیتونه به د ملي خائینانو د ملي خیانتکاری په هکله به خپلې هر اړخیزې څېړنې، تحلیل او ارزښتونه د قهرمان افغان ولس د آگاهی لپاره نشر ته وسپاري.

د ملي حاکمیت، امنیت، مصئونیت، اجتماعي عدالت او د مجاهد او ځورېدلي مسلمان افغان ولس د بیا خپلواکۍ د ترلاسه کولو په هیله.

